Indholds-Fortegnelse.

Regler for Adgangen til Haven . . . . pag. 4
Orienterende Oversigt 5
I. Frilandsplanterne 14-84
Arboretet 14
Vedvarende 79
En- og toaarige 80
Afdeling for medicinsk-tekniske Planter 80
Indenlandske Planter 81
(Moseanlæget 81
Vandbassinet) 82
Espalier-Plantninger 82
Stenpartier 83
II. Væxthusplanterne 84-112
Palmehuset 85
Tropiske Tofrøbladplanter 89
Capske Planter 92
Koldhusplanter 95
Orchideer 97
Bregner 98
Afdeling for anvendte Planter 98
Afdeling for Saftplanter 107
Mindre Væxthuse 110
Akvariet 110
Forklaring over Kortet 113
Register 115

Regler
for
Adgangen til Universitetets nye botaniske Have.

1. Den botaniske Have er aaben for Publikum hver Dag fra Kl. 1 Efterm. til Solnedgang. (Indgangen er fra Hj. af Gothersgade og Voldgade.) — **Anm.** Barnepiger med spæde Børn tilstedes ikke Adgang til Haven; større Børn kun naar de ere i Følge med Voxne.
2. De, der ønske at besøge Haven paa andre Tider end ovennævnt, kunne erholde Adgangskort, lydende paa Navn og gjældende for hele Dagen, for 8 Kroner aarligt. Disse Adgangskort, som udstedes af Havens Bestyrelse, kunne bestilles hos Portneren. Kort for Familier af indtil 4 Personer kunne erholdes for ialt 16 Kroner aarligt.
3. Adgangen til Kvårteret for Lægeplanter er aaben for dem, der studere Botanik og ere forsynede med Adgangskort, dagligt fra Kl. 8 Form. til Solnedgang. Adgangskortene til denne Del af Haven udleveres gratis af den botaniske Håves Bibliothekar.
4. Regler for Skolers Adgang til Haven faas hos Gartneren.
5. Palmehuset og de tilstødende Væxthuse kunne besøges fra 1ste April til 31te Oktober hver Dag fra Kl. 3-6 Efterm. De øvrige Væxthuse, hvortil Adgang kan tilstedes, ere tilgængelige hver Søndag Kl. 3-6 og hver Onsdag og Fredag Kl. 2-4 Efterm.
6. Det er de Besøgende forbudt at afplukke Grene, Blomster eller Frugter, ligesom ogsaa at optage de ved Planterne anbragte Navnepæle.
7. Barnevogne, Kurve, Poser eller desl. maa ikke medtages i Haven, men saadanne Gjenstande maa afleveres hos Portneren.
8. Hunde maa ikke medbringes i Haven.
9. Dersom Nogen træffes i at overtræde de i §§ 6-8 nævnte Ordensbestemmelser, er det paalagt Opsynsbetjenten at tilrettevise Vedkommende, eller i fornødent Fald at udvise dem af Haven. Er Overtrædelsen af den Beskaffenhed, at den medfører Straf efter Loven, maa de Paagjældende vente at blive draget til Ansvar.
10. Havens Lukning tilkjendegives ved Ringning.

Den nye botaniske Have er frembragt ved Omdannelse af Stykket af Nørrevold fra Gothersgade til Observatoriet og af den ligeoverfor liggende Del af Glaciet, samt ved en delvis Opfyldning af den mellemliggende Voldgrav. Den ikke fyldte Del af Graven er beholdt, saaledes at den, ved Hjælp af Udgravninger, er formet til et Vandbassin, der tjener til Havens Vanding og til Dyrkning af Vandplanter; dette Bassin forsynes med Vand fra Sortedamssøen mod Nord og har sit Afløb gjennem en Kloak i den sydlige Ende.

Havens samlede Areal udgjør $17\frac{3}{5}$ Tdr. Land. Heraf udgjør Vandbassinet 90,000 □ Fod, til Veje og Gange er anvendt 163,000 □ Fod, Væxthusene med Tilbehør indtage en Plads af 25,000 □ Fod og et omtrent lige saa stort Stykke er anvendt til de øvrige Bygninger, Jordmagasin og Forsøgshave. Det Areal af Haven, der er benyttet til Dyrkning af Frilandsplanter med omgivende Græsplainer, udgjør altsaa omtrent 13 Tdr. Land eller næsten 4 Gange saa meget som den ældre botaniske Haves Frilands-Areal.

Havens Anlæg er begyndt i 1871 efter at de forberedende Skridt til den ældre Haves Flytning vare foretagne i de forudgaaende Aar, og efter at Bevillingen til at begynde Arbejderne paa det valgte nye Terrain vare givne ved Finantsloven for 1871-72. Haven blev aabnet for Publikum i Oktober 1874, men dens Anlæg vil dog først være afsluttet naar Museumsbygningen, hvortil der er forbeholdt Plads langs Gothersgaden, men til hvis Opførelse de fornødne Midler hidtil have manglet, er fuldført og kan tages i Brug.

Den første Opgave for den botaniske Have som Universitetshave er at tjene det videnskabelige Studium af Plantelæren i denne Videnskabs forskjellige Grene. Ved Havens betydelige Udvidelse har man dog, foruden andre væsenlige Fordele, som derved ere opnaaede, tillige havt for Øje at fyldestgjøre den Opgave, at søge Plantekundskab udbredt i videre Kredse og i større Omfang end hidtil. Af Hensyn hertil er der ikke alene givet udvidet Adgang til Haven, men der er ved Havens Anlæg og Indretning draget Omsorg for, at de Besøgende dels kunne finde Midler til Kundskab om Planternes Navne og indbyrdes Slægtskab (Systematik), dels ved Siden heraf ogsaa Oplysning om deres geografiske Fordeling, ligesom der ved hele Anlæget er taget Hensyn til den forædlende Indflydelse, som et planmæssig ordnet og vel vedligeholdt Haveanlæg udøver paa de Besøgende. Ved at lægge særlig Vægt paa Dyrkningen af saadanne Planter, der have praktisk Anvendelse i de forskjellige menneskelige Erhvervsgrene, er der end videre søgt at give Haven en vigtig Betydning ogsaa i rent praktisk Retning. Derimod ligger Dyrkning af Prydplanter, for saa vidt derved forstaas Udvalg af fyldte eller paa anden Maade ved Dyrkning fremkaldte Afvigelser fra den oprindelige Arts Grundform, udenfor Havens Opgave.

En Vejviser som den nærværende kan ikke have til Opgave at nævne, end sige beskrive det store Antal Arter, der dyrkes i den botaniske Have, og som i Alt turde udgjøre ikke meget under 10,000. Ved de Navnepæle (Etiketter), der ere anbragte ved Planterne, er der sørget for at give Oplysning om Artens latinske (og naar et saadant haves tillige dens danske) Navn; ved Træerne findes tillige angivet deres Fædreland. Den, der jævnligt besøger Haven, vil ved Benyttelse af disse Vink og ved opmærksom Brug af Kortet snart finde sig tilrette og finde Svar paa mangt et Spørgsmaal, som denne lille Bog ikke har Plads til at besvare. Enhver

Besøgende vil fremdeles let skjønne, at i et saa nyt Haveanlæg ikke alene en stor Del Arter, især af Frilandstræer, endnu ere langt fra at være fuldt udviklede, saa at Arter, som kunne naa en Højde af f. Ex 50 Fod, knap ere naaede til en Højde af saa mange Tommer, men at ogsaa i andre Henseender Forhold endnu ere tilstede, der efterhaanden ville blive afløste af en endelig Ordning. Hertil maa regnes, at adskillige Arter, til hvilke der er beregnet Plads og anvist Navnepæle i Haven, endnu mangle, idet de enten ere udgaaede og maa erstattes ved nye Exemplarer eller ikke hidtil have kunnet erholdes. Men selv de tilstedeværende Arter ere ikke endnu alle endelig bestemte, hvilket især gjælder Træarterne, af hvilke adskillige ere modtagne under tvivlsomme Navne, men endnu ere for unge til med Sikkerhed at kunne bestemmes. At dog ingenlunde alle de Træer, der for Øjeblikket findes i Haven, ere eller ville blive forsynede med Navne, er en naturlig Følge af at det overvejende Antal Individer kun have midlertidigt faaet Plads i denne. For at skaffe de unge Plantninger fornødent Læ, har det nemlig været nødvendigt at plante et mange Gange større Antal Træer end der agtes bevarede naar Havens Læforhold ere blevne heldigere.*)

Naar man strax indenfor Hovedindgangen (fra Hjørnet af Gothersgade og Voldgade), efter at have passeret Portnerboligen, følger Vejen tilhøjre og, før man begiver sig paa en videre Vandring i Haven, standser ved den første Indsænkning

*) I Regelen ere 3 Exemplarer af hver Art forsynede med Navn og plantede i Nærheden af hverandre, det ene som Hoved-, de to andre som Reserve-Exemplarer; disse agtes beholdte efter at alle de øvrige mellemplantede Træer ere forsvundne, dog for Reservetræernes Vedkommende kun forsaavidt Pladsen tillader at bevare dem. Disse bære Etiketter af Træ, hvorimod det Exemplar, der er bestemt til at bevares som Hovedtræ, er forsynet med Porcellains-Etikette, hvorfor de sidstnævnte Exemplarer fortrinsvis bør benyttes til Iagttagelse og Undersøgelse.

lige ud for Stenfrugttræernes Gruppe, hvor der er anbragt en Siddeplads, overseer man herfra omtrent hele Havens Terrain, med Trægrupper (af Hestekastanier) tilvenstre og (Hasselfamilien) tilhøjre samt de mellemliggende Græsplainer og de i disse fordelte urteagtige Plantegrupper i Forgrunden, det omtrent i Form af et S dannede Vandbassin med en fremspringende Odde (beplantet med bælgbærende Træer) i Mellemgrunden; længst tilhøjre hæver Observatoriebakken sig, tilvenstre for Bassinet Stenhøjene, og mellem disse Havens to højeste Partier træder Væxthus-Complexet frem bag en lavtliggende Flade og danner tilligemed Trægrupper paa begge Sider Havens Baggrund. Ikke langt tilvenstre for Væxthusene, tæt ved Farimagsvejen og foran den mægtige Hospitalsbygning sees Gartnerboligen, omgiven af et Bælte, dannet af forskjellige Trægrupper, hvilket derfra strækker sig videre langs Farimagsvejen indtil Hjørnet af denne Vej og Gothersgaden. Foran disse Trægrupper og de mellemliggende Græsplainer seer man parallelt med Gothersgaden flere Rækker Bede i Rectangelform, som indeholde dels Systemet for 1- og 2aarige Planter, dels (nærmest Gothersgade) Lægeplanternes Kvarter. Dette slutter sig umiddelbart op til den Plads, som er holdt ledig langs Stakittet mod Gothersgade til Opførelse af det botaniske Museum.

Naar man, efter foreløbig at have taget dette Overblik over Haven, hvilket helst bør ske med Vejledning af Kortet, begiver sig paa Vandring og vedbliver at følge Vejen tilhøjre, møder man strax (paa begge Sider af Siddepladsen) en Gruppe, som indeholder de træ- og buskagtige Arter af Stenfrugtfamilien (LXVIII). Lidet længere hen ad samme Vej træffer man tilvenstre Hasselfamilien (med Repræsentanter for Hassel- og Avnbøgslægterne), tilhøjre de slyngende Gedeblad-Arter og nærmere Vejen (ligeledes tilhøjre) en Gruppe med de øvrige Arter af Gedebladfamilien (XXII); efter et lille Mellemrum findes, før Vejen deler sig i tvende Grene,

Birkefamilien (VI) med Ællerslægten tilvenstre, Birkeslægten tilhøjre for Vejen.

Hele Bakkepartiet, som halvmaaneformigt omgiver det astronomiske Observatorium, er beplantet med Naaletræer (I). Ved Foden af Observatoriebakken deler Vejen sig: ved at følge Retningen tilhøjre finder man nærmest Stakittet Lærkeslægten, blandt hvilke ogsaa nogle Exemplarer af Libanons-og Himalaya-Cederen ere plantede, hvilke dog, ligesom Wellingtons-Fyrren, endnu ere for lave til at give en Forestilling om disse ansélige Træers Ejendommelighed. Tilvenstre for Gangen og tilhøjre henimod Observatoriet har den store Fyrreslægt sin Plads, og nærmest Observatoriet findes Taxfamilien (III). Fra en Siddeplads paa Toppen af Observatoriebakken har man en fuldstændig Oversigt over Haven; efter at have benyttet denne Lejlighed til yderligere Orientering kan man fortsætte Vejen forbi de øvrige Naaletræer, af hvilke Granerne strække sig langs nedad Observatoriebakkens Affald mod N. lige til Havens yderste Grænse mod Volden.

Følger man fra Laagen imod Rosenborg, hvor Naaletræernes Afdeling ender, langs Stakittet mod Sølvgadens Fortsættelse, har man tilhøjre for Vejen Pilefamilien (IX), af hvilken Poppelslægten og de større Pilearter ere anbragte nærmest Stakittet til Læ for Haven mod Nord; de lavere Pile derimod nærmere Vejen i Forgrunden af Gruppen. Inden man er naaet til Midten af dette Pilekrat, deler Vejen sig i to Arme, som omslutte det i en omtrent hjerteformig Fordybning af Terrainet med Affald ned imod Vandbassinet beliggende Kvarter for indenlandske Planter (R), i hvilket Størstedelen af de i Danmark vildvoxende (urteagtige) Arter ere anbragte terrasseformigt i systematisk Orden. Paa begge Sider, langs de omgivende Veje, er dette danske Kvarter omgivet af en Stensætning, nedad hvilken Slyngplanter, især af Klyngerslægten (Rubus) ere plantede. De danske Arter, som ikke kunne dyrkes i sædvanlig Havejord paa Ter-

rasserne, findes anbragte dels i Mosebedet (M), som gjennemstrømmes af et lille Vandløb, dels ved Bredderne af Vandbassinet og opad en Stensætning umiddelbart Nord for dette.

Følger man Vejen tilvenstre for det danske Kvarter, kommer man forbi Foden af Observatoriebakken med Naaletræerne; vælger man derimod Vejen tilhøjre, har man langs denne en Fortsættelse af Pilegruppen, og denne fortsættes yderligere paa den modsatte Side af Vejen i en Gruppe, der i Bueform strækker sig imod Broen over Vandbassinet, nærmest hvilken de smukke Hængepile ere anbragte. Har man — uden foreløbig at aflægge et Besøg i Væxthusene — fulgt den bueformige Vej uden om Pilegruppen indtil Broen og standser paa denne, kan man herfra overskue Vandbassinet i hele dets Udstrækning; man vil da, for ikke hinsides Broen at træffe tidligere besøgte Partier af Haven, gjøre rettest i at vende om og følge den Vej, som fra Broen fører i Retningen mod Væxthusene, indtil denne deler sig. Følges nu Retningen tilvenstre, træffer man først et Parti, indeholdende den store Hvidtjørn-Slægt (Cratægus), som er delt i 2 Afdelinger, idet de amerikanske Arter af Slægten ere samlede tilvenstre, Arterne fra den gamle Verden tilhøjre for Vejen. Vandrer man videre i samme Retning, kommer man forbi en Gruppe, hvor de træagtige Repræsentanter for Bælgplanternes Familie (LXIX og LXX) ere samlede. Ved at følge den samme Vej et lille Stykke videre langs den afrundede Bugt, som Bassinet danner i sin yderste Ende mod NV., har man Lejlighed til at iagttage de i Bassinet svømmende forskjellige Arter af Aakander, og langs Bredden et Par Grupper af Slægten Hydrangea (Hortensia). For Enden af den nævnte Bugt kommer man fra den hidtil fulgte Sidevej ind paa Hovedvejen (fra Havens Indgang til Væxthusene). Vælger man nu at følge denne Vej i Retning henimod Væxthusene, sér man tilvenstre, langs opad den sydlige

Stenhøjs Hældning mod Ø., Rosenfamilien (LXVII), nemlig først den artrige Slægt Spiræa, derpaa Rosenslægten, hvis vilde (ikke fyldte) Arter ere plantede tilvenstre for Vejen langs opad Stenhøjen, de fyldte Afarter eller Hybrider derimod tilhøjre for Vejen i forskjellige mindre Grupper i Græsplainen.

Bestiger man ad den første Vej tilvenstre Stenhøjene, sér man (ligeoverfor Roserne paa den sydlige Høj) den nordlige beplantet med Naaletræer af Cypresfamilien (II). Fra Højens øverste Top, hvor en Siddeplads er anbragt ved Siden af en Gruppe Fjeldpile, kan man i Rundskue oversé Haven, i hvis Centrum man her omtrent befinder sig. Førend man forlader Stenhøjene, kunne de her plantede Grupper af Alpeplanter tages i Øjesyn, som findes spredte mellem Stensætningerne, og blandt hvilke især Stenbræk- og Stenurtfamilierne ere fremtrædende og rige paa Arter. Forbi Ribsfamilien (XXXVII), hvis talrige Arter ere plantede langs nedad Stenhøjenes vestlige Affald, kan man ad den lille Sti, som i nordvestlig Retning fører langs Foden af den nordlige Stenhøj, tilhøjre betragte en Samling Frilandsbrægner, der have faaet Plads nedenfor Naaletræerne, medens man tilvenstre har en Afdeling af Kjærnefrugtfamilien (LXVI), indeholdende Slægterne Røn, Abild, Kvæde og Bjergmispel (Cotoneaster).

Ved Enden af den lille Sti bemærker man i Forgrunden foran Væxthusene længst tilvenstre en kredsformig Fordybning i Terrainet, omhegnet af et med Slyngplanter beklædt Jerngitter; i denne og den tilsvarende ovale Fordybning (K) hinsides Springvandet ere om Sommeren de Arter fra Koldhusene og de capske Huse henstillede, som kunne taale at staa i det Frie; disse Arters Ordning efter deres Fædreland giver Lejlighed til en Sammenligning mellem de Landes Floraer, som de repræsentere. Umiddelbart ved Siden af denne Plads ligger et langagtigt Væxthus (i) med Sadeltag i Retning fra Ø.

til V. og altsaa dannende omtrent en ret Vinkel med de øvrige Væxthuse. I dette Hus og i det aldeles tilsvarende (h), paa den modsatte Side af Springvandet, dyrkes yngre tropiske og capske Planter.

Ad Indkjørselsporten mod V. kan man begynde Vandringen igjennem Væxthusenes nedre Etage, og efter at have besøgt dennes forskjellige Afdelinger, besét Varmeapparatet og undersøgt Indretningen af de Rum, der i forskjelligt Øjemed ere anbragte i denne nedre Etage N. for Tunnelen, kan man begive sig ud ad Porten i Tunnelens østlige Ende og først besøge det ligeoverfor liggende Akvarium før man derefter ad en lille Stentrappe for Enden af Væxthusbygningen, omkring hvilken et Udvalg af Foraarsplanter ere anbragte i en Stensætning, begiver sig op til Væxthusets øvre Etage og gjennemvandrer dennes forskjellige Afdelinger.*)

Den Afdeling af Haven, som ligger i Hjørnet, der dannes af Farimagsvejen og Sølvgadens Forlængelse, indeholder Dampskorstenen, Boligen for Gartnermedhjælperne, et Formeringshus, tillige indrettet til fysiologiske Forsøg, et Antal Varmebede, Jordmagasin o. s. v. Om Fordelingen og Benyttelsen af disse til Havens indre Økonomi og særlige videnskabelige Øjemed bestemte Indretninger er det ikke ansét fornødent at give nærmere Oplysning, da de ikke ere beregnede paa at besøges af det større Publicum.

Naar man har gjennemvandret samtlige Væxthus-Afdelinger kan man, inden man forlader Væxthusenes Omraade for at besøge den endnu resterende Del af Haven, foretage en Vandring hen ad den med Beton belagte Perron, der tjener som Tag for Tunnelen og den nederste Afdeling af Væxthusene. Standser man lige for Hovedtrappen, hvor der tillige

*) Ved Besøget i Væxthusene (derunder indbefattet Akvariet) ville de Besøgende til Orientering kunne benytte de Oplysninger, der ere givne under Beskrivelsen af Afd. II.

er Indgang til Palmehuset, har man Udsigt over en Del af Haven med Vandspringet i Forgrunden.

Fra Væxthusenes vestlige Udgangsdør fører en Vej tilvenstre forbi Gartnerboligen; denne fører langs den tidligere fra en anden Side besøgte Kjærnefrugtsgruppe paa Vejens venstre og Ælmefamilien (XII, XIII) paa dens højre Side. Omtrent lige ud for Gartnerboligen deler Vejen sig, og ved at følge Retningen tilhøjre passerer man de Skaalbærendes Familie (VIII), af hvilke Bøg, Kastanie og den gamle Verdens Egearter ere anbragte tilhøjre, de nordamerikanske Ege tilvenstre for Vejen. Den samme plantegeografiske Fordeling er fulgt for Lønfamiliens Vedkommende, som er plantet længere nede langs den samme Vej (LII), idet ogsaa her den gamle Verdens Arter findes tilhøjre, den nye Verdens tilvenstre for Vejen. Ganske nær ved de amerikanske Lønarter findes anbragt en Samling af nordamerikanske Arter af Vinrankefamilien (XI), som klatre op ad et Stativ af Egestammer. Paa den modsatte Side af Græsplainen, hvor disse Arter af vild Vin findes, have de nordamerikanske Repræsentanter for Valnødfamilien (LXI) deres Plads, og da desuden alle de Træer, der ere anbragte i dette Havens vestligste Hjørne som Læbælte, ere amerikanske Arter, er der i dette Hjørne af Haven samlet et stort Antal Repræsentanter for den nordamerikanske Trævegetation.

Det rectangulære Kvarter, som man træffer ved at bøje tilhøjre lige for Midten af Valnødtræernes Gruppe, indeholder Havens System for en- og toaarige Urter (O, P). Disse ere ordnede systematisk og Arterne ere indbyrdes adskilte ved Gange paa langs og paa tværs, saa at man med Lethed kan bevæge sig mellem Bedene og iagttage de enkelte Arter. Den længere og smallere Rectangel (N) nærmest Stakittet mod Gothersgaden er Kvarteret for Lægeplanter og tekniske Planter, der er adskilt ved et Hegn fra den øvrige

Have og særlig bestemt for de Studerende. De vigtigste Træer, der levere Lægemidler, ere plantede langs Stakitet.

Følger man derimod Vejen, som fører i en Bue uden om disse særlige Kvarterer, møder man forskjellige andre Grupper af træagtige Planter, hvoriblandt Platanfamilien (X), Pibevedfamilien (LXIV) og Lindefamilien (XLVIII). Ved nu at gjøre en Bøjning til Siden hen imod Foden af Stenhøjen, træffer man Oliefamilien (XXIV), hvis Plads er let kjendelig ved Anbringelsen af en fritstaaende Hængeask i Gangen. Ved den østlige Ende af denne Gruppe støder man paa Hovedvejen, som her et Stykke følger langs Bassinet; nærmest Vandet har man da Kornelfamilien (XXXIV) og paa Vejens modsatte Side Hestekastaniefamiliens Gruppe (LIV). Efter at have passeret denne, befinder man sig atter paa det samme Punkt, hvorfra man gik ud, ved Hovedindgangen, hvor man tilhøjre for Portnerboligen sér den ubebyggede Plads, der venter paa Museets Opførelse.

Til Vejledning for de Besøgende gives nedenfor en kortfattet Beskrivelse af hver især af Havens forskjellige Afdelinger, for hvilke her exempelvis er nævnt nogle af de vigtigere eller mere iøjnefaldende Plantearter.*)

I. Frilandsplanterne.

A. Arboretet.

De haardføre Træers og Buskes Antal, som ere bestemte til at findes i Haven og af hvilke den største Del

*) Det er for øvrigt en Selvfølge, at der i en Vejviser i den botaniske Have ikke burde savnes Oplysning om det Apparat af videnskabelige Samlinger, der udgjør en saa væsenlig Bestanddel af Havens Midler til Udbredelse af Plantekundskab. Da imidlertid Forholdene have medført, at disse Samlinger endnu henstaa paa deres tidligere Plads, maa man her indskrænke sig til at henvise til et Tillæg til nærværende Vejviser, der, naar Museet i sin Tid vil være færdigt og taget i Brug, vil udkomme, og hvori der vil blive gjort Rede for Samlingerne, deres Indhold og Bestemmelse.

allerede er tilstede, beløbe sig til omtrent 1200 Arter. Tilligemed de mellemplantede Exemplarer og de til Læ for Haven plantede Træer indtage disse et Areal af c. 386000 □ Fod, saa at Arboretet i det Hele udgjør over $\frac{1}{3}$ af Havens hele Areal. Frilandstræerne ere fordelte over det Hele i systematisk Orden, for saa vidt at enhver naturlig Familie eller (for større Familiers Vedkommende) i det mindste enhver Slægt har faaet anvist Plads i én Gruppe. Kun enkelte større Slægter (Eg, Løn, Hvidtorn) ere delte i to Afdelinger af plantegeografiske Hensyn, saaledes at den ene Gruppe indeholder Nordamerikas, den anden den gamle Verdens Arter af vedkommende Slægt, dog stedse i hinandens umiddelbare Nærhed. Derimod er den systematiske Ordning ikke gjennemført saa strængt, at Familierne følge efter hverandre i Haven nøjagtigt i samme Rækkefølge som i Systemet; men enhver af disse er tildelt den Plads, som ifølge Familiens Størrelse, dens Virkning i landskabsgartnerisk Henseende og dens Fordringer til Jordbundsbeskaffenhed, Lys o. s. v. maatte ansés for den heldigste.

I nedenstaaende kortfattede Oversigt over Arboretets Indhold er derimod samme ordnet systematisk, ligesom paa den Kortet ledsagende Oversigtstavle; men ved Hjælp af de vedføjede Numere (Romertal) vil Familiens resp. Plads i Haven let findes.

a. Nøgenfrøede.

I. ***Koglebærende*** (Coniferæ), Træer, oftest af høj Væxt, rige paa Harpix, med smale, ofte stive, naaleformede Blade, der i Regelen overvintre, Enboblomster, Koglen dannet af flere aabne Frugtblade, hver forsynet med en Tilhængsel, der voxer ud og udvikles til et læder- eller træagtigt Koglеskjæl, indeholdende alm. 2 Frø. De vigtigste Slægter ere:

1. ***Ædelgran*** (Abies), let kjendelig ved flade, oftest toradede Blade, som, naar de affalde, efterlade et kredsrundt Ar paa Stammen, men ingen fremspringende Bladpude, hvor-

for Barken er glat, Koglerne oprette, med tidligt affaldende Kogleskjæl.

Almindelig Æ. (A. pectinata) fra Syd- og Mellemeuropas Bjerge, med en rank Stamme, som kan naa en Højde af 100-150 Fod. (Leverer „Strassburger-Terpentin".)

Græsk Æ. (A. cephalonica), hvis Hjem er Grækenland og de joniske Øer, bliver neppe halvt saa høj som den alm. Æ. og har mere vandret udstaaende Grene og spidse, stikkende Naale.

Spansk Bjerggran (A. Pinsapo) fra Sydspaniens Bjerge, en af de smukkeste Arter af Slægten, med Grene i Korsform og stivt udstaaende, tykke, ensfarvede Naale.

Balsamgranen (A. balsamea) hører hjemme i Nordamerika og ligner vor alm. Æ., men er meget lavere af Væxt, har mindre Kogler og kortere Naale, der sidde mere rundt om Grenene. (Leverer „kanadisk Balsam".)

2. *Gran* (Picea). Barken ru af fremstaaende Bladpuder, Bladene og Bladarrene firekantede, Koglerne hængende, med vedblivende Kogleskjæl.

Almindelig Rødgran (P. excelsa) er ikke vildvoxende i Danmark, men det hyppigste Skovtræ paa den skandinaviske Halvø. Den kan naa en Højde af 150-180', Koglerne ere omtr. 6" lange. Af dens mange Afarter er *Dværggranen* (var. Clanbrasiliana), neppe over 1-2' en af de mærkeligste.

Hvidgran (P. alba) og *Sortgran* (P. nigra) begge fra Nordamerika, ere lavere Træer (neppe over 50'), med Naale af graagrøn Farve og smaa Kogler (hos Hvidgranen omtr. 2", hos Sortgranen 1½"). Vedet er ikke godt, men den første dyrkes almindeligt som Lætræ.

Orientalsk Gran (P. orientalis) fra Kaukasus, en af Slægtens smukkeste Arter, med korte og tætsiddende, glinsende mørkgrønne Naale, egner sig især til fritstaaende

Sirtræ, den taaler godt vort Klima og kan endog bære modne Kogler her i Landet.

Menzies-Gran (P. Menziesii) fra det vestlige Nordamerika, er en ligeledes aldeles haardfør Art med udstaaende, stive og stikkende Naale.

Himalaya-Gran (P. Khutrow) fra Himalayabjergene, har lange og tynde Naale.

3. ***Tsuga*** er forskjellig fra Granslægten især ved halvkredsrunde Blade, fra Ædelgranslægten ved hængende Kogler med vedblivende Kogleskjæl. Hertil høre:

*T. **canadensis*** (Hemlock) fra de nordlige nordamerikanske Fristater og Canada, med hængende Grene, flade, i Randen takkede Naale og smaa ovale Kogler. Den er et smukt og slankt Træ, som kan opnaa en Høide af 70-100'.

*T. **Douglasii*** (Douglas-Gran) fra det nordvestlige Amerika, med bløde, lysgrønne Blade og 3" lange Kogler med trefligede Frugtblade, som ere længere end Kogleskjællene. Aldeles haardfør, skal kunne opnaa en Højde af henved 300' og, da Vedet er fortrinligt, fortjener den fremfor andre Naaletræer at dyrkes i det Store paa passende Jordbund, især lettere Jorder.

4. ***Lærk*** (Larix) har Naalene stillede knippevis i stort Antal paa Dværggrene, som vedblive i 7 à 10 Aar at udvikle Blade; men disse tabes hvert Efteraar og ere paa Grund af deres kortere Varighed blødere end andre Naaletræers Blade; Koglen oval med vedblivende Kogleskjæl.

Almindelig Lærk (L. europæa) fra det sydøstlige Europas Bjergegne plantes almindeligt her i Landet, den voxer meget hurtigt og kan opnaa en Højde af 100-150'; Vedet benyttes tll Vandbygningsarbejder og til Brændsel; af Harpixen faas „venetiansk Terpentin".

5. ***Ceder*** (Cedrus) ligner Lærken i de knippestillede Blade, men disse overvintre og vedblive at udvikles af Dværg-

grenene i indtil 20 Aar; Koglen er stor, rundagtig, med brede, tæt tiltrykte Kogleskjæl.

Libanons Ceder (C. libanensis), hvis Stamme i dens Hjem naar en Højde af 80-100' og en anselig Tykkelse, trives godt i Frankrig og England, men vil neppe faa megen Betydning som Frilandstræ i vort Klima, hvor den vel udholder Vinteren paa beskyttede Pladser, men kun udvikler sig svagt og langsomt.

Himalaya-Ceder (C. Deodara), endnu højere af Væxt (indtil 250') med længere Naale, er neppe mere haardfør end hin her i Landet.*)

6. *Fyr* (Pinus), den paa Arter rigeste Slægt af de Koglebærende, er let kjendelig ved Naalene, som i et Antal af 2-5 ere samlede i Knipper fra Dværggrene, med Hanblomster i Ax og Koglerne ofte 2-3 udgaaende fra samme Højde; Kogleskjællene bære henimod Spidsen et træagtigt Skjold, fra Midten af hvilket der udgaar en Bule, som ofte ender med en Torn.

a) med 2 Naale i Knipperne.

Skov-Fyr (P. silvestris), vildvoxende i hele Europa (tidligere ogsaa i Danmark, nu kun plantet) i Skandinavien meget almindelig indtil 70°, Naalene ere ru og af blaagrøn Farve, Koglen nedbøjet, spids kegleformet med mat graabrune Kogleskjæl. Den kan opnaa en Højde af 100'. Dens Anvendelse i forskjellige Retninger (Vedet til Brændsel og Gavntræ, Harpixen til Terpentin, Tjære o. s. v.) gjør den til et af vore vigtigste Træer.

Bjerg-Fyr (P. montana), fra Sydeuropas Bjerge, er lavere af Væxt (30-50'), med ofte nedliggende Grene fra Grunden af, Naalene ere kortere end hos Skovfyrren, glinsende mørkgrønne, Koglen rundagtig-ægformet, med lysbrune, noget glinsende Kogleskjæl. Dens Haardførhed

---

*) Et Exemplar af denne Art findes i Caphuset (II, c).

og Nøjsomhed i Henseende til Jordbunden gjør den fortrinlig skikket til Lætræ, og den anvendes her især til Plantning i Klitter og Heder. Af dens forskjellige Afarter er Dværgfyrren (var. *Pumilio*) med nedliggende Stamme en af de mærkeligste. (Den leverer »ungarsk Terpentin«).

Østerrigsk Fyr (P. Laricio var. austriaca), har sit Hjem i den østlige Del af Alperne, et kraftigt og hurtigt voxende Træ, der naaer en Højde af omtrent 100′, med 2 mørkgrønne, bøjede Naale i Knipperne, Koglerne 2-3″ lange med glinsende Bule paa Skjoldet. Saavel denne, som flere Afarter af P. Laricio, trives vel i vort Klima, ere meget rige paa Harpix og levere godt Tømmer, men især den østerrigske Fyr voxer kraftigt her i Landet og anbefales til Plantning i Hedeegne.

b. med 5-6 Naale i Knipperne.

Zirbelfyr (P. Cembra) fra Alperne, Karpatherne og Sibiriens Bjerge, med pyramideformet Krone, mørkgrønne Naale og en rundagtig-ægformet Kogle med uvingede Frø indenfor de læderagtige Kogleskjæl, kan naa en Højde af 60-100′, Vedet bruges til finere Træarbejder og Frøene ere spiselige.

Weymouths-Fyr (P. Strobus) fra Nordamerika, har en rank Stamme med glat Bark, som kan opnaa en Højde af over 100′, blaagrønne, lange og meget tynde Naale, valseformede, 5-6″ lange Kogler. Vedet er let og bruges især til Svovlstikker, men den plantes jævnligt her i Landet paa Grund af dens smukke Udseende.

Himalaya-Fyr (P. excelsa) fra Ostindiens Bjerge, en af de smukkeste Fyrrearter, højere og af hurtigere Væxt end foreg. Art, som den meget ligner, men den har længere Naale (5-7″) og Kogler (9″), og Grenene ere alm. nedhængende.

7. ***Cypresfyr*** (Sequoja). Til denne Slægt hører ***Welling-***

tons-Fyrren, der har smaa Kogler, som i Form ligne Fyrrens, men Naalene have mere Lighed med Cypresfamiliens; dens Stamme kan opnaa en Højde af over 300' og 30' i Tværmaal.

S. sempervirens fra Kalifornien med en indtil 200' høj Stamme, ligner Sommer-Cypressen i Bladenes Form og Stilling. Disse to Arter synes at ville trives i vort Klima.

8. *Sommer-Cypres* (Taxodium distichum) hører hjemme i Mississippi-Flodens Sumpstrækninger og ynder et fugtigt Voxested, hvorfor den er anbragt i Nærheden af Bassinet. Den er let kjendelig ved de toradede, bløde og lyse Blade, som affalde om Efteraaret; dens Ved giver et fortrinligt Gavntømmer og den kan i sit Hjem opnaa en Højde af 70-80', men den voxer langsomt og man sér her i Landet kun sjeldent vel udviklede Exemplarer af samme.

II. *Cypresfamilien* (Cupressineæ). Enboplanter med skjæl- eller sylformede Blade; Frugtbladene, som ere uden Tilhængsler, blive enten læderagtige og danne smaa Kogler, eller kjødfulde og kaldes da Bærkogler formedelst deres Lighed med Bær. Hertil høre følgende Slægter, alle med stedsegrønne Blade, som ere anbragte paa Skraaningen af den nordlige Stenhøj:

1. *Livstræ* (Thuja) med skjælformede Blade, som have en Kirtel paa Ryggen og sidde korsvis taglagte langs de vandrette Grene, som derved blive flade, og smaa aflange Kogler med læderagtige Kogleskjæl, som modnes i det andet Aar.

Det amerikanske Livstræ (Th. occidentalis) fra Canada og de nordlige amerik. Fristater kan opnaa en Højde af 40-50', det dyrkes almindeligt her i Landet som Sirtræ og kan ogsaa anvendes til Hækker.

Kjæmpe-Livstræ (Th. gigantea) fra Kalifornien og Klippebjergene, er et hurtigt voxende Træ med frisk grønne

Blade; det kan naa en Højde af 60-100', er aldeles haardført i vort Klima og fortjener almindelig at dyrkes. (Med dette maa ikke forvexles *Libocedrus decurrens* (af nogle ogsaa kaldet Thuja gigantea), let kjendelig ved nedløbende Blade og meget fladtrykte Grene.)

2. Til Slægten *Biota*, som adskilles fra Thuja ved Grenenes oprette Stilling med kantstillede Smaagrene og ved mere træagtige Kogleskjæl med en Torn nedenfor Spidsen, hører *det chinesiske Livstræ* (B. orientalis) fra China og Japan. Af denne Art dyrkes i Haver, paa Kirkegaarde og i Koldhuse flere Afarter, hvoraf de fleste taale vore Vintre i Friland, den smukkeste af disse er var. *pyramidalis*, som i tæt sluttet Pyramideform kan naa en Højde af 15-20', Afarten *pendula* med hængende Grene og fjernt siddende Blade har et fra Hovedarten yderst forskjelligt Udseende.

3. Til Slægten *Chamæcyparis*, som danner et forbindende Led mellem Thuja og Cypres-Slægterne, høre et Par af vore smukkeste Frilands-Naaletræer, nemlig *Ch. Lawsoniana* (Lawsons-Cypressen) fra Kalifornien, med flade, oprette, i Spidsen nikkende Grene. Den dyrkes i forskjellige Afarter og er fuldkommen haardfør, ligesom *Ch. nutkaensis* fra det nordvestlige Amerika med ligeledes hængende, men mere udspilede Grene og mere udstaaende Blade. (Arterne af *Cypres* (Cupressus) ere derimod ikke haardføre, men maa søges i Koldhuset).

4. *Cryptomeria japonica* fra Japan og China, et rankt og næsten pyramideformet Træ, der kan naa en Højde af 60-100', med seglkrummede, naaleformede, fra Siden sammentrykte Blade, kan under heldige Læforhold dyrkes hos os i Friland. (Et omtrent 30' højt Exemplar af denne Art findes i det capske Hus).

5. Af *Enebærslægtens* (Juniperus) talrige Arter fortjene især følgende i Friland dyrkede at bemærkes:

Almindelig Enebær (J. communis), som voxer vild i hele Europa (i Danmark især i Jylland, Nordsjælland, paa Møens Klint og Bornholm) er en Busk eller lavt Træ, som neppe bliver over 30-40′ højt. Dens til Grenen tilledede Blade ere kransstillede, sylformede og uden Kirtler; Frugten, som hos Enebærslægten er en Bærkogle, dannet ved de tilsidst kjødfulde Frugtblades Sammenvoxning, er hos denne Art ved Modningen, som først indtræder i det tredie Aar, sort; den anvendes til Geneverbrændevin, Stammen især til Hegn. Forskjellige Afarter dyrkes, hvoriblandt især den pyramideformede (var. *hispanica*) udmærker sig.

Blyants-Enebær (J. virginiana), en i Nordamerika meget udbredt Art, som leverer Træet til Blyantspenne, er en Busk eller lavt Træ af 30-50′ Højde. Bladene ere tilvoxne til Grenene uden Led og forsynede med en Kirtel paa Ryggen, paa nogle af Grenene (især de nedre) ere de sylformede, paa de øvre Grene skjælagtige; Bærkoglen, der er lille og opret, har en violetbrun Farve.

Sevenbom (J. Sabina), en lav Busk fra Syd-Europa, hvis Blade ere mørkere grønne og have en gjennemtrængende stærk Lugt; de smaa, nikkende Bærkogler ere mørkeblaa. Den har Anvendelse som Lægeplante, men er paa Grund af Misbrug forvist fra mange Haver og den bør især undgaas i Frugthaver, da den hjemsøges af en Snyltesvamp, som paa et andet Udviklingstrin angriber Pæretræet og anretter Ødelæggelse paa dette.

III. *Taxfamilien* (Taxineæ), Tveboplanter med et nøgent Æg (uden Frugtblade), Frøet er omgivet af en kjødfuld Frøkappe.

1. *Taxtræet* (Taxus baccata) findes i vild Tilstand udbredt over hele Europa, men sparsomt og især i Bjergegne; den kan opnaa en høj Alder (indtil 2000 Aar), men paa Grund af den langsomme Væxt ikke nogen

betydelig Højde (30-40'); Bladene ere overvintrende, mørkegrønne, af Form omtrent som Ædelgranens, men spidse og noget bøjede, Frøkappen, der ved Modenheden er højrød og meget saftig, omslutter krukkeformigt Frøet og er ved Grunden omgivet af flere taglagte Dækskjæl. Taxtræets Ved er fast og bøjeligt; paa Grund af dets smukke mørke Løvfarve og Lethed til at modtage Beskjæring dyrkes det ofte i Haveanlæg, af de mange Afarter er *Pyramide-Taxen* (var. hibernica) især bekjendt.

2. *Gingko biloba* fra China og Japan, med vifteformede, tolappet-tandede, læderagtige, men om Vinteren affaldende Blade, spiselige Frø, taaler vort Klima, men har neppe nogensinde, selv plantet i Espalier, baaret Frugt her i Landet.

b. Enfrøbladplanter.

Træagtige Repræsentanter for denne Klasse findes ikke i Friland, men maa søges i Væxthusene; om de urteagtige s. Afd. B-D.

c. Tofrøbladplanter.

Rakletræernes Orden, hvortil flere af vore vigtigste Skovtræer henhøre, indbefatter Familierne V-IX, der alle ere særkjønnede (enbo eller tvebo).

v. *Porsfamilien* (Myricaceæ), lave Buske, voxende i Moser og Sumpe, med stærkt lugtende Blade og Blomsterne af begge Kjøn i Rakler. Hertil høre Slægterne *Pors* (Myrica), med Tvebo-, og *Comptonia* med Enboblomst.

Mose-Pors (Myrica Gale) med lancetformede, takkede Blade, som fremkomme efter Blomstringen, voxer i Hedemoser, ofte i stor Mængde (hos os især paa den jydske Halvø), dens aromatisk bittre Stoffer have været anvendte istedetfor Humle som Tilsætning til Øl.

Vox-Pors (M. cerifera) fra Nordamerika, har lysgrønne, helrandede Blade, som udvikles før Blomstringen, Frug-

terne ere overtrukne af et Voxlag, der bliver anvendt som Bivox.

VI. ***Birkefamilien*** (Betulineæ), oftest Træer, med Enboblomster og begge Kjøn i Rakler, med 2 à 3 Blomster indenfor hvert Rakleskjæl, Frugterne smaa Nødder eller Vingefrugter.

1. ***Birkeslægten*** (Betula), med overvintrende Hanrakler, Hunraklerne vise sig først om Foraaret efter Løvspringet, de have trefligede Rakleskjæl, som tilligemed de vingede Frugter affalde om Efteraaret.

Hvidbirken (B. odorata). Barken holder sig hvid endnu i en ældre Alder, med efterhaanden afskallende hvide, papirsagtige Korklag, Knopperne meget klæbrige, Bladene ægformede med kort Spids og regelmæssig takket Rand. Denne Art findes især i Nordeuropa og gaar i Skandinavien til 70° N. Br. Flere Afarter findes, deriblandt den i Moser forekommende var. ***pubescens*** med dunhaarede Blade.

Vortebirken (B. verrucosa), som har faaet sit Navn af de harpixholdige Korkvorter, der ofte findes tæt spredte over de yngre Grene, faar allerede tidligt en revnet Bark, og kjendes desuden let fra Hvidbirken ved triangelrudeformede, langt tilspidsede Blade med grovt tandet Rand. Den er et højt Træ ligesom foreg. og Vedet af begge anvendes, især til Brændsel. Grenene ere ofte tynde og hængende, især hos Hængebirken (var. ***pendula***), af andre Afarter er den fligbladede (var. ***dalecarlica***) især udmærket.

Papirbirken (B. papyracea) fra Nord-Amerika bliver højere (60-70') og voxer hurtigere end de tvende europæiske Arter; den ligner for øvrigt Hvidbirken, men er let kjendelig ved de store, æg-hjerteformede Blade. Barken benyttes af Nordamerikanerne til Kanoer.

Avnbøgbladet Birk (B. lenta) med langagtig-hjerteformede

tilspidsede og fint savtakkede Blade, er ligeledes fra N. Amerika.

Dværgbirken (B. nana) med kredsrunde eller paatværs bredere, rundtakkede Blade, er en lav Busk fra Højalperne og Polarlandene, hvor den danner Grænsen for al Træ- og Buskvegetation.

2. *Ællеslægten* (Alnus) har Raklerne af begge Kjøn overvintrende, Hunraklens Skjæl ere i Spidsen svagt tandede, træagtige og vedblivende, hvorved den modne Frugtstand faar Lighed med en Kogle, Frugterne ere Nødder, oftest uden Vinge.

Rød Æl (A. glutinosa), med tidligt revnende Bark, glatte, uregelmæssigt tandede, mod Spidsen bredere og rundagtige Blade. Det er et Træ af 40-60' Højde, som voxer paa Mosegrund i hele Europa, mod Nord indtil 63°, dens Ved er blødt, faar, efter at den er fældet, en rødgul Farve og benyttes til mange Slags Brugsgjenstande (f. Ex. Skeer, Træsko). Den fligbladede Afart (var. *laciniata*) er i Udseende meget forskjellig fra Hovedarten.

Graa Æl (A. incana) med graa, glat Bark og hvidt Ved, ægformet-elliptiske, spidse og dobbelt takkede Blade, som ere graaagtige og paa Underfladen dunhaarede. Den findes vild i det nordøstlige Europa indtil 70° og anvendes til Hegn og Læplantning.

Hjertebladet Æl (A. cordifolia) fra Italien og Kaukasus med langstilkede, hjerteformede, glatte og glinsende Blade, store Hunrakler, er et smukt og anséligt Træ, som er aldeles haardført i vort Klima. Vedet er fint og bruges til Drejer- og Træskjærer-Arbejder.

Dværg-Æl (A. ovata), en lav Busk med mindre Blade og Rakler end de øvrige Arter, fra hvilke den desuden adskilles ved vingede Frugter, hører hjemme i Polarlandene og i Alperegionen.

VII. *Hasselfamilien* (Corylaceæ). Enboplanter med Han-

blomsterne i Rakler uden Blomsterdække, Hunblomsterne i Rakler eller Hoveder, med et oversædigt Blomsterdække, torummet Frugtknude og 2 Grifler, Frugten en Nød omgivet af et fliget Svøb (Hase).

1. *Avnbøg* (Carpinus) har begge Kjøn i Rakler, som komme frem samtidigt med Bladene, Hunblomsterne sidde parvis samlede, hver med et trefliget Svøb, Nødden ribbet.

Almindelig Avnbøg (C. Betulus) har hvidt og seigt Ved (brugbart til Brændsel og Gavntræ), glat Bark, elliptisk-ægformede, savtakkede Blade. Den voxer vildt i Mellem-Europa indtil 58°(i Danmark især paa Øerne) og anvendes hyppigt til Hegn og Hækker. En fligbladet Afart (var. *quercifolia*) findes jævnligt plantet i Parkanlæg.

2. *Hassel* (Corylus) med Hanrakler, der udvikles om Eftersommeren og overvintre, Hunblomsterne sidde flere sammen indesluttede i Knoppen og vise i det tidlige Foraar de røde Grifler, som modtage Støvet medens Frugtknuderne endnu ere indesluttede i Knoppen, men Frugterne komme først til Syne hen paa Sommeren samtidigt med de fligede Haser, der rørformigt omslutte den trinde Nød i den hovedformede Blomsterstand.

Almindelig Hassel (C. Avellana) er udbredt over hele Europa og dyrkes i mange Afarter; det er en høj Busk eller et lille Træ, indtil 20-25′ Højde, hvis Nødder i Regelen ere længere end Hasen.

Lamberts-Hassel (C. tubulosa) har en fladtrykt, tyndskallet Nød, som er meget kortere end den i en lang Spids uddragne Hase. Den er ikke vild hos os, men plantes almindeligt i Haver.

Tyrkisk Hassel (C. Colurna) fra Syd-Europa, voxer frodigt her i Landet, og bliver højere af Væxt end de 2 andre Arter, den har afskallende, paa de ældre Stammer

revnet Korklag. Hasen er langfliget med bøjede Flige og meget længere end Nødden.

VIII. *Skaalbærernes Familie* (Cupuliferæ) kjendes fra den foregaaende Familie ved at Hanblomsterne ere omgivne af et Blomsterdække, at Hunblomsterne have 3 eller flere Grifler og et tilsvarende Antal Rum i Frugtknuden og at Frugten, der ligesom hos hin er en undersædig Nød, omgives, enten alene eller 2-3 samlede, af en „Skaal", dannet ved en Udvidelse af Blomsterstilken, der er tæt besat med Dækskjæl.

1. *Egeslægten* (Quercus) har i Regelen lappede eller fligede Blade, Hanraklerne ere lange, hængende, Frugten (Agern) sidder enlig i Skaalen og er kun ved Grunden omgiven af denne. Slægten er rig paa Arter (henved 300 ere kjendte), som ere udbredte over hele det tempererede Jordbælte. Her i Haven ere disse delte i 2 Afdelinger: den gamle Verdens og de amerikanske Ege.

a. Den gamle Verdens Ege.

Den almindelige Stilkeg (Q. pedunculata) med kort Bladstilk og langstilkede Frugter, og *Vinteregen* (Q. sessiliflora) med længere Bladstilk og siddende, alm. knippevis samlede Frugter. Disse, de eneste vildtvoxende Egearter i Danmark, ere begge høje, ansélige Træer med haardt, fast Ved og fjerlappede Blade. Af Stilkegen findes flere Afarter, navnlig dyrkes *Pyramide-Egen* (var. fastigiata) ofte som fritstaaende Sirtræ. (Vinter-Egen er sjeldnere her i Landet, kun paa Bornholm og i det midterste Jylland.)

Pyrenæer-Egen (Q. Toza), med dybt fjerfligede, laadne Blade og talrige Rodskud, har sit Hjem i Vest-Europa.

Den ungarske Eg (Q. conferta) fra Ungarn og Grækenland, har glatte, dobbelt-indskaarne Blade og flere tæt samlede Agern.

Frynse-Egen (Q. Cerris) med lange, vedblivende Axelblade,

læderagtige, graagrønne, dybt fjerfligede Blade og lange bløde, snoede Dækskjæl paa Skaalen; Agernet modnes først i det andet Aar efter Blomstringen. Dens Hjem er det sydøstlige Europa, men den er aldeles haardfør og udvikler sig kraftigt her i Landet.

b. Nordamerikanske Ege.

De fleste i vort Klima haardføre amerikanske Ege høre til *Rødegenes* Gruppe, hvis Blade ofte blive røde om Efteraaret før Løvfaldet, Bladfligene ende med en Braad, Agernet modnes i det andet Aar og er omgivet af en topformig Skaal med flade og tiltrykte Dækskjæl. Hertil høre *Rød-Eg* (Q. rubra) og *Blod-Eg* (Q. coccinea) med røde, *Farve-Eg* (Q. tinctoria) og *Sump-Eg* (Q. palustris) med gulbrune Blade om Efteraaret.

Den laurbærbladede Eg (Q. imbricaria) og *den pilebladede Eg* (Q. Phellos) have lancetformede og helrandede Blade.

(Egearterne med stedsegrønne Blade, dels fra Mexico, dels fra Orienten og Sydeuropa, trives ikke her i Friland, men maa dyrkes i Koldhus.)

2. *Kastanieslægten* (Castanea) ligner Egene ved Frøbladene, som ved Spiringen forblive under Jorden, og ved de lange, tynde Hanrakler, men disse ere oprette, og den afviger desuden ved 6 sylformede Grifler og 6 Rum i Frugtknuden samt ved at Skaalen indeholder 3 Frugter og er længere end disse, beklædt med stikkende Pigge og aabner sig i 4 Klapper.

Den ægte Kastanie (C. vulgaris) har lancetformede, skarpt savtakkede Blade, ægformede Frugter, der modnes i det første Aar og indeholde et spiseligt Frø. Den voxer vildt i Syd-Europa, kan opnaa en Højde af 60-70' og trives frodigt i Danmark, men bærer her yderst sjeldent moden Frugt.

3. *Bøgeslægten* (Fagus) har spidse Knopper, kugleformede, langstilkede og hængende Hanrakler, 3 Grifler og 3 Rum

i Frugtknuden, Skaalen, som er blødpigget og tilsidst fireklappet, indeholder 2 skarpt trekantede Nødder.

Af vor *almindelige Bøg* (F. silvatica) dyrkes forskjellige Afarter, deriblandt *Hængebøgen* (var. pendula), *Blodbøgen* (var. atropurpurea) og *den fligbladede Bøg* (var. heterophylla), hvis Blade minde om Egeblade.

Den nordamerikanske Bøg (F. ferruginea) er lavere af Væxt, har brunligt Ved, mindre spidse Knopper, smalere og mere grovt savtakkede Blade.

IX. *Pilefamilien* (Salicineæ) er forskjellig fra de øvrige Rakletræer ved Frugten, som er en toklappet Kapsel med mange Frø, omgivne af Frøuld. De ere Tveboplanter med begge Kjøn i Rakler.

1. Af *Pileslægten* (Salix) kjender man omtr. 200 Arter, af hvilke dog adskillige ansés for Bastarder. De findes i alle Verdensdele, dog mest fremherskende i kolde Jordstrøg og i Bjergegne. Slægtsmærker ere de af 2 tildels sammenvoxne Knopskjæl omgivne Knopper, udelte Rakleskjæl, 1-5 Støvdragere.

Af de talrige Arter af denne Slægt, som dyrkes i den botaniske Have, høre til Skjørpilenes Gruppe bl. a. *den femhannede Pil* (S. pentandra) med glinsende mørkgrønne Blade og 5 Støvdragere, som blomstrer sildigst af alle vore Pilearter; *Skjørpilen* (S. fragilis), højt Træ med retvinklet udstaaende, i Vinklerne meget skjøre Grene, glatte, lysgrønne, paa Undersiden blaagrønne Blade og alm. 2 Støvdragere; *Hvidpilen* (S. alba), højt Træ med spidsvinklede Grene, lancetformede, hvidgraa-silkehaarede Blade; *Taarepilen* (S. babylonica) fra Asien, med nedhængende Grene og meget smalt lancetformede Blade; *den japanske Hængepil* (S. pendulina) ligeledes med hængende Grene, men med bredere lancetformede og mørkere Blade (begge de sidstnævnte Arter dyrkes ofte som fritstaaende Sirtræer paa fugtige Pladser og især

som Sørgetræer paa Kirkegaarde); *Mandelpilen* (S. amygdalina), lavt Træ eller Busk med æg-lancetformede Blade, store Axelblade og 3 Støvdragere; af Rødpilenes Gruppe ere de vigtigste; *Purpurpilen* (S. purpurea) med fine, mørkrøde Grene, glatte, lancetformede Blade, én Støvdrager; den er fortrinlig til Kurveflætning og leverer Materialet til de fineste Kurve; *Lavendel-Pil* (S. incana), Busk med risformede Grene, smalle, linieformede, underneden hvidfiltede Blade, fra det sydlige Europa. Til Vidiernes Gruppe (Caprea) hører *Selje-Pilen* (S. Caprea) et lille Træ med tykke og knudrede Grene, rundagtig-ovale Blade, der udvikles senere end de tykke Rakler, hyppig vild i Skove og Moser, og *den krybende Pil* (S. repens), en i vore Moser og Klitter hyppig Halvbusk. En anselig Art er *Dugpilen* (S. acutifolia) med violetbrune, blaaduggede Grene og meget tidlig Blomstring; den mest anvendte Art til grovere Kurveflætning er *Baandpilen* (S. viminalis) med lange Grene og linie-lancetformede, paa Underfladen silkehaarede Blade. Foruden disse og mange flere i den egenlige Pileafdeling dyrkede Arter findes paa Stenhøjen flere Arter af Dværgvidiernes Gruppe, som høre hjemme i de højere Fjeldregioner og sjeldent naa nogle Fods Højde, men ofte ikke ere mere end 1 à 2 Tommer høje.

2. Slægten *Asp* (Populus) kjendes fra Pilene ved taglagte Knopskjæl, alm. bredere og ofte haandnervede Blade, hvis flade Bladstilk vender Kanten i Retning med Bladpladen, ved fligede Rakleskjæl og 12-30 Støvdragere. Denne Slægt er især udbredt i den nordlige Halvkugles middelvarme Bælte; som de vigtigere Arter fremhæves *Bævre-Asp* (P. tremula) med glatte Blade og meget fladtrykt Bladstilk, hvis Tværstilling for Pladen gjør dens Blade i endnu højere Grad end de øvrige Arters let bevægelige, den voxer vildt her i Landet og udbreder sig

stærkt ved Rodskud; *Sølvpoppelen* (P. alba), et højt Træ med hjerteformede, lappede, paa Underfladen sølvhvidfiltede Blade, hjemmehørende i Syd-Europa, sés hyppigt plantet i Lystanlæg; *Sortpoppelen* (P. nigra) og *den kanadiske Poppel* (P. monilifera), begge meget høje og hurtigt voxende Træer med glatte Blade, den første fra den gamle, den sidste fra den nye Verden, ere paa Grund af deres hurtige Væxt almindeligt brugte som Lætræer, men have for øvrigt ikke meget Værd, navnlig er Vedet let og værdiløst. *Balsampoppelen* (P. balsamifera) og *den ontariske Poppel* (P. candicans), begge fra Amerika, med stærkt lugtende, harpixholdige Knopper og paa Underfladen blege Blade, plantes ligeledes hyppigt til Læ og i Parkanlæg.

De næIdeagtige Planters Orden indeholder fem Familier, af hvilke Nældefamilien og Hampefamilien ikke have træagtige Repræsentanter, der taale vort Klima, derimod findes i Arboretet Arter af Platanfamilien, Figenfamilien, Ælmefamilien og Celtisfamilien.

X. *Platanfamilien* (Platanaceæ) med den eneste Slægt af samme Navn (Platanus), som har store haanddelte Blade og kræmmerhusformede Axelblade, Enboblomster i kugleformede Hoveder, spredte paa en nedhængende fælles Blomsterstilk, Frugterne smaa Nødder.

Den østerlandske Platan (P. orientalis) fra Persien, Lilleasien og Grækenland, har dybere fligede, ved Grunden oftest kileformede Blade; *den amerikanske Platan* (P. occidentalis) fra Nord-Amerika har bredere, mindre dybt delte Blade og mindre Blomsterhoveder. Begge Arter ere høje Træer (70-80'), hvis Bark afskaller i tynde Plader (Korklag). De taale vort Klima og blive paa beskyttede Steder anvendte til Alleer og som fritstaaende Sirtræer.

XI. *Figenfamilien* (Moreæ), Planter med Mælkesaft og

Enbo-Blomster tæt sammentrængte i Åx eller Blomsterkage), Frugtstanden faar Udseende af en eneste Frugt. Af denne i de varme Jordbælter meget talrige Familie findes ingen Art vild her i Landet, og forholdsvis faa kunne dyrkes i Friland, nemlig:

1. ***Morbærslægten*** (Morus). Det, vi spise under Navn af „Morbær", er intet Bær i botanisk Forstand, men en Frugtstand, dannet af Hunaxet, hvis firebladede Blomsterdækker imod Modenheden blive saftige og hver især omslutte den egenlige Frugt, en lille Nød. Hos ***det sorte Morbærtræ*** (M. nigra) fra Vest-Asien er Frugtstanden mørkrød og velsmagende; ***det hvide Morbærtræ*** (M. alba) fra China med hvid, blegrød eller sort Frugtstand (sød, men lidet behagelig), dyrkes for Bladenes Skyld, der ere Silkeormens vigtigste Føde.
2. ***Papirmorbærtræ*** (Broussonetia papyrifera) med bløde, haarede Grene og graafiltede, i Form og Indskjæring meget forskjellige Blade, Hanaxet oval-valseformet, Hunblomsterne i et tæt, kugleformet Hoved. Dens Hjem er China og Japan, hvor Barken anvendes til Papirfabrikation.
3. ***Orange-Morbær*** (Maclura aurantiaca), fra Missisippis Bredder, hvor den skal kunne opnaa en Højde af 60′, med Torne i Hjørnerne af de mørkgrønne, glatte, elliptiske, helrandede Blade, Frugterne tæt samlede i en Frugtstand af en Oranges Størrelse og Farve.
4. ***Figentræet*** (Ficus Carica), fra Middelhavslandene, er den eneste Art af denne talrige Slægt, der idetmindste med svag Dækning eller i Espalier taaler vort Klima. Dens spiselige Frugtstand er dannet af en Blomsterkage, hvis ydre kjødfulde Del er en Udvidelse af den fælles Blomsterstilk, i hvis Indre de talrige smaa Blomster (hos den dyrkede F. kun Hunblomster) findes tæt samlede.

XII. ***Ælmefamilien*** (Ulmaceæ), Træer med afvexlende, ofte ved Grunden skjæve Blade og frie, tidligt affaldende

Axelblade, have Tvekjøns- eller Særkjøns-Blomster og en Vingefrugt.

1. *Ælm* (eller Ypern) (Ulmus) med ru, savtakkede, skjæve Blade, Tvekjønsblomster i Skjærm eller Hoved, Frugten enfrøet og i hele sin Omkreds omgivet af en hindeagtig Vinge, der tjener som Flyveredskab. De vigtigste Arter af de her dyrkede ere *den smaabladede Ælm* (U. campestris) og *den storbladede Ælm* (U. montana), som begge hyppigt plantes (den sidste ogsaa vild i Skovene) her i Landet, og af hvilke flere smukke og iøjnefaldende Afarter dyrkes som Sirtræer, f. Ex. U. campestris var. *Dampieri* med Pyramideform og var. *purpurea* med rødlige Blade, U. montana var. *pendula* med hængende Grene og den pyramideformede var. *fastigiata*.

Korkælmen (U. suberosa) udmærker sig ved mindre Blade og Frugter samt ved de tykke, svampagtige Korklag, der som fremspringende Vinger strække sig langs ned ad Grenene.

2. Slægten *Zelkowa* med rundtakkede Blade og flerbo Blomster, samt en nødagtig Frugt, er repræsenteret i Haven ved *Z. crenata,* et sirligt Træ fra Kaukasus.

XIII. *Celtideæ* er en med Ælmene beslægtet Familie, ligeledes med skjæve og oftest rue Blade, men disses 2 nederste Sideaarer ere meget større end de øvrige og Frugten er en Stenfrugt. Af Slægten Nældetræ (*Celtis*) dyrkes flere Arter, f. Ex. *C. occidentalis* fra Nord-Amerika med røde og *C. australis* fra Syd-Europa med gule Frugter, begge med langt tilspidsede Blade.

XV. Af *Laurbærfamilien* (Laurineæ), hvoraf kun en eneste Art, det i Koldhuset dyrkede *alm. Laurbærtræ* (L. nobilis) hører hjemme i Europa, findes i andre Verdensdele talrige Arter, af hvilke flere have vigtig medicinsk Anvendelse eller levere bekjendte Kryderier. I Friland kunne vi kun dyrke et Par Arter fra Nord-Amerika, *Sassafrastræet* (S.

officinalis) og *Benzoë-Laurbærtræet* (Lindera Benzoin), der ligesom den øvrige Familie indeholde aromatiske Stoffer.

XVI. Til *Kjælderhalsfamilien* (Daphnoideæ) høre Buske med seig Bast, helrandede Blade, firedelte Blomster med 8 Støvdragere og en enfrøet Bærfrugt. De hos os hyppigst dyrkede Arter af denne Familie, der udmærker sig ved skarpe, tildels giftige Stoffer, ere *Pebertræet* (Daphne Mezereum), med røde, vellugtende Blomster, der udvikles før Bladene i det tidlige Foraar, og højrøde skarp-giftige Bær; *D. Laureola* med gule Blomster, stedsegrønne Blade og sorte Bær, og *D. Cneorum* med rosenrøde, vellugtende Blomster. Alle disse voxe vildt i Syd-Europas Bjerge.

XVII. *Sølvbladfamilien* (Elæagneæ) udmærkér sig ved Bladenes tætte Beklædning med hvide eller rustfarvede Skjæl, der ved stærkere Forstørrelse vise sig at være tiltrykte Stjernehaar; denne Beklædning giver Bladene den sølvgraa Farve, hvorpaa Navnet hentyder. De ere Buske med bæragtige Frugter.

1. *Sand-Tidse* (Hippophaë rhamnoides), den eneste i Danmark vildvoxende Art af denne Familie, er en med stærke Torne forsynet Busk med smale Blade, Tvebo-Blomster og brandgule Bær, den voxer saavel paa Kalk- og Lerskrænter (f. Ex. hyppig paa Møens Klint) som især i Sandklitter, hvis Flyvesand den bidrager til at dæmpe ved sine vidtkrybende Udløbere fra Rodstokken.

2. *Sølvblad* (Elæagnus) har tvekjønnede, ofte stærkt lugtende Blomster med firedelt Blomsterdække.

   E. angustifolia fra Syd-Europa, med tornede Grene og smale Blade, og *E. argentea* fra Nord-Amerika uden Torne, med bredere, elliptiske Blade, dyrkes ofte i Haver for den ejendommelige graa Bladfarves Skyld.

3. *Shepherdia canadensis* fra Nord-Amerika; Bladene paa den tornløse Stamme ere beklædte med rustfarvede

Stjernehaar, dens meget smaa, men talrige, firedelte Blomster udvikles i det tidlige Foraar før Løvspringet.

XX. Af *Kurvblomsternes* store Familie (Synanthereæ) ere kun faa og lidet ansélige Arter med træagtig Stamme haardføre i vort Klima, det samme gjælder om

XXI. *Krapfamilien* (Rubiaceæ), af hvilken kun en eneste Busk, *Cephalanthus occidentalis* fra Nord-Amerika kan dyrkes i Friland. Disse Familier maa derfor søges i Havens andre Afdelinger, dels i Væxthusene, dels i Friland.

Derimod leverer

XXII. *Gedebladfamilien* (Caprifoliaceæ) med modsatte Blade, Tvekjønsblomster i Kvast eller Hoved og et undersædigt Bær eller Stenfrugt (sjeldnere Kapsel), mange vigtige Bidrag af smuktblomstrende Buske til vore Haveanlæg. De fleste høre hjemme i de middelvarme Jordbælter, nogle ere vildvoxende i Danmark; de deles i a. Gedebladsgruppen med tydeligt Kronrør og oftest uregelret Krave, tydelig Griffel med et hovedformet Ar og flerfrøede Frugter, og b. Hyldegruppen med Blomster i Kvast, hjulformet Krone, 3 siddende Ar.

a. 1. *Gedeblad* (Lonicera). De slyngende Arter af denne Slægt (Caprifolium) have Blomster i Krans eller Hoved. Hertil høre

Almindelig Gedeblad (L. Periclymenum), vildvoxende i hele Europa, ogsaa i Danmark ved Gjærder og i Kratskove og almindelig dyrket til Beklædning af Lysthuse og Mure paa Grund af dens smukke og vellugtende, tolæbede, gule eller rødlige Kroner, Bærrene ere højrøde, alle Bladene indbyrdes adskilte. — *Italiensk Gedeblad* (L. Caprifolium) fra Syd-Europa med Blomster, der ligeledes ere vellugtende og omtrent af Form og Farve som hos vor Art, fra hvilken den er kjendelig ved de øvre Blade, som ere sammenvoxne, dyrkes ligeledes som Slyngbusk. — Den *nordamerikanske G.* (L. sempervirens) med over-

vintrende Blade, de øverste Bladpar ligeledes sammenvoxne. og pragtfulde højrøde Kroner af regelmæssig Form, men uden Lugt, dyrkes tilligemed en Afart med gule Kroner ikke sjeldent.

De ikke slyngende Gedeblad-Arter (Xylosteum) have Blomsterne parvis stillede i Spidsen af Blomsterstilke fra Bladenes Hjørner, Bærrene ere i Almindelighed helt eller ved Grunden sammenvoxne.

L. diversifolia fra Himalaya-Bjergene er en opret Busk af henved 10 Fods Højde, dens bleggule Blomster ere lidet iøjnefaldende, men den kjendes fra de andre Arter ved hvide, glasagtig-gjennemsigtige Bær med sorte Frø.

Dunet Gedeblad (L. Xylosteum), som voxer vildt i Danmarks Kratskove, er lavere end den foregaaende, den har ligesom denne bleggule Kroner og dunhaarede Blade, men mørkrøde Bær, og tager sig derfor bedst ud i Frugtmodenhedstiden.

L. tatarica med glatte Blade, smukke hvide eller rosenrøde Blomster og højrøde eller gule Bær. Dens Hjem er Sibirien og Tatariet, men den er en af de Arter, der jævnligst anvendes i Haver og Lystanlæg.

L. coerulea med blaagrønne Blade, bleggule Blomster og blaa Bær, og *L. alpigena* med glinsende mørkgrønne Blade, mørkrøde Blomster og højrøde Bær, høre begge hjemme i Europas Bjergegne og fortjene en Plads i vore Haver paa Grund af deres tidlige Løvspring. — *L. Ledebouri* fra Nordvest-Amerika har et fra de øvrige Arter meget forskjelligt Udseende ved gule, næsten regelrette Kroner med langt Rør, tæt omgivne af et Par store, mørkrøde Dækblade.

2. ***Snebær*** (Symphoricarpos racemosus), en i vore Haver almindeligt dyrket Busk fra Nord-Amerika, formerer sig stærkt ved Udløbere fra Rodstokken; dens smaa blegrøde Blomster ere mindre iøjnefaldende end de snehvide

nøgleformigt samlede Bær, der modnes sildigt og blive siddende hen ad Vinteren. — *S. vulgaris*, som er lavere af Væxt, med mørkgrønne Blade og rosenrøde Bær, er ligeledes indført fra Nord-Amerika.

3. Slægten ***Diervilla*** udmærker sig ved lange og spidse Bægerflige, næsten regelmæssigt tragtformede Kroner og en Kapselfrugt med mange Frø. — ***D. trifida***, en lav Busk fra Nord-Amerika, der udbreder sig stærkt ved Udløbere, har gule Blomster tæt samlede i Spidsen af Grenene. — ***D. japonica*** (mere bekjendt under Navn af Weigela rosea) og ***D. amabilis***, begge fra Japan, ere først i nyere Tid indførte i vore Haver, hvor de nu høre til de smukkeste Sirbuske, udmærkede ved deres Rigdom af store tragtformede, først blegrøde, siden mørkt rosenrøde Kroner.

b. 4. ***Hyld*** (Sambucus) med stærkt udviklet Marv i Stængelen, fjersnitdelte Blade og trefrøede Bær. Hertil høre:

Almindelig Hyld (S. nigra) med hvid Marv, ægformede Smaablade af stærk, men ikke behagelig Lugt, hvide Blomster i en flad Kvast og sorte Bær, er vildvoxende i hele Europa og dyrkes jævnligt for Blomsternes Skyld, der have sveddrivende Virkninger, og Bærrenes, som anvendes til Syltning. Blandt de mange Afarter, der dyrkes i Haver, er Persille-Hylden (var. *laciniata*) den mest bekjendte.

Druehylden (S. racemosa) fra Syd-Europa, med brungul Marv, smalere Smaablade, en oval Blomsterstand og bleggule Blomster, der udspringe langt tidligere end den almindelige Hyld. Den dyrkes i Busketter især for de smukke højrøde Bærs Skyld.

5. ***Snebolle*** (Viburnum) har hele, tandede eller lappede Blade, en flad Kvast, hvis ydre Blomster ofte ere golde og med større Kroner end de indre; Frugten er en Stenfrugt.

Almindelig Snebolle (V. Opulus) med haandlappede Blade og smukke højrøde Stenfrugter findes hyppigt vild i vore fugtige Kratskove. Den vilde Form har store, men golde Blomster i Kvastens Omkreds; kun de indre Blomster ere frugtbærende, men med smaa Kroner.

Den i Haver dyrkede var. *rosea* svarer mere til Navnet Snebolle, idet Blomsterstanden er kugleformet som Følge af at Blomsterne, der alle ere golde og af samme Størrelse som Randblomsterne hos den vilde Form, ikke kunne rummes i en Flade.

V. dentatum, en lav Busk med spidst-ægformede, i Randen skarpt tandede Blade, og *V. Lentago,* højere, med elliptiske, fint savtakkede Blade og sortblaa Stenfrugter, ere begge indførte fra Nord-Amerika, deres Blomster ere alle frugtbare og af lige Størrelse. — *V. Lantana,* som ofte sés dyrket i Haveanlæg, er indført fra Syd-Europa. Dens Blade ere rundagtig-ægformede, rundtakkede, rynketaarede og tæthaarede, Blomsterne alle frugtbare, Stenfrugterne først højrøde, senere sorte.

XXIV. *Oliefamilien* (Oleaceæ) indeholder lutter træagtige Væxter, af hvilke mange høre til vore smukkeste Sirtræer og Buske; de have modsatte Blade, firedelte Blomster med 2 Støvdragere og en oversædig Frugt (Bær, Stenfrugt, Vingefrugt eller Kapsel). — *Olietræet* (Olea europæa) fra Middelhavslandene, efter hvilken Familien bærer Navn, og hvis Stenfrugt giver Olivenolien, kan hos os kun dyrkes i Koldhus; de vigtigste i Friland dyrkede Arter ere:

1. *Liguster* (Ligustrum) indeholder Arter med helrandede Blade og et torummet Bær. Den *almindelige L.* (L. vulgare), som er vild i mange Egne af Europa, dyrkes især til Hegn og Hækker; dens almindelige Form har hvide, stærkt lugtende Blomster og sorte Bær; blandt Afarterne findes en Form med gule Blomster og grønne Bær. Sjeldnere sés dyrket den *japanske L.* (L. ovali-

folium) med bredere, elliptiske, glinsende mørkgrønne Blade, der holde sig Vinteren over, hvorfor den er af Værd for Vinterhaven.

2. *Siren* (Syringa) har ligeledes helrandede, men alm. bredere Blade; den adskilles fra Ligustren ved Frugten, som er en toklappet Kapsel.

Almindelig Siren (S. vulgaris), oprindelig fra Asien eller S.O.-Europa, men nu udbredt over hele Europa i Haver og til Hegn, har æg-hjerteformede Blade, dens Blomster, der ere samlede i en tæt Top, have en behagelig Lugt og variere i forskjellige Farver, have især gjort den almindelig yndet.

Persisk Siren (S. persica), lavere af Væxt, med smalere, lancetformede Blade og blegere Blomster, har hjemme i Vestasien, og dyrkes her, dog sjeldnere end den alm.S.

Den saakaldte *chinesiske Siren* (S. rothomagensis) stammer lige saa lidt fra China som den overhovedet er en selvstændig Art, men den er en ved Krydsning (formodenlig mellem den alm. og persiske S.) frembragt Bastard, der aldrig frembringer moden Frugt; den blev først iagttaget mod Slutningen af forr. Aarhundrede i Rouen, og er derfra efterhaanden udbredt over hele Europa, hvor den neppe savnes i nogen Have. Den staar i Højde og Bladform midt imellem de 2 Stamarter, men dens Blomsterstand er rigere end disses og Kronfligene mere flade end hos den almindelige Siren.

Ungarsk Siren (S. Josikæa) har tykkere, paa Underfladen blegere og i Randen noget bølgede Blade, Blomsterstanden er afbrudt ved Mellemrum mellem de enkelte Nøgler, Blomsterne violette.

Ostindisk Siren (S. Emodi) fra Himalaya-Bjergene med læderagtige, paa Underfladen blege Blade og hvide Blomster, omtrent af Lugt som Ligustrens, er en anselig Busk, kjendelig ved hvide Vorter paa Barken.

3. Slægten ***Forsythia,*** hvis Frugt, ligesom Sirenens, er en Kapsel, adskilles ved savtakkede eller lappede Blade og gule, klokkeformede Kroner, der udvikles før Løvspringet. De to mest bekjendte Arter, ***F. suspensa*** og ***F. viridissima*** fra Japan og China, trives vel i vort Klima, og fortjene en stor Udbredelse i vore Haver, som de pryde ved deres Blomsterrigdom i det tidlige Foraar.

4. ***Ask*** (Fraxinus). Fra de øvrige af denne Familie er Askeslægten let kjendelig ved finnede Blade og ved enfrøede, vingede Frugter. Askene have store Knopper med læderagtige Knopskjæl og et sildigt Løvspring; blandt Slægtens talrige Arter adskilles de ***egenlige Aske*** (a) ved Flerbo-Blomster og Mangel af Krone (stundom ogsaa af Bæger) fra Underslægten ***Ornus*** (b), der har Tvekjønsblomster med Bæger og Krone.

a. ***Almindelig Ask*** (F. excelsior), højt Træ med tykke, sorte Knopskjæl, uligefinnede Blade med 3-4 Par siddende, savtakkede Smaablade, en tæt nøgleformig Blomsterstand, der udspringer før Bladene, og talrige knippeformigt samlede Vingefrugter af omtr. 1 Tommes Længde. Den voxer vild i hele Europa og dyrkes i Haver og Skove for dens hurtige Væxt, bøjelige Ved og smukke Bladform. Af de mange Afarter er ***Hængeasken*** (var. pendula) den mest bekjendte og iøjnefaldende.

Smalbladet Ask (F. angustifolia) fra Syd-Europa med smalere, linie-lancetformede Smaablade, og mindre Vingefrugter. Ogsaa af denne dyrkes flere Afarter, deriblandt var. ***aurea*** med guldgul Bark og lysere grønne Blade.

Smaabladet Ask (F. lentiscifolia), slankere af Væxt, med lange, ofte hængende Grene og med meget mindre, men forholdsvis bredere Smaablade, er indført fra Orienten. Den bliver ikke saa høj som de foreg. Arter, men plantes hist og her i Haver og især som Sørgetræ paa Kirke-

gaarde, hvortil dens fine Løv og overhængende Grene gjør den særdeles passende.

Enbladet Ask (F. heterophylla) har hyppigst enkelte, savtakkede Blade og derved et fra de øvrige Aske yderst forskjelligt Udseende. Dog findes stundom nogle af Bladene forsynede med et enkelt Par Smaablade ved Grunden.

Blandt de talrige Arter fra Nord-Amerika, som have Bæger, men ingen Krone, stilkede Smaablade, mindre og fladere Vingefrugter, ere de mest udbredte Arter ***F. americana,*** et anséligt Træ med større og bredere, glatte, helrandede eller svagt tandede Smaablade af blaagrøn Farve og ***F. pubescens*** med dunhaarede Grene og Blade. Af denne sidste findes en Afart med gulplettede Blade under Navn af ***F. aucubæfolia.***

b. *Manna-Asken* (F. Ornus) fra det sydlige Europa, med 3-4 Par elliptiske Smaablade og en rigblomstret Top med hvide Blomster; af denne og den nær beslægtede ***F. rotundifolia*** med rundagtige Smaablade erholdes den i Medicinen anvendte „calabriske Manna", som vindes ved Størkning af de udsvedende Saftdraaber.

XXVI. *Kartoffelfamilien* (Solanaceæ) er især repræsenteret i Arboretet af Slægten ***Bukketorn*** (Lycium) med lange, overhængende Grene, knippestillede Blade og Blomster og højrøde, oversædige Bær. Den ***almindelige B.*** (L. vulgare), der jævnligt benyttes til Hegn, den ***ægbladede B.*** (L. ovatum) o. fl. Arter findes i Haven. Til Familiens andre forholdsvis faa haardføre Arter med træagtig Stamme hører desuden den her i Landet ved Skovbække vildvoxende ***bittersøde Natskygge*** (Solanum Dulcamara) med slyngende buskagtig Stængel, violette Kroner og højrøde, giftige Bær.

XXVII. *De Maskeblomstrede* (Scrophulariaceæ) er forholdsvis fattig paa træagtige Planter, og af Frilandsarter med træagtig Stamme kan neppe andre dyrkes hos os end den storbladede ***Paulownia imperialis*** fra Japan. Denne kan

paa beskyttede Steder taale vort Klima, men har langt mindre Betydning her end i Syd-Europa, hvor den er et af de anséligste Sirtræer, idet dens pragtfulde Blomster kun sjeldent komme til Udvikling i vore Haver.

XXX. ***Styraceæ.*** Til denne Familie hører den smukke ***Sneklokkebusk*** (Halesia tetraptera) med hvide, hængende Blomster omtrent af Form som Vintergjækken (Galanthus) og med firevingede Stenfrugter. Dens Hjem er Nord-Amerika og den fortjener en almindelig Udbredelse i vore Haver.

XXXI. ***Bøllefamilien*** (Vacciniaceæ). Foruden de indenlandske Halvbuske med spiselige Frugter: ***Blaabær*** (Vaccinium Myrtillus), ***Mose-Bølle*** (V. uliginosum) og ***Tyttebær*** (V. Vitis idæa), som ere vanskelige at dyrke og have deres Plads i Mosebedet, dyrkes fremdeles den nordamerikanske ***Gaylussacia frondosa,*** en Busk af indtil 6 Fods Højde med spiselige Bær.

XXXII. ***Lyngfamilien*** (Ericaceæ). Alle denne Families Arter ere træ- eller buskagtige; de kræve Lyng- eller Mosejord og ere, forsaavidt de kunne dyrkes i Friland, anbragte i og omkring Mosepartiet. Blandt de smukt blomstrende Arter, hvorpaa denne Familie er saa rig, maa nævnes ***Leucothoë axillaris*** fra Nord-Amerika, en bredbladet, 2-3' høj Busk med hvide, axelstillede Blomster; ***Daboecia cantabrica*** fra Pyrenæerne og Nordspanien, med lyngagtigt Udseende og smukke røde, klokkeformede Blomster; de indenlandske ***Hede-*** og ***Klokkelyng*** (Calluna vulgaris og Erica Tetralix), ***Mose-Post*** (Ledum palustre) med smale, paa Underfladen rustfiltede Blade og hvide, skjærmstillede Blomster, ***Clethra alnifolia*** fra Nord-Amerika med flade, elliptiske Blade og talrige hvide Blomster i Ax; de ligeledes nordamerikanske Arter af Slægten ***Kalmia*** med smukt rosenrøde, skaal- eller hjulformede Kroner og endelig de pragtfulde Arter af Slægterne ***Alperose*** (Rhododendron) og

Traadbund (Azalea), af hvilke dog kun et indskrænket Antal taale at dyrkes i Friland.

XXXIII. *Vedbendefamilien* (Araliaceæ). Den eneste indenlandske Art med træagtig Stængel af denne Familie, *Vedbenden* (Hedera Helix) med dens talrige Afarter er anbragt i Espalier. Af træagtige Arter fra andre Lande, som taale vort Klima, i det mindste med nogen Dækning, fortjener at nævnes *Aralia spinosa* fra Nord-Amerika; dens tornede Stængel forgrener sig i Regelen ikke, men bærer i Spidsen en Krone af dobbelt finnede Blade, og den fortjener især en Plads som fritstaaende Decorationsplante paa Græsplainer.

XXXIV. *Kornelfamilien* (Corneæ) indbefatter Buske og lave Træer med helrandede, alm. modsatte Blade, talrige, smaa, firedelte Blomster i Kvast eller Skjærm, undersædige Bær eller Stenfrugter. Af Slægten *Kornel* (Cornus) ere de vigtigste her dyrkede Arter:

Kirsebær-Kornel (C. mas), Træ af Middelstørrelse fra Syd-Europa med elliptiske Blade, som udvikles efter de gule Blomster, der ere samlede i en Skjærm og omgivne af 4 ligeledes gule Svøbblade, Frugten er en oval, højrød Stenfrugt, der i Smag ligner Kirsebær.

C. florida fra Nord-Amerika har ægformede Blade og ligeledes skjærmstillede Blomster, omgivne af 4 hvide Svøbblade, den blomstrer efter Løvspringet, men den sés sjeldent i Blomst og bærer neppe Frugt her i Landet.

Rød Kornel (C. sanguinea), Slægtens eneste træagtige Repræsentant i Danmark, er en Busk af 8-12 Fods Højde med rødbrune Grene, ægformet-elliptiske Blade, hvide Blomster i Kvast uden større Svøbblade, sorte Bær.

C. sericea fra Nord-Amerika ligner den foregaaende Art, men er kjendelig ved brunlige, ikke røde Grene, en mere sammentrængt Kvast og lyseblaa Frugter. Den blomstrer sildigere og beholder længere end de øvrige Arter sine Blade.

C. alba, Busk med talrige, ofte nedliggende Grene af en smuk purpurrød Farve, Bladene elliptiske, paa Underfladen blege, hvide Blomster i Kvast og hvide Bær, er indført fra Nord-Amerika og plantes hyppigt, især paa fugtig Grund, hvor dens røde Grene tage sig smukt ud selv om Vinteren efter at Bladene ere affaldne.

C. alternifolia, ligeledes fra Nord-Amerika kjendes let fra de øvrige Slægtninge ved de afvexlende, langstilkede og langt tilspidsede Blade.

Aukuba japonica er en stedsegrøn Busk fra Japan, som i det mindste med let Dækning taaler vore Vintre. Dens store, glinsende, oftest gulplettede Blade anbefale den til Plantning i Partier af stedsegrønne Buske, Blomsterne ere uansélige, Stenfrugterne koralrøde, men dens Frugt modnes neppe i Friland hos os.

XXXV. *Hamamelideæ.* Hertil hører den nordamerikanske *Troldnød* (Hamamelis virginiana), en Busk af 6-10 Fods Højde med Blade af Lighed med Hasselblade, men glatte og noget skjæve, Blomsterne (oftest tvebo) sidde i tætte Nøgler langs ned ad Grenene og have 4 linieformede, gule Kronblade, den blomstrer i det sildige Efteraar omtrent samtidigt med Løvfaldet.

XXXVII. *Ribsfamilien* (Ribesiaceæ) med den eneste Slægt *Ribes,* hvortil høre et stort Antal Arter af Buske med haandnervede Blade, et oversædigt femdelt, ofte farvet Bæger, og 5 smaa Kronblade afvexlende med Bægerfligene, Frugten er et undersædigt Bær.

a. Underslægten *Grossularia* har Torne paa Grenene og enlige eller faa samlede Blomster. Hertil hører den *almindelige Stikkelsbærbusk* (R. Grossularia), som findes vild i Skove i Danmark, men i dyrket Tilstand varierer meget i Henseende til Bærrenes Farve, Størrelse og Behaaring. I Haven dyrkes som Sirbuske stundom *R. divaricatum* og *R. niveum,* begge fra Nord-Amerika, som

adskilles fra Stikkelsbærbusken ved længere, overhængende Grene, længere og finere Blomsterstilke og smaa sorte Bær, og ***R. lacustre,*** ligeledes fra Nord-Amerika, let kjendelig ved de yngre Grenes tætte Beklædning med Smaatorne og Børster, og ved klasestillede Blomster, hvorved den danner en Overgang til den anden Underslægt

b. ***Ribesia*** med mangeblomstrede Klaser og uden Torne. Af denne Gruppe dyrkes, foruden vor ***almindelige Ribs*** (R. rubrum) og ***Solbær*** (R. nigrum) flere Arter med smukke Blomster, af hvilke især ***R. sanguineum*** fra Kalifornien er almindelig dyrket paa Grund af de tætte Klaser af smukt røde Blomster, der udspringe meget tidligt om Foraaret. Denne saavel som ***R. aureum*** med gule og ***R. floridum*** med grønlige Blomster i hængende Klaser, begge fra Nord-Amerika, ere nærmest beslægtede med Solbærbusken; ***R. caucasicum*** fra Orienten og ***R. petræum*** fra Syd-Europa staa derimod nærmere ved den alm. Ribs, fra hvilken de kjendes ved haarede Blade og rødbrune Blomster,

Fjeld-Ribs (R. alpinum) er almindelig i Europas Bjergegne, hos os kun vild paa Møens Klint og Bornholm. Den anbefaler sig til Dyrkning i Haver især ved dens tidlige Løvspring, Blomsterne ere uansélige, grønlige, tvebo, Hunblomsterne i korte, Hanblomsterne i længere Klaser, Bærrene højrøde, smagløse.

XXXVIII. ***Stenbrækfamilen*** (Saxifragaceæ). De faa haardføre træagtige Frilandsplanter af denne Familie, der er saa rig paa perennerende Urter, især fra Alperegionen, tilhøre fornemlig Slægten ***Hydrangea,*** og ere lave Buske, især fra Japan og Nord-Amerika. Foruden den bekjendte ***H. hortensis*** (alm. kaldet Hortensia), som dog ikke taaler vor Vinter uden Dækning, høre hertil de aldeles haardføre ***H. arborescens*** og ***H. radiata*** fra Nord-Amerika og ***H. quercifolia*** med fjerlappede Blade fra Japan.

XL. *Vinrankefamilien* (Ampelideæ) indbefatter udelukkende Arter, der klatre ved Hjælp af Slyngtraade. Vor *almindelige Vinstok* (Vitis vinifera) tillige med Afarten *laciniosa* med dybt indskaarne Bladflige, maa, for at bære moden Frugt, anbringes i Espalier langs en Mur; men forskjellige andre Arter af Slægterne Vitis og Ampelopsis, der ere bekjendte under Fællesnavnet „vild Vin" og for største Delen høre hjemme i Nord-Amerika, have faaet Plads langs et Stativ af Egestammer i Havens vestligste Udkant, hvor de slutte sig til et større Parti af nordamerikanske Træer. De smukkeste og mest bekjendte af disse ere *Vitis Labrusca* og *V. riparia* med haandlappede og *Ampelopsis quinquefolia* med femlappede Blade. Bærrene af den sidstnævnte ere uspiselige og have en skarp, sammensnærpende Smag, dens Blade ere i Regelen smukt røde hen imod Løvfaldstiden.

XLIII. Af Familien *Magnoliaceæ* er *Tulipantræet* (Liriodendron Tulipifera) fra Nord-Amerika den i vort Klima mest haardføre Art, den opnaar en ansélig Højde og plantes almindeligt i vore Haver, hvor den anbefaler sig ved sine smukke firelappede Blade, saa vel som ved de store Blomster af grønlig Farve med orangegule Pletter. Arterne af Slægten *Magnolia,* som udmærke sig ved store og smukke Blomster, med talrige Kronblade, Støvdragere og Støvveje, ere derimod mindre haardføre i vort Klima, navnlig kan den skjønneste af disse, *M. grandiflora* fra det sydlige Nord-Amerika, der med sine stedsegrønne Blade og hvide Blomster er en Prydelse for Haverne i Syd-Europa, ikke trives her. Andre Arter, f. Ex. *M. glauca* og *M. acuminata* fra Nord-Amerika, maaske ogsaa *M. Yulan* og *M. obovata* fra Japan kunne derimod dyrkes paa beskyttede Steder.

XLIV. *Smørblomstfamilien* (Ranunculaceæ). Ingen større Træer høre hertil, derimod dyrkes af buskagtige Arter den fine *Xanthorrhiza apiifolia* med Persille lignende Blade fra

Nord-Amerika og den pragtfulde *Pæonia arborea* fra China. Af de talrige klatrende *Clematis*-Arter dyrkes mange til Beklædning af Lysthuse og Stakiter, f. Ex. *C. Vitalba, florida* og *campaniflora* fra Syd-Europa, *C. glauca, orientalis* og *Viticella* fra Orienten og *C. Viorna* og *cylindrica* fra Nord-Amerika. Alle disse voxe meget frodigt, hvorimod de skjønneste Arter: *C. patens, lanuginosa* o. fl. fra Japan ere noget kjælne. Slægten *Atragene,* som kun ved dobbelt Blomsterdække er skilt fra Clematis, har leveret et Par ligeledes klatrende Arter til vore Haver, *A. alpina* og *sibirica.*

XLV. *Berberisfamilien* (Berberideæ) med alm. 6 bladet Bæger og Krone, 6 klapformigt opspringende Støvknapper og et oversædigt Bær, indeholder ingen egenlige Træer, men talrige lave eller middelhøje Buske af Slægterne Berberis og Mahonia.

1. *Berberis* Arterne have Torne (ofte grenede) i Støttebladenes Sted, hele, i Randen tornet-takkede Blade, Kirtler ved Grunden af Kronbladene og Støvdragere uden Tænder. Hertil hører den *almindelige Berberis* (B. vulgaris) med gule Blomster i Klaser og højrøde Bær, der anvendes til Syltning. Den er indenlandsk og plantedes tidligere almindelig som Hegn, hvortil den dog nu ikke længere bør anvendes, efterat den længe nærede Mistanke om dens Indflydelse paa Fremkomsten af Rust i Kornsorterne er bleven bekræftet som en Kjendsgjerning. Dens smukke Blomster og Bær sikre den dog en Plads i Haverne, hvor en Mængde nærstaaende Arter, f. Ex. *B. cratægina* og *caroliniana* med røde, *B. cretica* med sorte Frugter ligeledes dyrkes. Af Berberis-Arterne med stedsegrønne Blade og enlige Blomster ere *B. dulcis* og *B. Darwini* fra Chili især at anbefale til Dyrkning paa Stenpartier.

2. *Mahonia*-Slægten adskilles ved uligefinnede, stedsegrønne

Blade med Torne i Randen af Smaabladene, men ingen Torne paa Stængelen, tandede Støvtraade, men smaa Kirtler paa Kronbladene. ***M. Aquifolium*** fra Nord-Amerika, ***M. japonica*** fra China og Japan o. fl. Arter ere Prydelser for Stenpartier og vintergrønne Anlæg.

XLVII. ***Katostfamilien*** (Malvaceæ) har kun én træagtig Art, der kan dyrkes i Friland hos os, nemlig ***Hibiscus syriacus*** fra Orienten, en 6-8′ høj Busk, som blomstrer i det sildige Efteraar med store og smukke røde Blomster i Hjørnerne af de trelappet-ægformede Blade. Af denne dyrkes forskjellige Afarter, nemlig med hvide og med fyldte Blomster.

XLVIII. ***Lindefamilien*** (Tiliaceæ). Den eneste Slægt i Europa er den paa høje og ansélige Træer rige Slægt ***Lind*** (Tilia), der udmærker sig ved afvexlende, skjævt hjerteformede, savtakkede Blade, Blomster i skjærmformel Kvast fra en med det langagtige Dækblad halvt sammenvoxet Blomsterstilk, fembladet Bæger og Krone med mange Støvdragere og en enkelt uopspringende Frugt.

De i Danmark vildvoxende Arter ere den ***smaabladede Lind*** (T. parvifolia) og den ***storbladede Lind*** (T. grandifolia), men hyppigere end disse plantes i Alleer ***Almindelig Lind*** (T. europæa) fra Mellem-Europa. Foruden disse dyrkes den ***ungarske Lind*** (T. tomentosa) og den ***amerikanske Sølvlind*** (T. alba), begge med tæt hvidfiltede, sølvglinsende Blade, samt den ***nordamerikanske Lind*** (T. americana) med glatte, meget store Blade.

L. ***Perikonfamilien*** (Hypericineæ). De hos os vildvoxende Arter af Slægten ***Perikon*** (Hypericum) ere urteagtige Planter, men i varmere Jordstrøg findes flere buskagtige Arter af denne Slægt, af hvilke adskillige dyrkes i Haven. De kjendes ved modsatte, helrandede, af gjennemsigtige Oliekanaler punkterede Blade, kvastformet Blomsterstand med regelmæssige Tvekjønsblomster, 5 Bæger- og Kronblade, mange Støvdragere i Bundter og en oversædig Kapselfrugt

med mange smaa Frø. *H. calycinum* fra Orienten er en lav stedsegrøn Halvbusk med store enlige Blomster, den formerer sig stærkt ved Rodskud og egner sig f. Ex. til Dækning af Stenpartier. Andre smukke buskagtige Arter ere *H. hircinum* og *H. Androsæmum* fra Syd-Europa, *H. patulum* fra Japan, *H. elatum* fra Kanarie-Øerne og *H. prolificum* fra Nord-Amerika.

LI. Til *Tamariskfamilien* (Tamariscineæ) høre flere sirlige Buske med lange risformede Grene og smaa rødlige Blomster i tætte Ax eller Klaser. Bladene ere tæt siddende, smaa og skjælagtige, hvilket giver Planten et lyngagtigt Udseende. De mest passende for vort Klima ere *Tamarix gallica* fra Syd-Europa, *T. tetrandra* fra Orienten og Syd-Rusland og *Myricaria germanica* fra Europas Bjergegne.

LII. *Lønfamilien* (Acerineæ) med modsatte, langstilkede Blade, Flerbo- eller Tvebo-Blomster i Klase eller Halvskjærm, med 4 Bæger- og Kronblade, 8 Støvdragere, og en tovinget Frugt, som ved Modenheden spaltes i 2 Smaafrugter. Flere af vore smukkeste Skov- og Allétræer høre hertil, og forskjellige Lande i det middelvarme Bælte have desuden ydet Bidrag til at forsyne os med smukke Frilandstræer af denne Familie. Det store Antal Arter af Løn (Acer), som dyrkes i Haven, ere fordelte i to Grupper, hvoraf den ene udelukkende indeholder nordamerikanskeArter, den anden Arter fra den gamle Verden.

a) Amerikanske Arter: *A. macrophyllum* med de største Blade af alle her dyrkede Arter, disse ere femfligede, Klaserne oprette og Frøgjemmerne stivhaarede med lidet divergerende Vinger.

A. pensylvanicum med stribet Bark, brede, svagt haandlappede Blade, hængende Klaser, glat Frøgjemme med næsten parallelle Vinger.

A. saccharinum (Sukker-Løn) med haandlappede og skarpt tandede Blade, som ere dunede paa Underfladen, kort-

stilket Halvskjærm, glat Frøgjemme med udstaaende Vinger. Dens Hjem er Nord-Amerika, hvor Saften i Stammen anvendes til Sukkertilvirkning og til Tilberedning af en Vin.

A. rubrum og *A. dasycarpum*, begge med dybt haanddelte, paa Underfladen blaagrønne Blade og med Tveboblomster i smaa, tætte Nøgler, der udvikles før Løvspringet, den første med glat, den sidste med haaret Frøgjemme.

b) Arter fra den gamle Verden: *A. tataricum* har udelte, kun i Randen tandede Blade, oprette, tætblomstrende Klaser og glat Frøgjemme med røde parallele Vinger.

Æretræ eller *Valbirk**) (A. Pseudoplatanus), den i Allér hyppigst plantede Art, der ogsaa findes vild i vore Skove, har mere eller mindre dybt femlappede Blade, lange, hængende Klaser med glat Frøgjemme og noget divergerende Vinger.

Tandbladet Løn (A. platanoides) med glatte og frisk grønne, femlappede Blade med skarpt tandede Lapper, Blomster i opret Halvskjærm, der udvikles samtidigt med Løvspringet, glat Frøgjemme og vandret udspilede Vinger. Den er sjeldnere her i Landet baade som Skovtræ og Allétræ end foreg. Art, hvorimod det omvendte Forhold finder Sted i Sverige. Vedet af begge disse Arter er fortrinligt til finere Træskjærerarbejder.

A. obtusatum, med store, 3-5lappede, paa Underfladen dunhaarede Blade, hængende Halvskjærm og et glat, stærkt puklet Frøgjemme med lidet divergerende Vinger, er indført fra Syd-Europa.

---

*) Det gamle danske Navn „Ær" eller „Æretræ", som endnu bruges i flere danske Provinser, fortjener almindelig Indgang fremfor det tyske Navn „Ahorn", hvormed mange foretrække at benævne denne Art. Navnet „Valbirk" er mindre heldigt og bruges i Sverige for en helt forskjellig Plante (Vrietorn).

Naur (A. campestre) er i Danmarks sydligere Egne et almindeligt Træ, der dog ikke naar betydelig Højde, men hyppigst sés i Buskform. Den har en rævnet Bark, som paa de ældre Grene er fremspringende i korkagtige Vinger, Bladene budt lappede, Blomsterne i opret Halvskjærm og Smaafrugternes Vinger udspilede.

A. monspessulanum, Busk eller lavt Træ fra Syd-Europa, med læderagtige og længe vedblivende, budt trelappede Blade, Blomster i Halvskjærm, Frugtvingerne næsten parallele.

Slægten *Negundo,* som af Nogle forenes med Acer, har, paa Grund af de uligefinnede Blade og meget lange Støvdragere i Hanblomsterne, et fra de øvrige Lønarter meget forskjelligt Udseende. *N. aceroides* fra N. Amerika med hængende Klaser og parallele eller mod Spidsen sammenstødende Vinger, taaler godt vort Klima og plantes jævnligt i Lystanlæg.

LIV. *Hestekastaniefamilien* (Hippocastaneæ). Til denne høre, ligesom til Lønfamilien, udelukkende træagtige Væxter, som ere let kjendelige ved store Knopper med klæbrige Knopskjæl, modsatte, langstilkede, fingrede eller hjulformede Blade, uregelmæssige Tvekjønsblomster i Klaseform, 7-8 Støvdragere og en oversædig, treklappet Kapsel med store Frø.

Til Slægten *Æsculus* hører *den almindelige Hestekastanie* (Æ. Hippocastanum) med hjuldannede Blade, hvis enkelte Smaablade ere siddende, takkede, en opret, pyramideformet Klase, udstaaende Kronblade (hvide med gule og røde Pletter) og en pigget Kapsel. Den er indført fra Asien, men nu aldeles akklimatiseret hos os, hvor den opnaar en ansélig Højde, bærer moden Frugt og formerer sig ved Selvsaaning. — *Rød Hestekastanie* (Æ. rubicunda) med femkoblede Blade, røde Kronblade og en svagt pigget Kapsel, er et lavere, meget smukt Træ, som formodes at være opstaaet ved Krydsning af den fore-

gaaende Art og *Æ. Pavia* fra Nord-Amerika. Denne er et lavt Træ (neppe over 20') med femkoblede Blade, hvis Smaablade ere stilkede, med røde, oprette Kronblade og en glat Kapsel. Nær beslægtet med denne er den ligeledes nordamerikanske *Æ. lutea* med skident gule Kroner. Disse og flere andre Arter og Afarter dyrkes ofte i Haver og Parkanlæg. Meget afvigende fra de øvrige er *Æ. macrostachya,* en lav Busk fra Nord-Amerika, som blomstrer langt senere end de andre Arter med fine, hvide Blomster i en lang, næsten valseformet Klase.

LV. Af Familien *Sapindaceæ* er ***Koelreuteria paniculata*** fra China det eneste Frilandstræ, som har faaet Plads i vore Haver. Dets ranke Stamme af 12-15' Højde bærer store, uligefinnede Blade med dybt tandede Smaablade og en topformet Blomsterstand, Frugten er en flerrummet, opblæst Kapsel.

LVI. *Staphylæaceæ.* Flere smukke Buske af Slægten ***Staphylæa*** med modsatte, finnede eller trekoblede Blade, Femtalsblomster i Klaser og en 2-3rummet, hindeagtig Kapsel med store Frø, dyrkes i vore Haver, deriblandt ***S. pinnata*** fra Syd-Europa med uligefinnede og ***S. trifoliata*** fra Nord-Amerika med trekoblede Blade. Den i nyere Tid indførte ***S. colchica*** fra Orienten har nogle finnede, andre koblede Blade, og staar saaledes midt imellem de to andre Arter, men den er højere af Vækst og har større Blomster end disse.

LVII. ***Benvedfamilien*** (Celastrineæ) indbefatter Buske med oftest modsatte, hele Blade, regelmæssige, 4-5delte Tvekjønsblomster i Kvast, en oversædig, i 4-5 Klapper opspringende Kapselfrugt med store Frø, der ere løst omgivne af en farvet Frøkappe. — Til ***Benvedslægten*** (Euonymus), hvis danske Slægtnavn sigter til det haarde og faste Ved, der er fortrinligt til finere Drejer- og Træskjærerarbejde, hører den her i Landet vildvoxende ***almindelig Benved*** (E. europæus) med elliptiske Blade, grønlige Blom-

ster og en rosenrød Kapsel med 4 paa Ryggen trinde Lapper, ved hvis Opspringning den brandgule Frøkappe, som omslutter den hvide Frøskal, kommer til Syne. Det er et lille Træ af lidet anséligt Udseende i Blomstringstiden, men desto smukkere naar Frugterne ere modne. — Den sydeuropæiske *E. latifolius* har bredere Blade, brunlige Blomster og en større Kapsel af samme Farve som hos den almindelige Art, men med skarpkantet, vinget Ryg paa hver af de 4 fremspringende Lapper. — ***Dværg-Benved*** (E. nanus) fra Kaukasus er en lav Halvbusk med stedsegrønne, smalt linieformede Blade, som tager sig godt ud i Forgrunden af Busketter.

Af *Celastrus*-Slægten med spredte Blade og femdelte Blomster, egner kun den slyngende *C. scandens* fra Nord-Amerika sig til Dyrkning i Friland, hvor den plantes i Espalier.

LVIII. *Vrietornfamilien* (Rhamneæ) adskiller sig fornemlig fra Benvedfamilien ved at Støvdragerne sidde lige for Kronbladene, eg ved Frugten, som er uopspringende.

1. Til Slægten *Vrietorn* (Rhamnus) høre Buske med en bæragtig Frugt. Nogle af disse have tornspidsede Grene, hertil hører ***almindelig Vrietorn*** (Rh. catharticus) med modsatte, elliptiske, savtakkede Blade, smaa grøngule firedelte Blomster (Tvebo) og sorte Bær. Den voxer vildt i vore fugtige Skove, og Bærrene indsamles stundom til Farvning (Saftgrønt). De gule Bær af en anden ligeledes tornet Art fra Syd-Europa, *Rh. infectorius,* som kan dyrkes her i Friland, bruges til Farvning under Navn af „graines d'Avignon".

Rh. alpinus fra Syd-Europas Bjergegne, en tornløs Busk med store, elliptiske, stærkt og mangeribbede Blade, firedelte Blomster og sorte, firekantede Bær, fortjener en fremtrædende Plads i Lystanlæg som en ved sin smukke Bladform udmærket Busk.

Rh. Frangula, det saakaldte „Tørstetræ", med ovale, hel-

randede, spredte Blade, femdelte Tvekjønsblomster og uden Torne, findes almindelig vildvoxende i vore Skovmoser; de halvmodne Bær ere røde, de fuldmodne sorte. En nær beslægtet, men i alle Dele større Art er *Rh. carolinianus* fra Nord-Amerika, den er let kjendelig ved at Stængel og Grene ere punkterede af hvide Vorter.

2. Af Slægten *Paliurus* med en tør Stenfrugt, omgiven af en kredsformet Vinge, er *P. aculeatus* fra Syd-Europa med udspilede Grene og 2 Torne ved Grunden af hvert Ledstykke, haardfør i vort Klima.

3. Til *Ceanothus*-Slægten med femdelt Blomst, Kronblade med lange Negle og en tør uopspringende Frugt, høre flere smukt blomstrende Arter, f. Ex. *C. americanus, C. ovalis* og *C. pallidus,* alle fra Nord-Amerika. De ere lave Buske, som vedblive at udvikle de i Halvskjærme eller Klaser samlede (hvide, blaa eller rødlige) Blomster indtil det sildige Efteraar, og derfor fortjene Plads i Forgrunden af Busketter.

LIX. *Christtornfamilien* (Ilicineæ) har Kronbladene ved Grunden sammenhængende og Støvdragerne afvexlende med Kronfligene, Frugten er et Stenbær, som hos Rhamnus.

1. *Christtorn*-Slægten (Ilex) med læderagtige, vedvarende Blade, oftest med tornspidsede Takker i Randen, indbefatter flere Arter, af hvilke den *almindelige Christtorn* (I. Aquifolium) voxer vild i Danmark. Den er i Regelen en Busk, der voxer i Skygge af højere Skovtræer, men den opnaar som fritstaaende Træ i Skove eller Haver stundom en Højde af 20-30' eller derover. Blomsterne ere smaa, hvide, firdelte, dens glinsende, mørkgrønne Blade og smukt højrøde Bær anbefale den særdeles til Anbringelse i Vinterhaver, hvor den med sine forskjellige Afarter hyppigt plantes. Dens Hjem er det vestlige Europas Kystlande fra Norges Vestkyst til Portugal.

2. *Prinos*-Slægten har højrøde Stenbær og hvide axelstille-

de Blomster tilfælles med Ch., men Bladene ere affaldende om Vinteren og Blomsterne sexdelte. Den mest bekjendte Art er *P. verticillatus* fra Nord-Amerika.

LX. ***Buxbomfamilien*** (Buxaceæ), stedsegrønne Buske med modsatte, helrandede, læderagtige Blade, Enbo-Blomster med en endestillet Hunblomst og firedelte Hanblomster knippestillede i Bladvinklerne, en trerummet Frugt, som ved Modenheden spalter sig i 3 tofrøede Smaafrugter. ***Almindelig Buxbom*** (B. sempervirens) er vild i det sydligere Europas Bjergegne, den varierer fra en Højde af nogle faa Tommer til 10-20′. Den almindeligste Afart (var. ***suffruticosa***) er en lav Halvbusk, der især anvendes til Indfatning af Blomsterrabatter; den træagtige Form (var. ***arborescens***) findes ofte plantet i vintergrønne Partier, dens Ved er fortrinligt til Træskjærerarbejde.

LXI. ***Valnødfamilien*** (Juglandeæ) ere Træer med spredte, uligefinnede Blade, Enbo-Blomster, hvoraf Hanblomsterne danne Rakler fra Bladvinklerne, Hunblomsterne Nøgler, sjeldnere Rakler i Spidsen af Aarsskuddene, med et oversædigt Bæger, 2 Ar og en undersædig Stenfrugt eller Nød med store, lappede Frøblade.

1. ***Valnødslægten*** (Juglans) har enkelte Hanrakler, 2-6 Hunblomster i Nøglerne, Stenfrugtens Kjød deler sig uregelmæssigt og Stenen, som er rynket, aabnes ved Deling i 2 Halvdele. — ***Det almindelige Valnødtræ*** (J. regia) fra Kaukasus er fra gammel Tid dyrket i Europa paa Grund af de spiselige Frø og Vedet, der benyttes til Drejer- og Snedkerarbejde, det er et højt Træ (indtil 60′) med glat Bark, aromatisk-vellugtende Blade med 3-4 Par ovale, helrandede Smaablade, Stenfrugtens udvendig glatte Kjød løsner sig fra den ovale Sten. Flere Afarter dyrkes, deriblandt en Form (var. ***monophylla***) med enkelte Blade. ***Sort Valnød*** (J. nigra) fra Nord-Amerika, højt Træ med revnet Bark, glatte Aarsskud, 7-9 Par

spidse, savtakkede, paa Underfladen dunhaarede Smaablade, en kugleformet, glat Stenfrugt, hvis Kjød ikke løsner sig fra Stenen. Dens Ved er haardt og fast, og navnlig fortrinligt til Møbler. *Graa Valnød* (J. cinerea) fra Nord-Amerika, er et lavere Træ med meget udbredt Krone, kirtelhaarede Aarsskud, 8-10 Par lancetformede, savtakkede Smaablade, en aflang, klæbrig-haaret Stenfrugt med en meget haard og spids Sten. Dens Ved er lettere og af mindre Værd end de andre Arters.

2. *Hickory*-Slægten (Carya), med grenede Hanrakler, Hunblomsterne i Nøgler, Stenfrugtens Kjød ved Modenheden delt i 4 ligestore Klapper, indesluttende en næsten jævn Sten. Samtlige Arter af denne Slægt høre hjemme i Nord-Amerika, de trives vel i vort Klima, men sés sjeldent dyrkede, neppe nogensinde frugtbærende, her i Landet. *C. alba* har store Knopper omgivne af Knopskjæl, Stammens Yderbark løsner sig i skjælagtige Plader, 2 Par Smaablade, hvoraf det øverste Par meget store, Frugten kugleformig 4lappet, med Kjødet delt til Grunden i 4 Klapper. *C. glabra* og *C. tomentosa* have ligeledes Knopper, dækkede af Knopskjæl, Barken er furet, men ikke afskallende, Stenfrugtens Kjød deler sig kun for oven, hos den første ere Bladene næsten glatte, Knopperne smaa, Kjød og Sten tynde, den anden har store Knopper, filthaarede Blade og tykt Kjød med en haard Sten. *C. amara* (Bitternødtræet) har nøgne Knopper, 3-4 Par glatte Smaablade, Frugten, hvis Kjød er tyndt og kun spaltes for oven, har 4 fremspringende Ribber, Frøet en meget bitter Smag.

3. *Pterocarya fraxinifolia* fra Kaukasus er et smukt Træ med mangeparrede Smaablade, der ere skjæve ved Grunden og savtakkede, Knopperne nøgne og stilkede, udgaa oven for Bladvinklen, Hunblomsterne danne lange, hængende Rakler, Frugten er en Nød, omgiven af 2 fladt

udbredte Vinger. Den voxer hurtigt, blomstrer og bærer moden Frugt her i Landet, og anbefaler sig derfor fortrinligt til Dyrkning.

LXII. *Terpentinfamilien* (Anacardiaceæ). Hertil høre Træer eller Buske, som ofte ere rige paa Balsamharpix, Bladene ere i Regelen sammensatte, de smaa Blomster oftest særkjønnede, Frugten Nød eller Stenfrugt. Arterne af denne Familie høre især hjemme i varmere Jordbælter, hvorfor et forholdsvis ringe Antal kunne dyrkes her i Friland, men i Væxthusene findes flere Arter af denne Familie, berømte som Stamplanter for Mastix, Terpentin og forskjellige Røgelsearter. En Slægt, som fortrinsvis repræsenterer Familien i vore Haver, er *Sumak* (Rhus), af hvilken de mest bekjendte Arter ere:

Paryktræet (Rh. Cotinus) fra Syd-Europa og Orienten, med enkelte, oval-kredsrunde, glatte Blade, Blomsterne i en udbredt Top, i hvilken de fleste Blomster fejlslaa, medens Blomsterstilkene efter Afblomstringen forlænges, blive røde og langhaarede, hvorved den hele Blomsterstand efterhaanden faar Udseende af en Haardusk. Den anvendes, ligesom flere Arter, til Garvning. — *Hjortetak-Sumak* (Rh. Typhina) fra Nord-Amerika, en 15-20' høj Busk med tykke, haarede Grene, uligefinnede Blade med 8-10 Par savtakkede, haarede Smaablade, der blive røde mod Løvfaldet, Blomster i en tæt sammentrængt Dusk. Det danske Navn for dette i vore Haver hyppigt dyrkede Sirtræ hidrører fra Grenenes Lighed med Hjortetakker naar Bladene ere affaldne. — *Gift-Sumak* (Rh. Toxicodendron) fra Nord-Amerika, er en lav Busk med krybende Rodskud, trekoblede Blade, smaa grønlige Blomster og en stribet Stenfrugt af et Peberkorns Størrelse. Den er giftig og virker især stærkt blæretrækkende paa Huden, hvorfor den, da den tilmed ikke anbefaler sig

ved noget særligt smukt Udseende, ikke bør plantes almindelige Lysthaver.

LXIII. Familien *Xanthoxyleæ* har sammensatte Blade og en ten flerfoldige Frugter, dannede af flere Vinge- eller Stenfrugter eller en enkelt Kapsel eller Vingefrugt. Hertil høre

1. *Ailantus glandulosa* (Skyrækker) fra Japan, et højt og hurtigt voxende Træ med store, afvexlende, uligefinnede Blade med Tænder ved Grunden og en Kirtel i Spidsen af hver Tand, Blomsterne smaa, i en udbredt Top, 2-3 Vingefrugter. Den sés almindelig plantet som Sirtræ hvortil dens hurtige Væxt og smukke Bladform i høj Grad anbefaler den.

2. *Xanthoxylon fraxineum* er et lavt Træ fra Nord-Amerika med korte Torne paa Grenene, faaparret-finnede Blade, Tveboblomster og en rød Kapsel med sorte Frø.

3. *Ptelea trifoliata*, 10-12 Fod høj Busk fra Nord-Amerika med trekoblede Blade, grønlige Blomster i udbredt Kvast eller Halvskjærm, Frugten en læderagtig Vingefrugt, findes ofte plantet i Busketter.

LXIV. *Pibevedfamilien* (Philadelpheæ), Buske med stærkt marvfyldte Stængler, modsatte Blade, Blomster i Kvaster fra de øvre Bladvinkler, med 4-5delt Bæger og et lignende Antal Kronblade, en undersædig Kapsel med 4-5 Rum og mange smaa Frø.

1. Til Slægten *Philadelphus* (Pibeved) høre højere Buske fra Øst-Asien og Nord-Amerika, med Firetalsblomster og mange Støvdragere uden Tænder. Hertil høre *Ph. coronarius* (falsk Jasmin) med ægformede Blade, hvide, stærkt lugtende Blomster og glat Bægerrør. Den er indført fra Asien og hører til de i Haver almindeligst plantede Buske. *Ph. latifolius* (speciosus), højere af Væxt, med brodere og langt tilspidsede Blade, har store, snehvide Blomster med svagere Lugt, udstaaende Kron-

blade og et dunhaaret Bægerrør; *Ph. pubescens,* den højeste af Arterne, med rank Væxt, haarede Blade, klokkeformigt lukkede Blomster og haaret Bægerrør. De to sidstnævnte Arter, begge fra Nord-Amerika, udmærke sig især blandt de mange af samme Slægt, imellem hvilke man har Valget i Haver.

2. *Deutsia*-Slægten adskilles ved femdelt Bæger og fem Kronblade, 10 Støvdragere med Tænder paa de flade Støvtraade. Det er lavere Buske fra Japan, mest bekjendte ere *D. crenata,* 4-6' høj med ægformede, skarpt savtakkede og rue Blade, Blomsterne med oprette Kronblade, uden Lugt, i Kvaster, som ere samlede i Klaseform (hvide eller rødlige), og *D. gracilis,* en sirlig og meget lav Busk (1-2') med næsten glatte Blade og snehvide Blomster.

LXV. *Calycantheæ* ere Buske med firekantet Stængel, modsatte, helrandede Blade, enlige, omkringsædige Blomster uden Kronblade, men med et mangefliget, farvet Bæger, mange Støvdragere, hvoraf de inderste ere golde, nødagtige Flerfoldfrugter, indsænkte i det kjødfulde Underbæger.

1. *Calycanthus* med kanelbrunt Bæger og 12 Støvdragere foruden flere golde; af denne Slægt findes i Haver Kanelbusken (*C. floridus*) fra Nord-Amerika, med krydretvellugtende Grene, Blade og Blomster, den blomstrer om Sommeren efter Løvspringet.

2. *Chimonanthus præcox* fra Japan blomstrer (med hvide Blomster) i det tidlige Foraar før Løvspringet.

LXVI. *Kjærnefrugtfamilien* (Pomaceæ) kjendes ved en træagtig Stamme, hvis Grene ofte ere omdannede til Vedtorne, ved regelmæssige og tvekjønnede Femtalsblomster med mange Støvdragere, 2-5 Grifler og lige saa mange Rum i den undersædige Frugt, der er sammenvoxet med det oftest kjødfulde „Underbæger“. Herved dannes en falsk Frugt, i hvilken „Kjærnehuset“ er den egenlige Frugt,

men den kjødfulde, ofte spiselige Del er det stærkt udviklede Underbæger. Skillevæggene mellem Rummene i Kjærnehuset ere snart hindeagtige (Sorbus, Aronia), snart læderagtige (Amelanchier, Pyrus, Malus, Cydonia), snart benhaarde (Cotoneaster, Mespilus, Cratægus), og i hvert af Rummene indeholdes snart ét, snart flere Frø.

1. *Røn* (Sorbus) har klæbrige Knopper, Blomster i en mangeblomstret Halvskjærm, bærlignende Frugter med enfrøede Rum indenfor de hindeagtige Skillevægge. Hertil hører den *almindelige Røn* (S. Aucuparia) med uligefinnede Blade og savtakkede Smaablade, hvide, stærkt lugtende Blomster og smaa, alm. trefrøede (højrøde eller gule) Frugter. Den er et Træ af Middelstørrelse, som jævnligt findes vildvoxende, men tillige dyrkes i Alleer og Haver, for hvilke dens smukke Frugter, der ogsaa benyttes til Fuglefangst, ere en Prydelse. Den sydeuropæiske *S. domestica* har i Væxt og Bladform megen Lighed med vort Rønnetræ, fra hvilket den især kjendes ved næsten 1" lange pæreformede, spiselige Frugter. — *Finsk Røn* (S. fennica), hvis Blade i Spidsen ere halvfinnede, mod Grunden fjersnitdelte og som har større Frugter end den alm. Røn, plantes hist og her; den er vildvoxende i det østlige Europa. — *Selje-Røn* (S. scandica) ligner den foregaaende Art, men har fjerlappede, i Spidsen tandede, paa Underfladen mere graafiltede Blade og større Frugter; Blomstring og Frugtmodning ½-1 Maaned senere end hos hin. Den er meget udbredt i Skandinavien, men findes i Danmark som vild kun paa Bornholm. — *Axelbær-Røn* (S. Aria) med omvendt-ægformede eller elliptiske, regelmæssigt savtakkede Blade med snehvid Filt paa Underfladen, er ligesom den sidst nævnte Art hyppig plantet her i Landet, men kun vild paa Bornholm, derimod udbredt i Mellem- og Syd-Europa. Den hører til de smukkeste Arter af Slægten. — Paa

Bornholm og enkelte andre Steder i Danmarks sydligere Egne findes end videre *Tarmvrid-Røn* (S. torminalis), som adskiller sig fra de øvrige Arter ved hjerteformede, spidst lappede Blade.

2. *Aronia arbutifolia* og *A. melanocarpa* ere lave Buske fra Nord-Amerika med smale, savtakkede, paa Ribberne kirtelbærende Blade, den første med røde, den anden med sorte, glinsende Frugter.

3. *Amelanchier*-Slægten med smale Kronblade og vedblivende Bægerflige, en 10-frøet Frugt med 10 Rum, hvis Skillevægge ere skalagtige, hver anden ufuldstændig. Hertil hører *A. vulgaris* fra Syd-Europa, og *A. ovalis* fra Nord-Amerika, begge med ovale, savtakkede Blade klasestillede, hvide Blomster og sortblaa Frugter.

4. *Pære*-Slægten (Pyrus) har henvisnende Bægerflige, et glat, ved Grunden spidst eller afrundet Underbæger, 5 adskilte Grifler, en femrummet Frugt med paa Ryggen afrundede, 2-3frøede Rum og pergamentagtige Skillevægge; i Underbægerets spiselige Kjød ere tykvæggede Celler (de saa kaldte Korn) blandede mellem mere tyndvæggede, *Det almindelige Pæretræ* (P. communis) har i vild Tilstand tornede Grene og smaa Frugter af sammensnærpende Smag, ægformet-ovale, næsten helrandede, paa Overfladen glatte Blade. Fra denne antages de talrige dyrkede Pæreafarter at nedstamme. — *P. salicifolia* fra Orienten, med smalt lancetformede, hvidfiltede Blade og smaa, uspiselige Frugter, gjør ved sin Bladfarve god Virkning i Parkanlæg.

5. *Abild*-Slægten (Malus) adskilles fra Pyrus ved de for neden sammenvoxne Grifler, en ved Grunden navleformigt indtrykt Frugt med Kjærnehusets Rum paa Ryggen spidse og Kjødets Celler alle tyndvæggede. *Det vilde Skovæbletræ* (M. acerba) har ægformede, savtakkede Blade, blegrøde Blomster i Skjærm og en kortstilket Frugt af

oftest sur og sammensnærpende Smag. Denne optræder (ogsaa i vild Tilstand) i forskjellige Afarter, fra hvilke de utallige dyrkede Æblevarieteter nedstamme. — ***Sibirisk Æbletræ*** (M. prunifolia) med langstilkede, elliptiske, dybt savtakkede Blade, langstilkede Frugter af et Kirsebærs Størrelse (røde eller gule), har sit Hjem i Nordchina og Sibirien, men er en Prydelse for vore Haver ved de smukke Frugter, som den næsten altid bærer rigeligt, og som anvendes til Syltning. — ***M. spectabilis*** fra China med prægtige mørk-rosenrøde Blomster er en Art, der fortjener en fremragende Plads i Haveanlæg. Fra China og Japan stamme ogsaa flere andre Arter, f. Ex. ***M. Ringo, M. floribunda*** o. fl. meget lave af Væxt og med mindre Blomster end de øvrige. Disse og ***M. baccata*** fra Sibirien have de mindste Frugter af hele Slægten, neppe større end en Ært.

6. ***Kvæde***-Slægten (Cydonia) kjendes ved filthaaret Underbæger med bladagtige, vedblivende Bægerflige, bruskagtige Skillevægge i den 5-rummede Frugt og 10-12 Frø i hvert Rum. ***Det almindelige Kvædetræ*** (C. vulgaris) fra Syd-Europa er et Træ af Middelstørrelse med ovale, helrandede, paa Underfladen filtede Blade og enlige, blegrøde Blomster. Frugten er uspiselig i raa Tilstand, men benyttes i Lægevidenskaben og er fortrinlig til Syltning.

7. Den saakaldte ***japanske Kvæde*** (Chænomeles japonica) tilhører en anden Slægt, der har tornede Grene, glatte og glinsende, savtakkede Blade, højrøde Blomster i Nøgler og et glat Underbæger. Den er en af de smukkeste Sirbuske i vore Haver, hvor den er aldeles haardfør og blomstrer i det tidlige Foraar.

8. ***Bjergmisplerne*** (Cotoneaster) ere tornløse Buske med helrandede Blade og en bærlignende Frugt, hvor Underbægeret kun halvt er sammenvoxet med de 3-4 enfrøede Rum, der ere omgivne af benhaarde Skillevægge. Kun

én af denne Slægts mange Arter, der især voxe paa Klippegrund, findes i Danmark, nemlig *C. vulgaris,* der findes paa Bornholm; men i Haver dyrkes flere Arter, f. Ex. *C. tomentosa* fra Syd-Europa, *C. nummularia* fra Orienten, *C. frigida* og *acuminata* fra Himalaya, hvor ogsaa de smukke, til Stenhøje særlig egnede Arter med stedsegrønne Blade (f. Ex. *C. microphylla* og *buxifolia*) høre hjemme.

9. *Ildtorn* (Pyracantha coccinea) er en tornet Busk med savtakkede, stedsegrønne Blade, de smaa hvide Blomster ligesom de skinnende højrøde Frugter i tætte Halvskjærme. Dens Hjem er Syd-Europa og Orienten, men den dyrkes hyppigt i vintergrønne Partier og i Espalier.

10. *Mispel*-Slægten (Mespilus) har enlige Blomster, store, vedblivende Bægerflige, 5 Grifler og en 5-rummet Frugt, hvis Rum med benhaarde Vægge kun forneden ere sammenvoxne med Underbægeret, men foroven i en bred Fordybning mellem Bægerfligene nøgne. *Den almindelige Mispel* (M. germanica) med i vild Tilstand tornede Stængler og lancetformede Blade er fra Sydeuropa og Vestasien indført i vore Haver; dens Frugt er spiselig, dog først efter at den har undergaaet en ved Efteraarsfrosten fremskyndet Gjæring.

11. *Hvidtorn*-Slægten (Cratægus), tornede Buske eller Træer med Blomsterne oftest i mangeblomstret Halvskjærm, henvisnende Bægerflige, et melet eller saftigt Underbæger, der helt omslutter Frugtens 2-5 Rum med benhaarde Vægge. — Kun et Par af denne Slægts talrige Arter voxe vildt i Danmark, men den leverer et stort Bidrag til vore Haver ved en Mængde Arter med smukke Blomster og Frugter fra det middelvarme Bælte i den gamle og nye Verden. I den nye botaniske Have ere Cratægus-Arterne fordelte i 2 Grupper, hvoraf den vestlige indeholder den gamle Verdens, den østlige Nordamerikas Arter,

Nordamerikanske Arter: *C. grandiflora,* 12-15' høj med elliptiske, svagt lappede, dunhaarede Blade, forholdsviis store, enlige eller faa samlede Blomster og rødbrune Frugter. Den har Lighed med Mispelen og antages af nogle for en Bastard af denne og følgende Art. — *C. Calpodendron,* 15-20' høj, med gulbrun Bark, elliptiske, dobbelt savtakkede, dunhaarede Blade, en rigblomstret Halvskjærm med haarede Blomsterstilke, talrige, men smaa, pæreformede (gule eller røde) Frugter. — *C. punctata,* 15-20' høj, med hvidgraa Bark, kileformede, dybt og uregelmæssig savtakkede, tilsidst glatte Blade med stærke Ribber, en rigblomstret Halvskjærm, der kun udvikler faa, men store, rundagtige (røde eller gule), brunprikkede Frugter. — *C. Crus galli,* 10-15' høj, med udspærrede Grene, mørkgrønne, glinsende, læderagtige Blade, haarde, mørkrøde Frugter med oprette, længe vedblivende Bægerflige. Bladene af denne smukke Art, som blomstrer og bærer Frugt sildigere end de andre Arter, variere meget i Form. — *C. succulenta,* 8-15' høj, med udstaaende, glinsende, rødbrune Grene, meget lange og stærke Torne, glatte, elliptisk-kileformede, savtakket-lappede Blade, kirtlede Bægerflige, talrige, smaa og kugleformede, meget saftige, mørkt højrøde Frugter. — *C. Douglasii* er især forskjellig fra denne ved meget kortere Torne, færre og mindre saftige, sorte Frugter. — *C. coccinea,* 15-20' høj, med store, æghjerteformede, dobbelt savtakkede eller lappede, mere eller mindre dunhaarede Blade, en rigblomstret Halvskjærm og store, rundagtige, lys-højrøde, melede Frugter.

Arter fra den gamle Verden: *C. sanguinea* fra Siberien, den tidligst blomstrende og frugtbærende Art af Slægten, har korte Torne, glatte, ægformede, 5-7lappede Blade, store og indskaarne Axelblade, glatte Blomsterstilke og talrige, smaa, klart højrøde, meget saftige

Frugter. — *C. nigra* fra Ungarn, med høj, træagtig Stamme, faa eller ingen Torne, graafiltede, 7-9lappede Blade, hen imod Afblomstringen rødlige Blomster og sorte, bløde Frugter. — *Almindelig Hvidtorn* (C. Oxyacantha), den i Danmark hyppigst vildvoxende Art, er buskagtig, sjeldnere træagtig (20-30' eller derover*), Bladene ere budtlappede med indadbøjede Sideribber, glatte Blomsterstilke, 2-3 Grifler og lige saa mange Rum i den melede, højrøde Frugt. — *Engriflet Hvidtorn* (C. monogyna) af Højde som den foregaaende Art, fra hvilken den er let kjendelig ved sildigere Blomstringstid, dybere delte Blade med de nedre Sideribber tilbagebøjede, dunhaarede Blomsterstilke, engriflet Blomst og ét Rum i Frugten. Den er meget udbredt i det sydligere Europa, hos os almindelig plantet, især i Hegn, ogsaa er det Afarter af denne, der saa hyppigt dyrkes som Sirtræer i Haver med røde og fyldte Blomster. — *C. tanacetifolia* fra Orienten, har stive og temmelig korte Grene, kortstilkede, dybt fjerfligede, graaagtigt-haarede Blade med linieformede, i Spidsen savtakkede Flige, tæt uldhaarede Blomsterstilke og gule Frugter. Den ligeledes fra Orienten nedstammende *C. orientalis* har længere og mindre stive Grene end den foregaaende, som den meget ligner, men dens Frugter ere røde.

LXVII. ***Rosefamilien*** (Rosaceæ), som adskilles fra Kjærnefrugtfamilien ved omkringsædige Blomster og frie (ikke med Underbægeret sammenvoxne) Flerfoldfrugter og ved Stænglerne, som mangle Vedtorne, men ofte ere forsynede med

---

*) I Jægersborg Dyrehave nær Eremitagen findes en Mængde fritstaaende Exemplarer, for største Delen af denne Art, der udmærke sig ved en smuk regelmæsig Væxt og ansélig Højde, nærmest fremkaldt ved at Vildtet efterhaanden har afgnavet de nederste Grene.

Barktorne, indeholder flere Underfamilier, som dog ikke alle have træagtige Repræsentanter. Disse ere:

a. Egenlige Roser (Roseæ), hvortil henhører kun den ene Slægt *Rosa*, lutter buskagtige Arter med Barktorne, uligefinnede Blade med en toøret Bladskede, enlige eller flere samlede Blomster med store, oftest vellugtende Kronblade og et krukkeformet, ved Modenheden farvet, mere eller mindre kjødfuldt Underbæger (Hyben), der indeslutter de nødagtige, haarede Flerfoldfrugter.

Af det store Antal Rosenarter, som ere bekjendte, ere de vigtigste i botanisk Have dyrkede Stamformer (ægte Arter) følgende:

Klitrosen (eller Pimpinelle-R., R. spinosissima), en lav, ved Udløbere krybende Busk med talrige, rette Smaatorne, fine Smaablade, hvide eller blegrøde Kroner og et sort, noget fladt Hyben. Den voxer vildt i Klitterne ved vore Kyster, hvor den er fortrinlig egnet til at dæmpe Flyvesandet, ligeledes dyrkes den (stundom med fyldte Blomster) almindelig i Haver. — *Gul Rose* (R. lutea), højere og med færre Torne, større Smaablade, æggegule Blomster af ikke behagelig Lugt. Den antages at nedstamme fra Orienten og dyrkes i Haver tilligemed en fyldt Afart og en Form med paa Overfladen højrøde, paa Underfladen blege Kronblade, den saakaldte *tyrkiske Rose* (var. punicea). — *Maj-Rose* (R. cinnamomea) med faa eller ingen Torne paa de blomsterbærende Skud, glatte, blaagrønne Blade og enlige eller faa samlede Blomster, der udspringe tidligt, højrød, noget fladtrykt Hybenfrugt. Den findes vild i det nordlige Skandinavien og dyrkes, især i en fyldt Afart, hist og her i Haver. *R. carolina* fra Nord-Amerika blomstrer sildigt (Aug.-Sept.), den har faa Torne, talrige Rodskud, frisk grønne Blade med langagtige Smaablade, mange Blomster i Skjærm, rundagtige, lys-højrøde Hyben med affaldende

Bæger. — ***R. lucida,*** ligeledes fra Nord-Amerika, udspringer tidligere og har glinsende, mørkgrønne Blade, enlige eller faa samlede Blomster. — ***R. rugosa*** fra Japan og Øst-Siberien har kraftigere Stængler, tæt beklædte med Børster, dunhaarede, rynkede Blade, store Blomster med violetrøde Kronblade, et rundagtigt, brunt Hyben med vedblivende og sammenstødende Bægerflige. — ***R. alpina*** fra Syd-Europas Bjerge, med faa Torne, Børster paa de unge Skud, glatte Blade, mørkrøde Kronblade og et højrødt, langagtig-pæreformet, tilsidst hængende Hyben med sammenstødende Bægerflige. — ***R. rubrifolia*** fra Syd-Europa, glat og med faa, noget krumme Torne, gjør fortrinlig Virkning i Busketter ved de staalgraa, rødligt anløbne Blade, smaa, mørkrøde Blomster i Skjærm og saftige, højrøde, aflange Hyben med affaldende Flige. — ***Vin-Rosen*** (R. rubiginosa) med mange og krumme Torne, rundagtige, dobbelt savtakkede, kirtelhaarede og stærkt lugtende Blade, et aflangt Hyben med tidligt affaldende Flige, voxer almindeligt vild her i Landet og dyrkes i Haver for de vellugtende Blades Skyld (lig Æbler), den er især at anbefale som et fortrinligt Hegn. — ***Hunde-Rose*** (R. canina), den almindeligste her vildvoxende Art, har stærke og krumme Torne, glatte Blade med skarptakkede Smaablade, lysrøde Kroner og et aflangt, tørt, højrødt Hyben med affaldende Flige. — ***Hvid Rose*** (R. alba) adskilles fra Hunderosen ved blaagrønne Blade, hvide Kronblade og et mere rundagtig-pæreformet Hyben; den voxer ikke vildt hos os, men dyrkes ofte i Haver, især med fyldte Blomster (deriblandt den saakaldte „Maidenblush“). ***Den vilde Hybenrose*** (R. mollissima) har rette Torne, graaagtig-dunhaarede Blade med rundagtige, dobbelt savtakkede Smaablade, et kugleformet, opret, med Kirtler beklædt meget kjødfuldt Hyben. Den

voxer vildt og Frugterne kunne anvendes til Syltning, til hvilken Brug man dog især dyrker den *spanske Hybenrose* (R. pomifera), der er forskjellig ved højere Væxt, smalere Smaablade og større, pæreformet, tilsidst nikkende Hyben.

Af slyngende Roser dyrkes i Espalier og til Beklædning af Lysthuse flere smukke Arter med deres fyldte Afarter, f. Ex. de sydeuropæiske *R. repens* og *R. sempervirens*, den nordamerikanske *Prairie-Rose* (R. rubifolia). Disse ere haardføre, hvorimod de chinesiske *R. Banksiæ* og *R. microcarpa* med meget smaa Blomster og Frugter ere kjælne i vort Klima.

Foruden disse rene Arter dyrkes i Haver en rig Mangfoldighed af fyldte Roser, opstaaede ved Dyrkning eller Krydsning mellem forskjellige Hovedarter. For at give en synlig Fremstilling af Rosenslægtens Variationsevne og den ved Krydsbestøvning frembragte Rigdom af Former er der i en særegen Afdeling sammenstillet de vigtigste Grupper af Hybridformer, saa vidt muligt i Forening med de Stamarter, hvorfra de have deres Udspring.

b. Brombærgruppen (Rubeæ) omfatter ligeledes for største Delen buskagtige Arter med Barktorne, fingrede, sjeldnere lappede eller finnede Blade med næsten frie Axelblade; Frugten er en udenfor det fembladede Bæger frit fremragende Samfrugt, dannet af flere Stenfrugter.

Klyngerslægten (Rubus) er næsten lige saa rig paa Arter som Rosenslægten og de fleste Arter have ligeledes stor Tilbøjelighed til at frembringe Afarter. For Arternes Anbringelse i Haven er Inddelingen i oprette og slyngende Arter hensigtsmæssig.

Oprette Rubus-Arter: *Hindbær* (R. idæus), som er almindelig vild i vore Skove, og af hvilken flere Afarter dyrkes i Frugthaver, har en trind Stængel af 3-5′ Højde med svage Smaatorne, finnede Blade med oftest 5 paa

Underfladen hvidfiltede Smaablade, smaa hvide Kronblade og en saftig Samfrugt (rød, sjelden gul), der helt løsner sig fra Frugtbunden. — *R. spectabilis* fra Nord-Amerika med næsten tornløse Stængler, talrige Rodskud og Udløbere, glatte Blade med 3 dybt indskaarne Smaablade, smukt rosenrøde Kroner og orangegul Samfrugt. — *R. odoratus* fra Nord-Amerika, tæt kirtelhaaret, uden Torne, med store, hjerteformede, 3-5lappede Blade, store mørk-rosenrøde Blomster i en mangeblomstret Kvast og en højrød flad Samfrugt af syrlig-krydret Smag. — Den ligeledes nordamerikanske *R. nutkanus* adskiller sig især ved mindre kirtelhaarede Blade og hvide Kroner.

Slyngende Rubus-Arter: Hertil høre et stort Antal smukke Arter med 3-5koblede Blade, der voxe ved vore Gjærder og Skovkanter, f. Ex. *R. plicatus* og *R. vestitus* med stærkere Torne og 5koblede Blade, *R. glandulosus* og *R. sæsius* med svage Torne og 3koblede Blade, den sidste med blaaduggede sure Frugter (Korbær), de øvrige med sorte, glinsende, velsmagende Frugter (Brombær). Af udenlandske Arter dyrkes desuden i Haven *R. leucodermis, R. laciniatus* o.fl. foruden nogle fyldte Afarter, f. Ex. den saakaldte *R. bellidiflorus* med et stort Antal smale, rosenrøde Kronblade. — Alle disse slyngende Brombærbuske ere anbragte til Dækning af Stensætningen, der paa begge Sider omgiver det indenlandske Kvarter.

c. Jordbærgruppen (Dryadeæ), uden Torne, med 5 Bægerblade og oftest et fembladet Yderbæger, Frugterne frie Nødder paa en fælles Frugtbund. Af buskagtige Frilandsplanter høre hertil kun nogle Arter af Slægten *Potentilla,* deriblandt den 2-4' høje *P. fruticosa* fra Øst- og Syd-Enropa med finnede Blade og gule Blomster.

d. Mjødurtgruppen (Spiræaceæ) adskiller sig fra de øvrige af samme Familie ved flere Bælgkapsler, oftest i

Stjerneform, ved Grunden omgivne af en kjødfuld lappet Ring. Bladene ere af meget forskjellig Form (helrandede, lappede eller finnede). De vigtigste buskagtige Arter af den store Slægt *Spiræa* (Mjødurt), hvoraf forskjellige i det middelvarme Jordbælte have ydet Bidrag af smuktblomstrende Sirbuske til vore Haver, ere: helbladede med Blomster i Klase: *S. lævigata* fra Sibirien, lav Busk med glatte, aldeles helrandede Blade og smaa hvide Blomster i en tæt sammensat Top. *S. salicifolia,* af sibirisk Oprindelse, men hyppig plantet og forvildet ved Gjærder, er en højere, opret Busk med glatte, elliptiske, savtakkede Blade og rosenrøde eller hvide Blomster i en smal, kortgrenet Klase. — *S. tomentosa* fra Nord-Amerika med grovt tandede, paa Underfladen hvidfiltede Blade, Blomsterne rosenrøde, i en sammensat, pyramideformet Klase.

Helbladede Arter med Blomster i Halvskjærm: *S. canescens* fra Himalaya er en lav Busk med lange Grene, smaa rundagtige eller omvendt ægformede, graafiltede Blade, kantede Blomstergrene med talrige smaa hvidblomstrede Halvskjærme. — *S. prunifolia* fra Japan, med lange og stærke Grene, glatte og glinsende, elliptiske, takkede Blade, store, snehvide Blomster i siddende Halvskjærme, dyrkes oftest med fyldte Blomster. — *S. callosa* fra China og Japan, en stærkt grenet Busk, med lancetformede, skarpt savtakkede, i yngre Tilstand røde Blade og rosenrøde Blomster i en flad og udbredt Halvskjærm; af denne dyrkes en hvidblomstret Afart med lavere Stængler og lysere grønne Blade. — *S. ulmifolia* fra Syd-Europa, med glatte, ægformede, grovt og dobbelt savtakkede Blade, oprette, kantede Grene, tæt besatte med rundagtige, tætte Halvskjærme af hvide Blomster. — *S. crenata* fra Syd-Europa og Sibirien har smaa, glatte, omvendt-ægformede, hele eller i Spidsen rund-

takkede Blade, smaa og talrige Halvskjærme langs ned ad de tynde, overhængende Grene.

Lappetbladede med Blomster i Halvskjærm: *S. trilobata* fra China og Sibirien, lav Busk med glatte, bredt kileformede eller kredsrunde, svagt trelappede Blade, talrige, siddende Halvskjærme og hvide Blomster. — *S. opulifolia* fra Nord-Amerika, en 6-10′ høj Busk med brede, haandlappede, glatte Blade, hvide Blomster i Halvskjærm, er især smuk i Frugttilstanden med de forholdsvis store, tilsidst røde, blæreformigt oppustede Bælgkapsler.

Lappetbladede med Blomster i Top: *S. ariæfolia* fra Nord-Amerika, en af de højeste og smukkeste Arter, har lange og bøjede Grene, ægformede, lappede og dobbelt savtakkede Blade, Blomsterne danne en rigblomstret, pyramideformet Top.

Finnetbladede med Blomster i Top: *S. sorbifolia* fra Sibirien, en Busk med stivt oprette Stængler, mangeparrede Blade med lancetformede, skarpt savtakkede Smaablade, hvide Blomster i en tætblomstret Top. — *S. Lindleyana* fra Himalaya er højere af Væxt, med bøjede Grene, større Blade og en mere pyramideformet Top, den er kjælnere i vort Klima, og de overjordiske Dele fryse ofte bort om Vinteren.

Kerria japonica med grønne, glatte Grene, lancetformede, savtakkede Blade, enlige Blomster og 5-8 glatte, enfrøede Frugter, dyrkes især i en fyldt Afart, som ved de talrige gule Kronblade er en smuk og yndet Sirbusk.

LXVIII. ***Stenfrugtfamilien*** (Drupaceæ) udmærker sig fra de 2 foregaaende Familier ved omkringsædige Blomster med en enkelt, fri Frugtknude, der ved Modenheden udvikles til en Stenfrugt. Alle ere Træer eller Buske, og indeholde i Regelen Gummi.

1. ***Mandelslægten*** (Amygdalus) har Stenfrugtens Overhud

haaret, dens Kjød er tørt og deler sig ved Modenheden i en Længdespalte, Stenen glat. Hertil hører *Mandeltræet* (A. communis), Træ af Middelstørrelse med lancetformede, savtakkede Blade og blegrøde Blomster. Den dyrkes i det Store i Syd-Europa, og udholder paa beskyttede Steder ret vel vort Klima, men bærer her kun sjeldent moden Frugt. *Dværg-Mandeltræet* (A. nana), en lav Busk fra Øst-Europa og Sibirien, med risformede Grene, lancetformede Blade og talrige, lysrøde Blomster (sjeldnere hvide hos var. *campestris*), Frugterne modnes her, men ere uspiselige. Den plantes i Busketter som en smuk Sirbusk.

2. *Færskenslægten* (Persica) adskilles fra Mandelen ved saftigt Kjød, der ikke deler sig, og en meget haard, furet og hullet Sten. *Det almindelige Færskentræ* (P. vulgaris) med lange, lancetformede Blade og rosenrøde Blomster, der udvikles før Bladene, antages at stamme fra Persien; den kan ikke dyrkes fritstaaende, men kun beskyttet som Espaliertræ i vort Klima.

3. *Aprikostræet* (Armeniaca vulgaris) har ligeledes en svagt haaret Frugt, men adskilles fra Mandelen ved det saftige Kjød, som ikke deler sig, fra Færskenen ved den næsten glatte Sten. Det er desuden let kjendeligt ved hjerteformede Blade og hvide Blomster, der udvikles før Løvspringet. Det stammer fra Orienten og kan her vel dyrkes frit, men kun som Espaliertræ bære moden Frugt.

4. *Krægeslægten* (Prunus) bærer enlige eller parvis stillede Blomster, en glat, dugget Stenfrugt med flad Sten, Bladene ere i Knoplejet indrullede i Randen. Hertil hører *Slaaenbusken* (P. spinosa) med stive Grene og mange Vedtorne, lancetformede Blade, som udvikles efter de hvide Blomster, der i rigelig Mængde bedække Grenene. Frugten af denne almindeligt vildvoxende Busk er lille, blaadugget, af sammensnærpende Smag, uspiselig, men an-

vendt til Tilberedning af en Frugtvin. — *Krægetræet* (P. insititia), højere af Væxt, med faa eller ingen Torne, har elliptiske, tilligemed de yngre Grene dunhaarede Blade, Blomsterne større og parvis stillede, Frugten større, kuglerund, blaa, med saftigt og velsmagende Kjød. Den findes sjeldnere vildvoxende, men dyrkes jævnligt i Haver i flere Afarter. — *Mirabelletræet* (P. Myrobalana) med udstaaende, glatte Grene, runde smaa Frugter af rød Farve og sød Smag, hvis Hjem er Syd-Europa og Orienten, er Stamplante for flere Blommevarieteter. — *Svedskeblommetræet* (P. domestica) har glatte Grene, elliptiske, i ung Tilstand haarede Blade, en langagtig, blaa, noget syrlig Frugt. Denne Stamplante til vore Svedske- og Cathrineblommer, nedstammer fra Orienten.

5. *Kirsebærslægten* (Cerasus) har Bladene i Knoplejet sammenfoldede i Fladeform, Blomster i Halvskjærm eller Klase, en glat, ikke dugget Stenfrugt med kugleformig hvælvet Sten.

De halvskjærmblomstrende Arter ere: *Fuglekirsebærtræet* (C. avium), højt Træ uden Udløbere, med elliptiske, savtakkede Blade med 2 Kirtler ved Grunden af Bladpladen og en Stenfrugt med sort Kjød af sød Smag. Det voxer almindelig vildt i vore Skove, men flere af de i Haver dyrkede søde Kirsebær nedstamme fra det. — *Almindeligt Kirsebærtræ* (C. acida) er lavere af Væxt og rig paa Udløbere fra Roden, har mindre Blade uden Kirtler ved Bladgrunden og en saftig Stenfrugt af syrlig Smag. Det nedstammer fra Orienten, men forekommer ofte forvildet fra Haver, hvor det dyrkes for de til Syltning anvendte Frugters Skyld. — *Weichseltræet* (C. Mahaleb), høj Busk eller lavt Træ med ægformede, glatte Blade, en mangeblomstret Halvskjærm og smaa, sorte Stenfrugter af sammensnærpende Smag, hører hjemme i Syd- og Øst-Europa, det dyrkes ofte som Sirtræ i

Haver; dets aromatisk vellugtende Grene anvendes især til Piberør.

Klaseblomstrende Arter ere: *Hæg* (C. Padus) lavt Træ med tidligt Løvspring og Blomstring, elliptiske, fint savtakkede Blade, hvide Blomster i hængende Klaser, smaa sorte og sammensnærpende Stenfrugter, den findes hist og her vildvoxende i vore Skove og dyrkes ofte i Haver. — *C. virginiana* fra Nord-Amerika er forskjellig fra det europæiske Hægetræ ved sildigere Løvspring og Blomstring, mere tætblomstret Klase og røde (sjeldnere sorte) Stenfrugter. — *C. serotina,* ligeledes fra Nord-Amerika, har glinsende mørkgrønne, læderagtige Blade, kortere Klaser med mindre Blomster, der udspringe senere end hos de 2 foregaaende, sorte Stenfrugter. Det er et smukt og i Parkanlæg ofte anvendt Sirtræ. — *C. Laurocerasus* (Laurbærkirsebær) fra Orienten er en lav Busk med tykke, læderagtige, overvintrende Blade (der minde om Laurbærblade), oprette Klaser og sorte Stenfrugter. Den taaler med nogen Beskyttelse vort Klima, og anvendes især til vintergrønne Anlæg.

LXIX. *Bælgplanterne* (Leguminosæ). De træagtige Arter, der kunne dyrkes i Friland i vort Klima, henhøre til 2 Hovedgrupper, som have Familiens Hovedkjendetegn tilfælles: en enkelt Støvvej, Bælgfrugt og oftest sammensatte Blade, men adskilles ved, at a. Cassiagruppen har 5 frie Kronblade og ikke sammenvoxne Støvtraade; b. Ærtegruppen har uregelret Krone (Ærtekrone) og 10 (i 1 eller 2 Bundter) sammenvoxne Støvtraade.

a. Cassiagruppen: Kun faa Arter vildvoxende i Europa, ingen i Danmark; af dem, der kunne dyrkes i Friland, nævnes:

1. *Gleditschia,* med stærke, ofte grenede Torne udgaaende oven for Bladvinklerne, enkelt eller dobbelt finnede Blade, smaa uanselige Blomster i Ax og en stor, flad Bælg.

G. triacanthos fra Nord-Amerika er et højt Træ med frisk grønne Blade, svagt takkede eller næsten helrandede Smaablade, talrige og stærke Torne. *G. chinensis* fra China er lavere, med mørkere grønne Blade og rundtakkede Smaablade. Begge Arterne høre til vore smukkeste Frilandstræer.

2. *Gymnocladus canadensis* fra Nord-Amerika er et højt Træ med store, forneden enkelt-, foroven dobbelt-finnede Blade, smaa hvide Blomster og store sammentrykte Bælge. Det sildige Løvspring giver Træet, indtil det ved Midsommertid faar Blade, Udseende af at være udgaaet.
3. *Sophora japonica,* Træ af 30′ Højde eller derover, med grøn Bark paa Grenene, glatte, finnede Blade, Blomsterne i en udbredt Top og halsbaandformede Bælge, er indført fra Japan i vore Haver, hvor det er aldeles haardført.
4. *Cercis* (Judastræ), med udelte, brede, nyreformede eller hjerteformede Blade, 5 uligestore Kronblade og flade Bælge; hertil hører *C. Siliquastrum* fra Syd-Europa med nyreformede, 7ribbede, glatte Blade og smukke rosenrøde Blomster, der udvikles fra de ældre Grene før Bladene. Den er noget kjælen i vort Klima og udvikler sig kun til en Busk af ringe Højde, medens den i gunstigere Egne bliver et ret anséligt Træ. *C. canadensis* fra Nord-Amerika har hjerteformede, spidse, 5ribbede Blade, mindre og lysere Blomster.

b. Ærtegruppen. Af denne findes mange vildvoxende her i Landet, men forholdsvis faa træagtige. Af Slægter med enknippede Støvtraade dyrkes:

5. *Tornblad* (Ulex europæus), Grenene og Bladene sylformede og tornspidsede, Bægeret tolæbet, Kronerne gule og Bælgen kort, opblæst, haaret og indsluttet i Bægeret. Dens Hjem er det vestlige Europa, dens meget tornede Stængler gjøre den anvendelig til Hegn.
6. *Visse* (Genista) har enkelte, ikke tornede Blade, men

stundom en tornet Stængel og Grene, et tolæbet Bæger og en flad Bælg, der er længere end Bægeret. Arterne af denne Slægt ere lave Buske, der passe bedst paa Stenpartier; af de tornede Arter voxe *G. anglica* og *G. germanica* vildt her i Landet, den hyppigste Art i Danmarks vestlige Egne er *Farve-Visse* (G. tinctoria), der leverer et gult Farvestof, og af hvilken en højere Afart (var. *virgata*) dyrkes i Busketter.

7. *Cytisus-Slægten* har ingen Torne, trekoblede Blade, men ligner i de øvrige Kjendetegn Visseslægten. Hertil hører dels Træer, deriblandt den *almindelige Guldregn* (C. Laburnum) med langstilkede Blade og elliptiske Smaablade, lange hængende Klaser med gule Blomster og en næsten halsbaandformet Bælg, den er fra Syd-Europa, men findes hyppig forvildet fra Haver, hvor den er et af vore smukkeste Sirtræer. Man dyrker i Haver flere Afarter, f. Ex. var. *quercifolia* med indskaarne Smaablade og var. *Adami* med forskjelligfarvede, mellem Rødt og Gult varierende Blomster paa samme Træ, en ved Krydsning med C. purpureus frembragt Form. — *Alpe-Guldregn* (C. alpinus) fra de sydeuropæiske Bjerge, udspringer senere og bliver højere af Væxt end den almindelige Guldregn, har mørkere og mere glinsende Blade og længere Klaser af mørkgule Blomster. hvorfor den er endnu smukkere end hin. — *C. fragrans* fra det sydøstlige Europa er en høj Busk med lysegrønne Blade, oprette Klaser, og en fladtrykt Bælg. Foruden disse dyrkes af denne Slægt flere lavere Buske fra det sydlige Europa og Orienten i vore Haver, deriblandt med gule Blomster *C. sessilifolius* og *C. nigricans* med Blomster i Klase, *C. hirsutus* med Hoved og *C. elongatus* med Blomster langs ned ad de langstrakte Grene; og *C. purpureus*, en Halvbusk med lange Grene, tæt besatte med forholdsvis store rosenrøde Blomster.

8. ***Gyvel*** (Sarothamnus scoparius) med trekoblede Blade, store gule Kroner, en sneglehusformigt bøjet Griffel og en flad, i Randen langhaaret Bælg, voxer hyppigt vild i Danmarks Hedeegne, hvor dens lange, risformede Grene benyttes til Koste; i Haver er den, trods den ringe Højde, en ret smuk og karakteristisk Busk.
9. ***Krageklo*** (Ononis) med oftest trekoblede Blade, et femtandet Bæger og en opblæst Bælg, indbefatter enkelte buskagtige Arter, af hvilke de i Danmark vildvoxende ***O. procurrens*** og ***O. campestris*** have tornede Grene og rosenrøde Kroner, ***O. rotundifolia*** fra Syd-Europa er tornløs med rundagtige, takkede Smaablade og langstilkede, parvis stillede, rosenrøde Blomster.

Slægterne med 10 toknippede Støvtraade (de 9 forenede, den tiende fri) ere:

10. ***Bønnetræ*** (Robinia) med uligefinnede Blade, Torne i Axelbladenes Sted, Blomster i Klase og en flad, mangefrøet Bælg. De her dyrkede Arter ere alle fra Nord-Amerika, deriblandt ***den uægte Acacie*** (R. Pseudacacia), højt Træ med glatte Grene og Blade, hvide Blomster og en glat Bælg. Den er et af vore almindeligst plantede og fortrinligste Sirtræer, og flere Afarter dyrkes, f. Ex. med hele Blade (var. ***monophylla***), med Grenene samlede i en kugleformet Krone (var. ***inermis***) og med zigzagbøjede Grene (var. ***tortuosa***). — ***R. viscosa,*** som kan opnaa omtrent samme Højde, har mørk rødbrune, klæbrige Grene, mørkrødt Bæger og blegrød Krone. — ***R. hispida*** er en lav Busk med Grene, Bæger og Bælge tæt beklædte med Børster og Smaatorne, Bladene ere derimod glatte, med store, ovale Smaablade, Blomsterne store og smukt rosenrøde.
11. ***Caragana*** med talrige Arter fra Sibirien og Mellemasien har ligefinnede Blade med en Torn i Spidsen af den fælles Bladstilk, oftest tornede Axelblade, enlige eller

faa samlede Blomster og en lang valseformet Bælg. *C. arborescens*, en 8-12' høj Busk med mangeparrede Blade, *C. spinosa*, lav Busk med 2-4 Par Smaablade, stærke Axelbladtorne og *C. frutescens* med 2 Par tætsiddende Smaablade, som i den første Løvspringstid have en stærk gul Farve, sés alle hyppigt plantede i Haver og Busketter.

12. *Blærebælg* (Colutea), tornløse Buske med uligefinnede, oftest blaagrønne Blade, faablomstrede, ensidige Klaser og en stor, blæreformigt oppustet, mangefrøet Bælg. Flere Arter af denne Slægt dyrkes i Haver, deriblandt *C. arborescens* med lys skidengule og *C. cruenta* med mørkt orangefarvede Kronblade, begge fra Syd-Europa og Orienten.

13. *Wistaria chinensis* (Glycine chin.) en raskvoxende Busk med lange, svage Grene, uligefinnede Blade med elliptiske Smaablade, hængende, mangeblomstrede Klaser med store, smukt blaa Blomster, er fra China og dyrkes, som en af de smukkeste Slyngbuske, til Beklædning af Mure eller Lysthuse.

14. *Indigofera Dosua* fra Himalaya er en lav Busk med mangeparret-uligefinnede Blade og oprette, lange Klaser med rosenrøde Blomster; dens lange, overhængende Grene gjøre den godt egnet til Decorationsplante paa Stenpartier.

15. *Amorpha-Slægten* indeholder flere buskagtige Arter fra Nord-Amerika, med mangeparrede Blade, forsynede med gjennemsigtige Punkter, Blomster i lange, oprette Ax, alle Kronbladene mangle paa Fanen nær, som er violet, Støvknapperne brandgule, Bælgen kort og næsten uopspringende. Den mest bekjendte Art er *A. fruticosa*.

16. *Coronilla Emerus* har 2-3parret finnede, glatte Blade, gule Blomster i Skjærm, smale, halsbaandformede, uopspringende Bælge. Det er en lav og ret smuk Busk fra Syd-Europa, som blomstrer fra Maj til langt ud paa Sommeren.

B. Afdelingen for vedvarende (perennerende) Urter.

De Arter, som overvintre ved underjordiske Knopper, og hvis Antal i Haven, for saa vidt de ere udplantede, for Øjeblikket er omtr. 2350, ere ikke, som i den ældre botaniske Have, samlede i et fælles Kvarter, men fordelte i større eller mindre Bede, hvis samlede Areal udgjør omtr. 16000 □'. Disse Bede, der ligesom Trægrupperne ere spredte mellem Græsplainerne over den største Del af Havens Terrain, følge ikke i en fortløbende systematisk Orden efter hverandre, men ere dog for saa vidt systematisk ordnede, som enhver især af de paa Kortet med Tallene 1-70 betegnede naturlige Familier er samlet for sig (i ét eller flere Bede), og de Besøgende ere paa denne Maade i Stand til at kunne sammenligne hver enkelt Familes samtlige (Frilands-) Slægter og disses Arter paa ét Sted; af Hensyn til en slig systematisk Sammenligning ere ogsaa, saa vidt muligt, de til samme Familie hørende Grupper af træagtige og urteagtige Planter anbragte i Nærheden af hinanden. Det store Antal af Familier derimod, af hvilke enten kun træagtige og ingen urteagtige Arter eller omvendt findes i Friland, ere fordelte efter Hensyn dels til den heldigste Plads for deres Udvikling, dels til Familiernes Størrelse eller til den Virkning, enhver af disse kan have i Forhold til det hele Anlægs Karakter.

Ved Hjælp af Kortet og de paa dette anbragte Tal, der henvise til Familiens Navn paa Oversigtstavlen, vil det være forholdsvis let at opsøge den Familes Plads i Arealet, som man ønsker at undersøge. Dog maa det bemærkes, at nogle Familier helt eller til Dels ere anbragte paa Stenhøjene, for saa vidt denne Plads er den for disse fordelagtigste. Et Udvalg af Doubletter af perennerende Planter, fortrinsvis smuktblomstrende Foraarsplanter, er samlet paa Stensætningen Ø. for Væxthusene, for at give paa ét Sted en Fremstilling af et Foraarsflor.

C. De én- og toaarige Urters Afdeling.

er et rectangulært Kvarter (O P) af i alt 21,500 □' Størrelse nær Havens SV.-Grænse. Arterne ere opstillede i fortløbende systematisk Orden, og da der til hver især er beregnet 6 □' (til de toaarige Arter den dobbelte Plads), kan der i denne Afdeling rummes omtr. 900 énaarige, 350 toaarige Arter.

Foruden de ovennævnte, hovedsagelig efter systematiske Hensyn ordnede Partier er der nogle Afdelinger af Havens Frilandsplanter, ved hvis Sammenstilling andre Hensyn have gjort sig gjældende ved Siden af den systematiske Ordning.

Disse ere:

D. Afdelingen for medicinsk-tekniske Planter.

De i Lægevidenskaben, i den menneskelige Husholdning eller i Kunst og Haandværk anvendte Planter ere samlede i en rectangulær Afdeling (N), parallel med Gothersgaden og kun adskilt fra denne Gade ved en Række Træer, valgte med særligt Hensyn til deres Anvendelse i medicinsk-oeconomisk Retning. Planterne ere i denne Afdeling ordnede efter naturlige Familier; til hver Art er der, for at sikkre et tilstrækkeligt Forraad til Undersøgelse paa Stedet og til Forelæsninger, anvist en Plads af 9 □', saa at det hele Kvarter, da her dyrkes et Antal af omtr. 500 Arter, indtager et Areal af 22,000 □'.

Denne medicinsk-tekniske Afdeling er, som særlig bestemt for de Studerende, hvis Fagstudier fordre Kundskab til disse bestemte Planter, afgrænset fra den øvrige Have for at den kan besøges af de nærmest Vedkommende uden Forstyrrelse ved et alt for talrigt Besøg af det større Publicum, men det ligger for øvrigt i Sagens Natur, at Enhver, som har særlig Interesse for de her dyrkede anvendte Plan-

ter, let vil kunne erholde Adgang til denne Afdeling ved at henvende sig til Havens Bestyrelse.

E. De indenlandske Planters Kvarter.

Ikke alene for Botanikens særlige Dyrkere, men ogsaa for Flertallet af det besøgende Publikum maa det antages at være af Interesse at finde samlet paa ét Sted det størst mulige Antal Arter af Fædrelandets vildvoxende Planter; af Hensyn hertil ere — med Undtagelse af de træagtige Planter, der maa søges i Arboretet — alle de danske Planter, der kunne dyrkes i Haven, anbragte i en egen Afdeling. Dette indenlandske Kvarter (Q), som udgjør en dalformig Indsænkning Ø. for Vandbassinets nordligste Del, indeholder paa et Areal af 28,500 □' et Antal af omtr. 900 danske Planter, der ere stillede terrasseformigt i systematisk Orden, hver Art betegnet med en Navnepæl, der angiver Artens latinske og danske Navn.

Da imidlertid ikke alle indenlandske Planter kunne dyrkes i almindelig Havejord, ere saadanne Arter, som kræve særlige Livsbetingelser for at opnaa en frodig Udvikling, anbragte i den umiddelbare Nærhed af det egenlige danske Kvarter, nemlig i Mosen, mellem Stene umiddelbart ovenfor samme og i Vandbassinet, særlig dettes nordlige Del, medens det hele Kvarter er omhegnet af en Stensætning, hvor der er Plads til indenlandske Slyngplanter, især af Brombærslægten.

Moseanlæget (M), der altsaa kan betragtes som Supplement til det indenlandske Kvarter og støder umiddelbart op til dette, er 5000 □' stort; det er ved den lave Beliggenhed, ved Udgravning og Opfyldning med Tørvejord og ved at gjennemrisles af en frisk Vandstrøm søgt gjort saa bekvemt som muligt til Voxested for vore Moseplanter, blandt hvilke mange smukke Arter ikke paa anden Maade kunne trives i Haver. For at benytte dette særlige Terrain saa fuldstændigt

som muligt, ere dog ogsaa enkelte udenlandske Arter, der kræve Mosebund for at lykkes, anbragte her.

Vandbassinet (R) er i det Hele 90,000 □′ stort, det er omdannet til sin nuværende Form dels ved Udgravning, dels ved Opfyldning af den forrige „Stadsgrav", og forsynes med stadigt tilstrømmende Vand fra Søerne, medens det har Afløb igjennem en Kloak i den sydlige Ende. Dette Bassin er paa flere Maader af Betydning for Haven, idet det dels tjener til Forskjønnelse af det hele Anlæg, dels til Vanding af de omstaaende Frilandsplanter, og dels til Dyrkning af et Antal Vandplanter.

Flere af de større Arter, f. Ex. af Aakandefamilien, ere anbragte hist og her i Bassinet paa forskjellig Dybde, men det største Antal navnlig af saadanne Arter, som have deres naturlige Voxested ved Bredderne af Søer eller Aaer, ere samlede langs Bredden af Bassinets nordligste, ved Broen afgrænsede Del. De finere Arter af Vandplanter eller saadanne, hvis altfor stærke Udbredelse man ønsker at forebygge, ere anbragte i Kasser langs Randen, medens de øvrige ere frit udplantede. Da det overvejende Flertal af de her dyrkede Vandplanter voxe vildt i Danmark, kan Vandbassinet ogsaa betragtes som et Supplement til det indenlandske Kvarter.

F. Espalier-Plantningerne.

Dels til Støtte for svage, slyngende eller klatrende Planter, dels til Beskyttelse for de kjælnere Arter, er der i Haven Brug for en betydelig Strækning af Espalier, saa meget mere som de fleste af disse Planter udbrede sig vidt og derfor fordre stor Plads. Foruden Havens Stakit og fritstaaende, hist og her i Haven anbragte Rækværker eller Stativer, er der i det nævnte Øjemed i Havens nordligste Dél opført en Espaliermur (I) af 10′ Højde og omtr. 500′ Længde. Da begge Sider af denne Mur kunne beplantes,

og da der fremdeles kan raades over Plads langs forskjellige Mure og Plankeværker omkring flere af Havens Bygninger, tør det antages at der vil blive Plads til Anbringelse af de vigtigste Planter, som kræve denne særegne Dyrkningsmaade.

G. Stenpartierne.

Foruden enkelte mindre Stensætninger paa forskjellige Steder i Haven (s. Afd. B. og E.) ere de 2 større Stenhøje, der ere beliggende omtrent i Havens Midte, især fremtrædende. De ere for en Dél beplantede med Buskvæxter, dels stedsegrønne (navnlig af Cypresfamilien), dels bladvexlende (Rose- og Ribsfamilien), men fortrinsvis ere disse Stenpartier beregnede paa at afgive en passende Plads for Alpeplanter og andre Arter af Frilandsurter, som udvikles heldigst ved at anbringes mellem Stene, eller endog stundom ikke kunne dyrkes paa anden Maade. Man er paa disse Stenhøje i Stand til ikke alene at rumme et større Antal Individer end paa et fladt Terrain, men ogsaa at tildele hver Art især den for samme heldigste Plads i Henseende til Beliggenhed o. s. v. — Valget af Planter, der her skulle anbringes, er altsaa fortrinsvis bestemt af Hensyn til vedkommende Arts Fordringer til den særlige Dyrkningsmaade, men idet de til samme Familie hørende Arter i Regelen kræve en ligeartet Dyrkning, har man tillige kunnet opnaa at ordne Planterne paa Stenhøjene tildels systematisk, hvilket har den Fordel for de Besøgende, at de lettere kunne finde hvad de søge i den store Mangfoldighed af Arter, end hvis disse stode blandede imellem hinanden. Derimod har man ikke forsøgt, hvad der paa saa ringe Højder ikke vilde kunne udføres uden i en forsvindende lille Maalestok og paa en højst ufuldkommen Maade, at efterligne Naturen ved en Ordning af Planterne efter de Bælter, de indtage i Bjergene og efter deres gjensidige Rækkefølge i Højde over Havet. Ethvert Forsøg af denne Art vilde ikke

alene kræve uforholdsmæssig stor Arbejdskraft, men der vilde neppe kunne ventes et Resultat, der kunde give endog tilnærmelsesvis en Forestilling om det i Virkeligheden stedfindende Forhold, hvorimod der vel ved Betragtning af de enkelte Arters Voxemaade kan samles mangt et Bidrag til Forstaaelse af det Ejendommelige ved Bjergvegetationen; ogsaa vil der blive gjort Forsøg paa at sammenstille saadanne Arter, som fortrinsvis ynde en særlig Jordbundsart (f. Ex. Kalk, Skifer, Sand).

De Familier, som enten udelukkende ere dyrkede i Stenpartiet eller af hvilke dog et overvejende Antal Arter ere anbragte her, ere Brægner, Stenurt- og Stenbrækfamilien, Kodriverfamilien, Soløjefamilien, Entianfamilien, Korsblomstrede, samt af Pilefamilien, Fjeldpilenes Gruppe, og af de Nøgenfrøede Slægten Ephedra.

II. Væxthusplanterne.

Væxthusene i den nye botaniske Have, som ere opførte i 1872-74, danne et stærkt sammentrængt Hele, hvoraf det til Plantedyrkning benyttede Rum udgjør omtr. 25,000 □' og den hele bedækkende Glasflade er omtr. 40,000 □' stor.

Alle Væxthusene ere — paa 3 mindre Huse nær, der dog ligge i de øvriges umiddelbare Nærhed og opvarmes fra det samme Ildsted, som disse — sammentrængte i Terrasseform saaledes, at de højere Huse danne en øvre og de lavere en nedre Etage. Denne Sammenbygning medfører flere væsenlige Fordele i Henseende til Besparelse af Plads og Arbejskraft, den giver de lavere Huse gunstige Læforhold og gjør det muligt at opvarme samtlige Afdelinger fra et fælles Centrum.

Opvarmningen skér ved Damp, der udvikles i Kjedler, anbragte i et særligt Ildstedsrum i den nederste Etages bedækkede Gang. Bag ved denne findes desuden Oplagsplads for Brændsel, Værksteder for Havens Haandværkere,

Opbevaringsrum for Planter, der om Vinteren skulle staa frostfrit o. s. v., og der haves ad denne Vej en let Forbindelse mellem Væxthusenes forskjellige Afdelinger.

Vandtilførselen til Husene skér ved Ledninger fra Kjøbenhavns Vandværk, men for at Vandet kan faa den efter Planternes ulige Fornødenhed nødvendige forskjellige Varmegrad, føres det igjennem en ved Damp ophedet Beholder og derfra igjennem underjordiske Rørledninger til Bassinet i Palmehuset, hvor der for Udluftningens Skyld er anbragt et Springvand, og til Vandkasser af Skifer eller galvaniseret Jern i de øvrige Afdelinger. Man kan altsaa til enhver Tid og umiddelbart paa Forbrugsstedet raade over den fornødne Mængde udluftet Vand i enhver ønskelig Varmegrad. Luftens Fugtighed kan vedligeholdes enten ved Oversprøjtning med Sprøjteslanger eller ved hullede Damprør.

Til **Luftfornyelsen** er dels anvendt de sædvanlige Ventilationsmidler, dels finder den Sted ved Hjælp af Udsugning af den ubrugbare Luft igjennem Udgangsbrønde i Gulvene, som ved Kanaler staa i Forbindelse med Skorstenen bag Palmehuset, der altsaa tjener baade som Røgkanal og Luftfornyelsesmiddel.

Til Vejledning ved Besøg i Væxthusenes forskjellige Afdelinger gives her en kort Beskrivelse af hver især af disse, med en Angivelse af nogle exempelvis valgte Arter som de mærkeligste eller mest iøjnefaldende blandt det store Antal, der indeholdes i Husene.

I den øvre Etage findes:

A. Palmehuset,

et kredsrundt Hus, bestaaende af et ydre lavere og et indre højere Parti, med et Fladeindhold af 7250 □'. Gulvfladen har et Tværmaal af 96', Husets største Højde (under Kuppelen) er 55'.

I 24' Højde over Gulvet er anbragt et omløbende Gal-

leri, til hvilket der haves Adgang ad to Vindeltrapper i Husets Indre; man kan herfra oversé det hele Hus og faa et mere samlet Billed af dets Indhold.

Bagvæggen af Grotten (med Vandbassinet og Springvandet) er, ligesom det hele Hus, beklædt med en Tufstensætning, som ved sin Porositet og stadige Fugtighed egner sig fortrinligt til Dyrkning af Bregner o. fl. lign. Planter.

Palmehuset, i hvilket Temperaturen om Vinteren ikke maa synke under 20° C., er bestemt til Dyrkning af tropiske Enfrøbladplanter tilligemed Koglepalmernes Familie og nogle Bregner.

Til de anséligste Arter i dette Hus høre:

1. *Koglepalmer* (Cycadeæ) Af denne Familie indeholder Huset et forholdsvis stort Antal Arter; de vigtigste ere: *Cycas circinalis.* Havens Exemplar af denne smukke Art fra Ostindien er omtr. 50 Aar gammelt. Dens Blade, der have Lighed med Fjerpalmernes, anvendes almindeligt under Navn af „Palmeblade" ved Kirkefester, Ligbegængelser o. s. v. I Stammens Indre indeholdes Sago. Af samme Familie findes her fremdeles *Cycas revoluta* fra Japan og China. (Det her dyrkede Exemplar er 30 Aar gammelt, end videre: *Encephalartos horrida* fra Caplandet, især kjendelig ved sine stive, uregelmæssigt finnede Blade; *Cerotozamia robusta* og *Cerotozamia brevifrons* med spiselige Frø, ligesom *Dioon edule,* samtlige Arter fra Mexico, hvorfra de herværende Exemplarer ere hjemsendte af Liebmann i 1842.

2. *Palmer:* Af *Fjerpalmer* fortjene især at fremhæves:

Arenga saccharifera, hvoraf Haven ejer et 24 Aar gammelt og circa 12 Alen højt Exemplar, voxer vildt i Øst-Asien og paa Sunda-Øerne. Den er bekjendt under Navn af „Sukkerpalmen", den leverer Sukker, Sago og en Palmevin, hvoraf tilberedes Arrak.

Caryota urens, i Udseende meget forskjellig fra de andre

Fjerpalmer ved uregelmæssigt finnede Blade med i Spidsen bredere og laset-fligede Smaablade. Det er en ostindisk Art, nyttig i flere Retninger, idet den ligesom Sukkerpalmen yder Sago og Palmevin, men tillige kunne dens Bladtrævler benyttes til Tougværk, Kurve og andre Husflidsgjenstande.

Cocos botryophora fra det tropiske Syd-Amerika er hjembragt fra Galathea-Expeditionen i 1847. Der findes af denne 2, resp. 11 og 15' høje Exemplarer; af den ***ægte Kokospalme*** (C. nucifera) fra det indiske Ocean og Sydhavsøerne, findes derimod kun ganske unge Exemplarer.

Morenia chilensis fra Syd-Amerika. Af denne smukke Palme findes 2 Exemplarer, resp. 6' og 8' høje.

Phoenix spinosa, en Art af Daddelpalmernes Slægt med lav Stamme, men med meget store og til alle Sider udbredte Blade, hvis nederste Bladfinner ere omdannede til Torne af en Stoppenaals Størrelse. Dens Hjem er Vest-Afrika, det her dyrkede Exemplar er 68 Aar gammelt. Af den nord-afrikanske Daddelpalme (***Ph. dactylifera***) haves et 8 Alen højt Exemplar.

Af ***Viftepalmer*** ere de mest fremtrædende Arter i vort Palmehus: ***Copernicea glauca*** fra Syd-Amerika, ***Latania borbonica*** fra Øen Bourbon, ***Rhapis flabelliformis*** fra China, ***Saribus rotundifolius*** fra Java, et 25 Aar gammelt Exemplar.

3. En fra Palmerne forskjellig, nærmest med vor Dunhammer (***Typha***) beslægtet Familie, de saakaldte „Skruepalmer“ (***Pandaneæ***), der især voxe i sumpige Skove paa Øerne i det indiske Ocean, er repræsenteret ved flere Arter af ***Pandanus,*** som udmærke sig ved de talrige og stærke Luftrødder, der nedsendes fra Stængelen, og ved den regelmæssig-spiralformede Stilling af de stive, linieformede, i Randen tornet-takkede Blade. Blomsterstanden af ***P. odoratissimus*** er berømt for sin Vellugt.

4. ***Aroideernes*** eller de Kolbeblomstredes Familie er repræsenteret ved Arter af ***Philodendron,*** som ere anbragte langs Husets Bagvæg, op ad hvilken de med deres Luftrødder, der udgaa fra de langstrakt-klatrende Stængler, holde sig fast; deres af flere Huller i Bladpladen gjennemborede Blade gjøre en ejendommelig Virkning; fremdeles ved forskjellige Arter af ***Caladium,*** blandt hvilke ***C. esculentum*** (Colocasia) er Stamplanten til „Taro“, et bekjendt Næringsmiddel for Sydhavsøernes Beboere; Arter af ***Pothos, Sauromatum, Anthurium*** og den mærkelige ***Amorphophallus*** med Blade og Blomsterkolbe udviklet paa forskjellig Tid, den sidste udsendende en stærk aadselagtig Lugt i Blomstringstiden.
5. Af ***Kryderplanternes*** Familie (Scitamineæ) findes mange og smukke Arter, som ved deres uregelmæssige Blomster og i yngre Tilstand kræmmerhusformigt sammenrullede Blade ere ejendommelige; blandt disse ere flere Arter af ***Canna, Hedychium, Phrynium, Curcuma*** o. fl.
6. ***Pisangfamilien*** (Musaceæ) er iøjnefaldende ved de store Bladplader, som hos flere Arter af Slægten ***Musa*** kunne blive indtil 4 Alen lange; denne Slægt er desuden vigtig ved Frugterne, de saakaldte Bananer, der ere særdeles velsmagende, og udgjøre det vigtigste Næringsmiddel for mange af Tropelandenes Beboere. Til samme Familie hører den ved sine pragtfulde Blomster og Blomstersvøbblade udmærkede ***Strelitzia augusta, Ravenala madagascariensis*** o. fl.
7. ***Ananasfamilien*** (Bromeliaceæ) leverer et rigt Bidrag af smukke og karakteristiske Arter. En af de anséligste af disse er ***Bromelia Karatas,*** som har tornede Blade og en spiselig Frugtstand lige som den almindelige Ananas. Desuden den sirlige ***Billbergia zebrina*** med hvidstribede Blade og hængende Blomsterax, ***Aechmea Weilbachii,*** flere ***Pittcairnier*** o. s. v.

8. De *lilieagtige Planter* (Coronariæ og Amaryllideæ). Af disse udmærke sig den slyngende *Methonica superba, Eucharis amazonica,* forskjellige Arter af *Crinum, Amaryllis, Clivia* o. fl.
9. Blandt de tropiske *Græsser* (Gramineæ) udmærker sig især *Bambusa*-Slægten, hvoraf flere Arter her findes dyrkede, f. Ex. *B. Thouarsii* fra Syd-Amerika o. fl. De udmærke sig ved træagtige, hurtigt og højt voxende Stængler med en i Forhold til andre Græsarter usædvanlig rigelig Forgrening og tykke Ledknuder samt ved de i Regelen brede Blade. Af Bambusstænglerne faas de bekjendte Stokke, der have faaet Navn af Bambusrør.
10. *Brægnerne,* af hvilke for øvrigt de fleste tropiske Arter ere henviste til en egen Afdeling (F) i Væxthusets nederste Etage, ere dog til Dels tilligemed *Ulvefoddernes* Familie ogsaa repræsenterede i Palmehuset, og anvendes fortrinsvis til Decoration paa Bagvæggen, hvor de, især i Grotten, voxe frodigt i Kalktuffens Ujævnheder, og til Jordbundens Dækning og Udfyldning af Pladsen mellem de enkelte Exemplarer i Huset, herved dannes et tæt og udbredt grønt Tæppe, hvortil især Arter af Ulvefod-Slægten *Selaginella* ere fortrinligt egnede.

B. De tropiske Tofrøbladplanters Hus

har en rectangulær Form med Glastag mod Nord og Syd, dets største Længde er 63′, dets største Brede 38′ og Højden 24′, Fladeindholdet er ialt 2350 □′.

Middeltemperaturen er om Vinteren 18° C., men ved en Skillevæg af Glas i Trærammer er dette Hus delt i 2 Afdelinger, af hvilke den østre og mindre holdes mindre fugtig, dels for at fremme Frøansætningen, dels af Hensyn til de Arter, der navnlig om Vinteren trives bedst i en mere tør Atmosphære.

Blandt de i disse Afdelinger dyrkede Planter, der ere

samlede fra det tropiske Bælte i alle Verdensdele, kan her exempelvis nævnes følgende:

Begonia-Slægten fra det varmere Amerika, udmærket ved sine mangeformede, mere eller mindre skjæve Blade, som ofte have smukke Farvetegninger, og derfor hyppigt anvendes som Bladplanter i Varmhuse. Blandt de i dette Hus dyrkede Begonia-Arter fremhæves de mexikanske ***B. manicata*** og ***B. heracleifolia;*** den træagtige 1-2' høje ***B. polygonata*** med skjoldformede, lappede Blade, er ligeledes fra Mexico, hvor den er opdaget af Liebmann.

Cerbera Lactaria (Mælketræ, Fam. Apocyneæ) fra Molukkerne. Hele Planten indeholder en skarp Mælkesaft, Bark og Blade have afførende Egenskaber.

Chrysophyllum Cainito (Fam. Sapotaceæ) fra Vestindien, har læderagtige, paa Underfladen guldglinsende-rustfarvede Blade, Frugten, som er af et Æbles Størrelse, spises.

Cookia punctata (Wampi) af Orangefamilien, dens Hjem er China og Ostindien; Frugten, som er et Bær af et Stikkelsbærs Størrelse, spises og benyttes tilligemed Bladene i Lægevidenskaben.

Crescentia Cujete (Kalabastræ). I Vestindien og Syd-Amerika, hvor den har sit Hjem, anvendes de store, omtr. 1' lange Frugter til Flasker, Drikkekar o. fl. Brugsredskaber, deres syrlig-søde Kjød spises af de Indfødte og bruges som Lægemiddel.

Eriodendron anfractuosum (Ostindisk Silkebomuldstræ) af Fam. Sterculiaccæ. Rod, Blomst og Frugt give Lægemidler, den silkeagtige Frøuld er meget fin og anvendes f. Ex. ved Fabrikation af Hatte. Af denne Art har Haven et 20' højt Exemplar.

Euphoria Longan (Fam. Sapindaceæ) har hjemme i Syd-China og Ostindien, dens Frugter ere velsmagende. Havens Exemplar er 30 Aar gammelt og omtrent 20' højt.

Eugenia Pimenta (Myrtefamilien) fra Antillerne. De ikke

fuldmodne Frugter af et Peberkorns Størrelse tørres og gaa i Handelen som et Kryderi, bekjendt under Navn af „Allehaande“ eller „Jamaica-Peber“. Af denne Art besidder Haven ligeledes et omtrent 20' højt Exemplar af 30 Aars Alder.

Erythrina. Af denne til Bælgplanternes Familie hørende Slægt dyrkes flere Arter fra det tropiske og middelvarme Jordbælte, med træagtig Stamme, tornede Grene, trekoblede Blade, som tabes om Vinteren, og store, smukt koralrøde Ærteblomster, der under Blomstringen i Eftersommeren ere en Prydelse for Væxthusene.

Ficus stipulata med stærkt klatrende Stængler, beklæder Husets Bagvæg, til hvilken den holder sig fast ved de talrige Hæfterødder.

Hibiscus Rosa sinensis (Katostfamilien) fra China og Cochinchina, er paa Grund af de store, smukt højrøde Kroner en yndet Plante i Væxthuse. Basten anvendes i China til Papirfabrikation.

Jatropha Janipha (Vortemælkfamilien), dens knollede Rod (sød Cassave) kan spises ristet, de skarpe, olieholdige Frø have medicinsk Anvendelse.

Ixora coccinea (Krapfamilien) fra Ostindien, med smukt højrøde (eller hvide) Kroner, som blomstre hele Aaret.

Mimusops Elengi (Fam. Sapotaceæ), et 40-50' højt, stedsegrønt Træ fra Ostindien, har hvide, vellugtende Blomster, der benyttes til Parfume, søde spiselige Frugter (malabariske Blommer); Roden, Barken, Blade og Frø anvendes til Lægemidler.

Passiflora (Passionsblomst). Af denne Slægt med Stængler, der klatre ved Hjælp af Slyngtraade, haandfligede Blade og store Blomster med en mangefliget-frynset Bikrone, dyrkes her flere Arter, deriblandt ***P. alata,*** som beklæder en Del af Husets Bagvæg.

Xylophylla-Slægten (af Vortemælkfamilien) udmærker sig

ved de aldeles flade, grønne og bladlignende Grene, der i Randen have Indsnit, fra hvilke der udgaa Knipper af smaa Blomster. I Varmhuset dyrkes flere Arter af denne ejendommelige Slægt, f. Ex. *X. angustifolia* og *X. montana*, begge fra Antillerne.

C. **Det capske Hus**

svarer i Størrelse og Form til Huset B., men har om Vinteren kun en Middeltemperatur af circa 8°. Det indeholder fortrinsvis højere træagtige Arter fra Caplandet og Ny-Holland, dog findes ogsaa Arter fra andre Lande anbragte her af Hensyn til at Middeltemperaturen i dette Hus er den for dem mest passende. Som Exempler nævnes følgende:

Acacia. Denne Slægt, der i alle Verdensdele med Undtagelse af Europa er repræsenteret ved talrige Arter, har i Regelen finnede Blade, men i Ny-Holland findes en Mængde Acacia-Arter, hos hvilke kun de første Blade ere finnede, men de øvrige mangle Bladplader, i hvis Sted Bladstilken udvikles og kan antage de forskjelligste Former, hvorved de faa et fra Slægten og andre Bælgplanter meget forskjelligt Udseende. Af disse saakaldte „bladløse Acacier“ findes et stort Antal Arter i dette Hus, f. Ex. *A. Melanoxylon* og *A. longifolia*, begge i Exemplarer af over 20 Fods Højde.

Araucaria brasiliensis, en i Brasilien hjemmehørende Art af denne Naaletræ-Slægt, findes i et 12' højt Exemplar.

Casuarina-Slægten, som ved sine leddede og, med Undtagelse af korte Skeder ved Leddene, bladløse Grene, har størst Lighed med Padderokkefamilien, men for øvrigt er nærmere beslægtet med Rakletræerne, hører især hjemme i Nyholland og de nærmeste Øgrupper.

Camellia japonica. Af denne bekjendte Prydplante af Thefamilien, som almindeligt dyrkes med fyldte Blomster, findes her Exemplarer (med enkelte Blomster) af omtr. 12' Højde.

Cedrus Deodara (Himalaya-Cederen), vildvoxende i den nordvestlige Del af Himalayabjergene i en Højde mellem 4000 og 10000', er et smukt Træ med hængende Grene og i yngre Alder pyramideformet Krone. Det største maalte Exemplar var ved en Alder af mindst 550 Aar 250' højt og 20' i Omfang ved Grunden. Vort Exemplar har en Højde af 12'.

Citriobatus multiflorus, en lav, stærkt tornet Busk fra Nyholland med smaa stedsegrønne Blade, hører til Familien Pittosporeæ.

Cupressus funebris (Græde-Cypres) fra China har toradede, hængende Grene, hvorimod den mere almindeligt dyrkede ***C.sempervirens*** fra Vestasien har en pyramideformet Krone.

Dammara australis, et højt Naaletræ fra Ny Zeeland med flade, læderagtige Blade af brunlig Farve, leverer et fortrinligt Ved og af Stammen udflyder en Gummiharpix, bekjendt under Navn af Kauri-Gummi. Havens Exemplar er omtr. 12' højt.

Dicksonia antarctica. 2 Exemplarer af denne ansélige Træbrægne fra Tasmanien eg Ny Zeeland bleve skjænkede til Haven i 1872 af Baron F. v. Müller i Melbourne. De have en Højde af 8 og 9'; fra Spidsen af Stammen, der fra øverst til nederst er beklædt med en tæt brun Filt, udgaa skjærmformigt det dobbelt fjersnitdelte Løv.

Edwardsia grandiflora. Et 20' højt Exemplar af denne træagtige Bælgplante fra Ny Zeeland med finnede Blade og store gule Ærteblomster, hører nærmest til dette Hus, men dyrkes foreløbigt i Koldhuset (Afd. E).

Eucalyptus (Myrtefamilien). Af denne for Nyholland karakteristiske Slægt findes i dette Hus ikke faa Arter. Flere af disse høre til de højeste bekjendte Træer, f. Ex. ***E. colossea*** og ***E. amygdalina***, af hvilken man har maalt Stammer af 480' Højde og med et Omfang af 81' i 4 Fods Højde fra Jorden. Den mest bekjendte Art er ***E.***

Globulus, der ligeledes kan opnaa en betydelig Højde (300') og hvis Ved er et fortrinligt Gavntømmer, medens de stærkt aromatiske (omtr. som Kamfer) lugtende Blade have medicinsk Anvendelse. Dette ligesaa nyttige som ansélige Træ synes efterhaanden at ville blive dyrket i det Store udenfor dets egenlige Hjem, og større Plantninger af samme findes f. Ex. i Algier og Syd-Frankrig. Det voxer meget hurtigt, og kan derfor hos os, hvor det ikke udholder Vinteren i Friland, ikke dyrkes ud over den Grænse, der sættes af Husets Højde. Bladene hos den yngre Plante ere modsatte, siddende, bredt ægformede og af en blaagraa Farve, det ældre Træ har derimod et helt forskjelligt Udseende, idet Bladene ere spredte, stilkede, langagtige og frisk grønne.

Gunnera scabra (G. chilensis), en Bladplante fra Syd-Amerikas tempererede Klima, med en tyk, nedliggende Rodstok, der bærer store, rundagtige, lappede Blade med meget ru Overflade og talrige smaa Blomster i Ax langs opad det tykke Blomsterskaft, der er kortere end Bladene. Den har i Udseende endel Lighed med Rhabarber-Arterne, men tilhører en egen, fra disse meget forskjellig Familie.

Fagus Cunninghami fra Australien er en Bøg af meget forskjelligt Udseende fra vor europæiske Art. Den har meget smaa, læderagtige og stedsegrønne Blade. Vort Exemplar er lavt og buskagtigt, men i sit Hjem kan den opnaa en ansélig Højde.

Af Slægterne *Melaleuca* og *Metrosideros,* som høre til de for Nyhollands Flora karakteristiske Planter af Myrtefamilien, dyrkes i dette Hus flere Arter. Bladene ere oftest stive og smale, Blomsterne samlede i tætte Ax. *Melaleuca Cajeputi* og *M. Leucadendron* ere vigtige Lægeplanter (Cajeput-Olie). *Metrosideros Candelabrum,* hvoraf Haven har et 12' højt Exemplar, er udmærket ved sin pyramideformede Væxt.

Phormium tenax (Nyzeelandsk Hør), Lilievæxt fra Ny Zeeland med meget seige og stærke Blade, af hvis Basttrævler der forfærdiges Tougværk og Beklædningsstoffer.

Proteaceæ. Af denne store og ejendommelige Familie, der fortrinsvis er repræsenteret i Nyholland og Caplandet, dyrkes Arter af Banksia, Dryandra, Hakea o. fl., som oftest træagtige Væxter med stive, savtakkede eller fligede Blade og Blomsterne i tætte Ax.

Royena lucida fra Cap (Fam. Ebenaceæ). Af dette Træ med stedsegrønne, glinsende Blade findes i Huset et usædvanlig stort (14' højt) Exemplar. Dets faste Ved anvendes til forskjellige Træarbejder.

Strangwaysia glaucescens, et lille Træ fra Himalayas Skovbælte med stedsegrønne, glatte Blade og hvide Blomster i Halvskjærm (Kjærnefrugtfam.). Havens Exemplar er c. 10' højt.

D og E. **Koldhusets 2 Afdelinger**

ere kredsrunde Huse af lige Størrelse, hvert i sin Ende af Bygningen, med et højere indre og et lavere ydre Parti; deres Tværmaal er 56', den største Højde 30' og hvert har et Fladeindhold af 2200 □'. Middeltemperaturen om Vinteren er 3-5° C. Disse 2 Huse indeholde Planter fra det middelvarme Jordbælte, som om Sommeren anbringes under aaben Himmel. Det overvejende Antal af de her anbragte Arter er fra Middelhavslandene, desuden findes her Repræsentanter for China og Japan, det varmere Nord-Amerika og de canariske Øer o. s. v.

Af den sydeuropæiske Flora ere følgende de vigtigste: *Dværgpalmen* (Chamærops humilis), den eneste i Europa vildvoxende Palmeart, med forholdsvis lav Stamme og vifteformede Blade; *Pinien* (Pinus Pinea), et af de for Middelhavsbæltet mest karakteristiske Naaletræer; flere stedsegrønne Ege (ofte med Torne i Bladranden) f. Ex. *Stenegen* med meget haardt og varigt Ved, *Korkegen* med det stærke Korklag

og ***Kermesegen,*** der er Næringsplante for et Cochenille-Insekt.

Laurbærtræet (Laurus nobilis) og den ***falske Laurbær*** (Viburnum Tinus), ***Oleandren*** (Nerium Oleander) fra Syd-Europas Flodbredder, ***Olietræet*** (Olea europæa) med graa, om Hvidpilen mindende Blade og en Stenfrugt, af Lighed med en Blomme, der anvendes til Syltning og leverer Olivenolien; Phillyrea-Arterne (ligeledes af Oliefam.); ***Jordbærtræet*** (Arbutus Unedo) med smukke hvide, voxagtige Kroner og røde, kuglerunde, spiselige Frugter, ***Lyngtræet*** (Erica arborea); flere Cistroser, hvoriblandt ***Cistus ladaniferus,*** som udsveder en Gummiharpix (Ladanum), der anvendes som Røgelse og Lægemiddel; af Pistacie-Slægten ***Mastixtræet*** (Pistacia Lentiscus) og ***Terebinthen*** (P. Terebinthus), af hvilke den første leverer Mastix, den anden den cypriske Terpentin; fremdeles ***Myrten*** (Myrtus communis) og ***Granattræet*** (Punica Granatum), de eneste europæiske Arter af den store Myrtefamilie; ***Johannesbrødtræet*** (Ceratonia Siliqua) med finnede Blade og spiselige Bælge, og ***Cerasus lusitanica,*** nærmest beslægtet med Laurbærkirsebærtræet.

Fra de canariske Øer findes i dette Hus f. Ex. ***Jasminum odoratissimum*** med gule, vellugtende Blomster, ***Stanktræet*** (Oreodaphne foetens) et højt Træ af Laurbærfamilien med meget stinkende Ved; ***Geranium canariense,*** flere træagtige Kurvblomstrede f. Ex. af Slægterne ***Sonchus*** og ***Chrysanthemum,*** træagtige ***Slangehoved***-Arter (Echium giganteum o. fl.). Fra Caplandet: ***Melianthus major*** med smukke, finnede, blaagraa Blade og store hylsterformede Axelblade; ***Sparmannia africana*** o. fl.

Desuden findes i dette Hus ***Araucaria imbricata*** fra Chili, ***Yucca gloriosa*** og flere Arter af samme Slægt, især fra Nord-Amerika, samt ***Mühlenbeckia complexa,*** en ejendommelig Busk med pidskeformede, snoede Grene, fra Ny-Zeeland.

I den nederste Etage

findes 2 lige store, rectangulære Huse (F. G.), hvert af disse har en Længde af circa 124' og en Brede af 16' med 1984 □' i Fladeindhold. Bagvæggen (af F.) er beklædt med Tufsten og Lyset tilvejebringes ved et ensidigt Glasdække.

Det østlige Hus (F.) er delt i 4 Afdelinger, af hvilke de tvende længst mod Øst indeholde tropiske Orchideer. Middeltemperaturen i disse 2 Afdelinger af tilsammen 48' Længde er om Vinteren 20-25° C., og her sørges tillige for Vedligeholdelsen af en stærk Luftfugtighed. Medens nemlig Orchideerne i de kolde og middelvarme Jordbælter hyppigt have deres Rødder i Jordbunden, er Størstedelen af de varmere Egnes Orchideer Luftplanter, som, befæstede paa Træstammerne i de fugtige Urskove, udsende Luftrødder, ved hvilke de indsuge Atmosphærens Fugtighed, og den saaledes opsamlede Næring opbevares hos en stor Dél af Arterne i en overjordisk Knolddannelse, et opsvulmet Ledstykke ved Grunden af Bladene som kaldes „falsk Løg“ (Pseudobulb), medens Reserve-Næringsstoffet hos Flertallet af Jordorchideer derimod er opbevaret i underjordiske Knoller. Af Hensyn til denne Ernæringsorganernes særegne Forhold hos de tropiske Luft-Orchideer, ere disse for største Delen anbragte i Kurve af Korkstykker med passende Mellemrum for at Luftrødderne kunne bane sig Vej og tilegne sig Husets fugtige Dampe.

I Orchidéhusene, hvor udelukkende denne ene Familie dyrkes, er der ved Siden af en vis Ensformighed i de vegetative Organer (Rod, Stængel og Blade), en stor Afvexling i Henseende til Blomsternes Bygning, Størrelse og Farver, og i Foraaret, paa hvilken Tid Orchideernes Blomstringstid især falder, er det lønnende at besøge dette Hus, hvor man indenfor en snævert begrænset Kreds at Planter har Lejlighed til at iagttage en rig Mangfoldighed af dels skjønne, dels besynderlige Blomsterformer.

I de 2 Afdelinger af Orchidéhuset dyrkes i Alt omtrent 200 Arter, lige fra de tommelange og fine *Physosiphon-* og *Pleurothallis*-Arter til den 2 Alen høje *Vanda multiflora* og de anselige *Chysis-* og *Stanhopea*-Arter. De eneste Arter af oekonomisk Anvendelse, som indeholdes i Orchidéhusene ere *Vanilleplanterne* (Vanilla *aromatica, planifolia* o. fl.), som med deres klatrende Stængler ere befæstede til Bagvæggen. Flere Arter af Vanille, hvis Frugter indeholde det bekjendte Kryderi, have deres Hjem i det varmere Amerika.

Den næste Underafdeling er Brægnehuset, der er omtrent 36′ langt. Middeltemperaturen er her om Vinteren 20-25° C. og der maa ogsaa i denne Afdeling ved Siden af den høje Varmegrad vedligeholdes en stærk atmosphærisk Fugtighed, som er en væsenlig Livsbetingelse for flere Brægner. Endel af de her dyrkede tropiske Brægnearter ere anbragte i Potter, men saavel paa Bagvæggen som i en midt i Rummet dannet Stenhøj af Tufsten, ere flere Arter frit udplantede, hvilket bidrager til at fremme deres Udvikling.

Omtrent 150 Arter af tropiske Brægner dyrkes i denne Afdeling; i Løvets Finhed og rige Afvexling i Form samt den forskjellige Gruppering af Frugthobene (paa Løvets Bagside) hører denne Familie til de skjønneste af alle, og den i dette Hus indeholdte Brægnesamling har tillige det Fortrin at kunne iagttages til enhver Aarstid, idet de fleste Arter uafbrudt vedblive at udvikle nyt Løv. Slægterne *Asplenium, Adiantum, Pteris, Polypodium* ere især rige paa Arter, af de større Arter mærkes *Angiopteris latifolia* og *Marattia alata;* højere, træagtige Brægner tillader Pladsen ikke at dyrke her.

Afdelingen for de anvendte Planter.

Ved Siden af Brægnehuset er en Afdeling af circa 40′ Længde bestemt til Optagelse af de fra Tropelandene stammende medicinsk eller teknisk anvendte Planter. Middeltemperaturen i denne Afdeling er om Vinteren 20°. —

Paa Grund af Husets ringe Højde ere de fleste Arter kun tilstede i unge Exemplarer, men flere af disse findes i de andre Huse kraftigere udviklede. Som de mærkeligste af de her dyrkede Arter nævnes exempelvis følgende:

Acacia arabica og flere Arter af samme Slægt (Bælgplanter, Acaciegruppen) indeholde i Stammen en Gummi, der gaar i Handelen under Navn af „arabisk Gummi" og har stor medicinsk og teknisk Anvendelse. De vigtigste gummiydende Arter af A. høre hjemme i Nord- og Mellemafrika, Arabien og Ostindien, de have dobbelt finnede Blade, Torne i Axelbladenes Sted, smaa Blomster tæt samlede i Hoved eller Ax og en Ledbælg. (Om de nyhollandske A. sé Afd. C.)

Achras Sapota (Fam. Sapotaceæ), højt Træ fra Vestindien og Central-Amerika med brunt, tungt og meget varigt Ved; Frugten (Sapotilla-Blomme) er en af Tropelandenes mest velsmagende Frugter; Barken og Frøene have bittre og sammentrækkende Egenskaber og anvendes i Lægevidenskaben, f. Ex. som Surrogat for Kinabarken.

Adansonia digitata (Afrikansk Abebrødtræ eller Baobab) et til Familien Sterculiaceæ hørende Træ fra det vestlige tropiske Afrika. Det kan opnaa en mægtig Størrelse og en meget høj Alder, og man har maalt Exemplarer, som vare flere tusinde Aar gamle. Vedet er let og har kun ringe Værdi; Frugten, der er omtrent af en Agurks Form og Størrelse, indeholder et melet Kjød af behagelig syrlig Smag, der spises og tillige har medicinsk Anvendelse.

Arachis hypogæa (Jordnød), énaarig Bælgplante, der sandsynligvis nedstammer fra det tropiske Amerika, men dyrkes i alle Verdensdele; dens Blade ere ligefinnede, de øverste Blomster, som have Ærtekrone, visne uden at udvikle Frugt, de øvrige bøje sig efter Afblomstringen ned under Jorden, hvor den 2-3frøede, uopspringende Bælg modnes. Frøene spises (omtrent som Hasselnødder), de ere melholdige og indeholde en fed Olie, der har teknisk Anvendelse.

Artocarpus incisa (Brødfrugttræ) af Figenfamilien, med fligede Blade og en Frugtstand af et Barnehoveds Størrelse, den findes vild og dyrket paa Sydhavsøerne, Molukkerne og Sunda-Øerne, og Frugtstanden, der udvikles saa godt som hele Aaret, og spises saavel raa som tilberedt, er et af de vigtigste Næringsmidler for hine Egnes Beboere.

Asagræa officinalis, fra Mexico (af Tidløsfamilien). Dens Frø (Sabadillafrø) indeholde et Alkaloid, som er et stærkt Lægemiddel og tillige benyttes til at fordrive Utøj.

Batatas edulis (Batat eller sød Kartoffel) (af Snerlefamilien), som antages oprindelig at stamme fra det varmere Amerika, men nu dyrkes i flere Tropelande og i Syd-Europa, har en krybende Stængel, hjerteformede, lappede Blade og en rød tragtformet Krone. Rodknollerne spises enten raa eller tilberedte paa forskjellig Maade.

Bixa Orellana (Orleantræ), et lille Træ af Familien Bixaceæ fra Syd-Amerika, med store, haandribbede Blade, smukke Blomster og en pigget, toklappet Kapselfrugt. I det kjødfulde Lag, der omgiver Frøene, indeholdes et rødt Farvestof, som gaar i Handelen under Navn af Orlean eller Arnotto, og anvendes til Farvning af Klædningsstoffer og forskjellige Næringsmidler, ogsaa bruges det, ligesom selve Frøene, som Kryderi og Lægemiddel.

Camphora officinarum (Kamfertræ), et i Japan og China hjemmehørende Træ af Laurbærfamilien, med langstilkede, lancetformede, fjerribbede Blade. I hele Planten indeholdes det bekjendte flygtige, stærkt lugtende Stof, Kamfer, som er et af vore vigtigste Lægemidler, det udvindes ved Kogning i Vand og Destillation af Vedet og Roden. (Det ægte Kamfertræ findes ikke for Øjeblikket i Huset, men derimod den nær beslægtede *C. inuncta.*)

Capsicum annuum (Spansk Peberplante), énaarig Urt af Kartoffelfamilien fra det tropiske Amerika med oprette, gaffeldelte Stængler, glatte Blade og hvide, hjulformede Kro-

ner, Frugten er højrød, uopspringende med læderagtigt Frøgjemme og 2 Rum, der indeholde talrige Frø af meget skarp Smag. Hele Frugten anvendes til Kryderi under Navn af spansk Peber, og er tillige brugt i Lægevidenskaben. Andre Arter af Slægten, f. Ex. C. dulce og C. tetragonum, have en spiselig Frugt af en ikke skarp Smag.

Cassia Fistula (Rør-Cassia), 20-30' højt Træ af Bælgplanternes Familie (Cassia-Gruppen) fra Ostindien. Frugten, som er en 1-2' lang, cylindrisk Ledbælg, benyttes i Lægevidenskaben som et let afførende Middel, men kan ogsaa spises.

Cinchona. Til denne Slægt af Krapfamilien høre flere Arter, bekjendte under Fællesnavnet „Kinatræer", som have deres Hjem i Andesbjergenes Skovregion. Bladene ere modsatte, helrandede, de hvide eller rødlige Blomster danne en Kvast; Barken, som indsamles af forskjellige Arter, der dog ere af forskjellig Værdi, indeholder forskjellige Alkaloider (Chinin, Cinchonin o. s. v.) og hører til de vigtigste, især som styrkende og feberstillende benyttede Lægemidler. Paa Grund af Kinatræernes Vigtighed for Medicinalhandelen er deres Dyrkning i de senere Tider udstrakt til flere Lande, og de dyrkes f. Ex. i det Store i Ostindien.

Cinnamomum zeylanicum, Træ fra Ceylon af Laurbærfamilien, med læderagtige, treribbede, helrandede Blade, smaa Blomster i en Top. Dens Bark leverer den ægte Kanel; den bedste Sort erholdes af de yngre Grene (af ½-2½" i Diameter), Barken af den ældre Stamme er mindre værdifuld.

Citrus Aurantium (Abildsin) med uvinget Bladstilk, hvide Kronblade, en kugleformet, orangefarvet, sød Frugt. Den findes vild i Ostindiens Bjerge, men er udbredt ved Dyrkning fra gammel Tid til Vest-Asien og Europas Middelhavslande. — *C. medica* (Limon, Citron) med vinget Bladstilk, rødlig-hvide Kronblade og en langagtig, lysgul, sur Frugt (en Afart med søde Frugter er den søde L., C. Limetta). Dens Hjem og Udbredelse er ligesom den fore-

gaaende Arts. — *C. Decumana* (Pompelmos) med bredvinget Bladstilk, store, hvide Blomster og en rund, meget stor Frugt, der kan veje indtil 10-12 ℔; den er udvendig meget bitter og anvendes til medicinsk Brug, men det indre saftige Kjød er velsmagende. Alle disse og flere Arter af samme Slægt, som dyrkes i denne og andre af Væxthusenes Afdelinger, høre til Orangefamilien og udmærke sig ved vellugtende Femtalsblomster og en Bladplade, der ved et Led er forbunden med Stilken og som har en stærkt aromatisk Lugt af Oliekirtler indenfor Bladets Overhud.

Coffea arabica (Kaffetræ), lavt Træ af Krapfamilien med modsatte, elliptiske Blade, knippestillede Blomster i Bladhjørnerne og røde Bær, som indeholde 2 Frø (Kaffebønner). Dets Hjem er Øst-Afrika og Indien, hvor det danner Skove, det har fra gammel Tid især været dyrket i Arabien, men nu ogsaa i Ostindien, Java, Brasilien o. fl. Tropelande. Størrelsen af Kaffeforbruget kan skjønnes deraf, at Storbrittanien i 1871 indførte 192 Mill. ℔ Kaffebønner, og henved Halvdelen heraf fra Ceylon.

Curcuma longa (Gurgumeieplante), en til Kryderurternes Familie hørende Plante fra Ostindien og China. Dens Rodstok kan anvendes som Ingefer til medicinsk Brug og som Kryderi, men er især bekjendt ved det i samme indeholdte gule Farvestof (Gurgumeie).

Dioscorea alata (Yams), Slyngplante af Fam. Dioscoreæ, dyrket i Ostindien, paa Sunda-Øerne og Sydhavs-Øerne; dens knollede Rod, som kan opnaa en Vægt af 30-40 ℔, er et af de vigtigste Næringsmidler for hine Egnes Beboere. Flere andre Arter af samme Slægt fra de varmere Jordstrøg have lignende Anvendelse.

Diospyros Ebenum (Ibenholtstræ), højt Træ af Familien Ebenaceæ fra Ceylon og Ostindien, er især bekjendt paa Grund af det faste og smukke Ved (afvexlende brunt og sortstribet), der gaar i Handelen under Navn af Ibenholt.

Dorstenia Contrayerva, Urt af Figenfamilien fra det tropiske Amerika, har en flad eller noget hul, i Randen lappet Blomsterkage; dens Rod anvendes som Lægemiddel i forskjellige Sygdomme, men er især ansét som Middel mod Giftslangers Bid.

Dracæna Draco (Drageblodtræ) fra de canariske Øer hører til de lilieagtige Væxter (Aspargesgruppen), det indeholder en Gummiharpix, der i Medicinen er bekjendt under Navn af „canarisk Drageblod". Et Exemplar af denne Art ved Orotava paa Teneriffa, som fældedes i en Storm 1867, var dengang 78′ i Omfang med en Højde af 75′ og antoges for et af de ældste da existerende Træer.

Elettaria Cardamomum (Kardamomeplante) fra Malabarkysten, hører til Kryderurternes Familie. Hele Planten har en stærkt aromatisk Lugt, men især ere de i den hindeagtige, treklappede Kapsel indeholdte kantede Frø anvendte til Kryderi og som Lægemiddel.

Excoecaria (Stillingia) ***sebifera*** (Talgtræ), et til Vortemælkfamilien hørende Træ fra China og Japan. Det dyrkes almindeligt i China og Ostindien for Frøenes Skyld, der ere omgivne af et tykt Lag af et hvidt, fedt Stof, der benyttes som Talg til Fabrikation af Lys.

Fatsia (Aralia) ***papyrifera*** (Rispapirplante), Træ af Vedbendefamilien fra Øen Formosa, med smukke, haanddélte, graafiltede Blade. Marven af den i Vand nogen Tid henlagte Stængel udtages, tørres og skjæres i flade Skiver, som afgive det bekjendte chinesiske Rispapir.

Ficus-Arterne i denne Afdeling ere alle fra Ostindien, hvor et stort Antal Arter af denne Slægt have deres Hjem. De indeholde Mælkesaft, som hos flere, f. Ex. ***F. elastica*** (Gummitræet) og ***F. religiosa*** (Peepul), giver Kaoutchouk, den sidstnævnte (Buddhisternes hellige Træ) er Næringsplante for en Skjoldlus-Art, ved hvis Stik Gummilakket udflyder. ***F. indica*** (Banyan) kan naa en Højde af 70-100′ og nedsender

fra Grenene talrige Luftrødder, der fæste sig i Jorden og tjene som Støtte for de vandrette Grene, saa at Kronen danner en Løvhytte, som, oprindelig fra ét Træ, kan brede sig over et Fladerum af 2-300' i Tværmaal.

Gossypium (Bomuldsplante). Af denne til Katostfamilien hørende Slægt med haandlappede, hjerteformede Blade, et tredelt, fliget Yderbæger, store, bleggule, i Bunden brune Kroner, og en treklappet Kapselfrugt, i hvilken Frøene ligge indsænkte i en fin, oftest hvid Uld, dyrkes flere Arter i denne Afdeling, f. Ex. *G. religiosum* (Nangking-B.) med gul Uld, *G. arboreum* med træagtig Stamme, *G. vitifolium* o. fl. De fleste Bomuldsarter nedstamme fra Ostindien, nogle fra det tropiske Amerika, men de ere ved Dyrkning udbredte over Størstedelen af det varmere Jordbælte, for hvilket Bomuldsavlen er en af de vigtigste Indtægtskilder.

Hæmatoxylon campechianum (Blaatræ eller Campechetræ), Bælgplante af Cassia-Gruppen fra Mexico, dyrket i Vestindien o. fl. Tropelande. Dets Ved er haardt, udvendig gult, indvendig rødt, det kan benyttes til Møbler, men har især Værdi som Farvemiddel, idet et deri indeholdt, krystalliserende Stof, Hæmotoxylin, kan ved forskjellig Beitsning give mange forskjellige Farvenuancer (Blaat, Violet, Rødt, Sort, Brunt). Det er derfor et af de mest brugte Farvestoffer og udgjør en vigtig Udførselsartikel fra Centralamerikas Havne.

Hura crepitans (Knaldtræ), Træ af Vortemælkfamilien fra Syd-Amerika og Antillerne. Frugten er en af 10-20 énfrøede Smaafrugter sammenvoxen Spaltefrugt; ved Modningen spaltes Smaafrugternes træagtige Frøgjemme i begge Sømmene og frembringe ved Spaltningen et stærkt Knald som af et Pistolskud. Frøene ere flade, stærkt afførende.

Indigofera tinctoria (Indigoplante). Urteagtig Plante fra Ostindien, med finnede Blade og smaa rødlige Ærteblomster i Ax fra Bladhjørnerne, har medicinsk Anvendelse,

men er især bekjendt som Farveplante, idet den indeholder det under Navn af Indigo berømte fortrinlige blaa Farvestof.

Kæmpferia Galanga af Kryderurternes Familie, har hjemme i Ostindien. Dens Rodstok indeholder (ligesom den ægte Galanga-Rod, der faas af Alpinia Galanga) et stærkt aromatisk Stof, der har nogen Lighed med Ingefer og anvendes som mavestyrkende Middel.

Manihot utilissima, 6-8' høj Busk af Vortemælkfamilien, med en indtil 3' lang og meget tyk Rod, der kan veje indtil 20 ℔; den indeholder en meget giftig Mælkesaft, men ved Uddragning af det flygtige Giftstof bliver en rigelig Mængde nærende Mel tilbage (Cassave eller Maniok), der er et vigtigt Næringsmiddel. Planten antages at stamme fra det varmere Amerika, men dyrkes i de fleste Tropelande.

Maranta arundinacea (Kryderurternes Familie) fra Vestindien. Dens Rodstok leverer den vestindiske Salep (Arrowroot), der har stor Anvendelse baade som Læge- og Næringsmiddel.

Mimosa pudica (følsom Mimose). Enaarig Bælgplante (Acaciegruppen) fra Ostindien med dobbelt finnede Blade og smaa rosenrøde Blomster samlede i runde Hoveder. Ved Berøring sænke Bladene pludselig deres Bladstilke og Smaabladene lukkes sammen, i hvilken Tilstand de forblive nogen Tid efter at Berøringen har fundet Sted.

Myroxylon Pereiræ, af Bælgplanternes Fam. (Cassia-Gruppen) fra det tropiske Amerika, leverer „Peru-Balsam“, en vellugtende, meget bitter Gummiharpix, som udflyder af Stammen og bruges i Lægevidenskaben.

Papaya vulgaris (Carica Papaya L.) Melontræ, med haanddelte Blade, samlede i Spidsen af en nøgen, ugrenet Stamme, Frugten, som ligner en Melon, spises raa eller tilberedt, denne saavelsom Bladene have den Egenskab i kort Tid at gjøre seigt Kjød mørt, naar dette indsvøbes i

Bladene. Det voxer vildt i Brasilien, men dyrkes i flere Egne af det tropiske Klima.

Persea gratissima, Træ af Laurbærfamilien fra Brasilien, har lægende Egenskaber, men dyrkes især for den saftige Frugts Skyld (Avogado-Pæren), som er en af de mest yndede og velsmagende Frugter i Tropelandene.

Peberslægten (Piper) af Fam. Piperaceæ, en af de paa Arter rigeste tropiske Plantefamilier, er i denne Afdeling repræsenteret ved flere Arter, deriblandt *Piper nigrum* (sort Peber), Slyngplante fra Ostindien, Ceylon og Sunda-Øerne, med ægformede, afvexlende Blade og smaa Blomster i Ax modsatte Bladene, de skarp-krydrede, bæragtige Frugter bruges som Lægemiddel og Kryderi, tørrede med Frøgjemmet kaldes de „sort Peber“, naar dette er aftaget „hvid Peber“. — *P. officinarum* fra Sunda-Øerne og Molukkerne, med tilspidset-elliptiske Blade, der ligesom Roden og den lange, axformede Blomsterstand anvendes (ligesom af den nær beslægtede *P. longum*) i Medicinen og som et skarpt Kryderi. — *P. Cubeba* fra Sunda-Øerne er kjendelig ved de stilkede Frugter, hvis Stilk bliver fastsiddende paa Frugten i tørret Tilstand. Anvendelsen af disse (Cubeber) er omtrent som af de andre Peberarter.

Porliera hygrometrica af Fam. Zygophylleæ, Træ fra det vestlige Syd-Amerika med finnede Blade, der mod Regnveir folde sig sammen, hvorfor den kan tjene som en naturlig Fugtighedsmaaler. Vedet anvendes som Gavntræ under Navn af chilenisk Guajaktræ.

Psidium Cattleyanum. Denne o. fl. Arter af samme Slægt (Myrtefamilien), der høre hjemme i Syd-Amerika og paa Antillerne, bærer velsmagende Frugter (Guajava), som høre til de mest yndede Desertfrugter i det varmere Amerika.

Saccharum officinarum (Sukkerrør), en træagtig Græsart, oprindelig fra det tropiske Asien, nu dyrket overalt i det varmere Jordbælte, endog i de sydlige Middelhavslande. Den leverer Rørsukkeret, der i Form af Krystaller indeholdes

i Straaet, og som af alle Sukkerarter har den vigtigste Betydning for den menneskelige Husholdning. (I 1871 opgives at være indført 12 Mill. Quarters uraffineret Sukker i Storbrittanien til indenlandsk Forbrug).

Swietenia Mahagony (Mahagonytræ) af Fam. Cedrelaceæ fra Vestindien og det tropiske Amerika. Bladene ere finnede, Barken har sammentrækkende og feberstillende Kræfter, Vedet er berømt som en af de fineste og varigste Træsorter til Møbler, og er en vigtig Handelsartikel (Indførselen i Storbrittanien beløb sig i et enkelt Aar til 29000 Tons).

Tamarindus indica (Tamarindtræ) af Bælgplanternes Familie (Cassia-Gruppen), fra Vestindien. Bladene ere finnede, de kjødfulde, uopspringende Bælgfrugter anvendes i Lægevidenskaben og spises almindeligt, især syltede.

Tanghinia venenifera (af Fam. Apocyneæ), et i alle sine Dele giftigt Træ fra Madagascar. Især indeholde Frugten og Frøene en meget stærk Gift og anvendes af de Indfødte til en Gudsdom, idet de antage den Skyldige at dø ved Nydelsen, den Uskyldige at undgaa Døden ved Brækning.

Theobroma Cacao (Fam. Büttneriaceæ), et højt Træ fra Syd-Amerikas Tropeegne med spidst ægformede Blade og smaa, lysrøde Blomster, der udgaa fra den ældre Stamme, Frugten en langagtig Kapsel med mange Frø (Kakaobønner), der enten nydes ristede som Kakaothé, eller tilberedte til Chocolade (17 Mill. ℔ Kakaobønner indførtes i Storbrittanien 1871, deraf 7 Mill. til indenlandsk Forbrug).

Zingiber officinale (Ingeferplante) af Kryderurternes Fam., dyrket især i Ostindien og Antillerne. Rodstokken indeholder det som Krydert og Lægemiddel bekjendte „Ingefer".

Det vestlige Hus (G.) er delt i 3 Afdelinger. Den **første** af disse er 40' lang og indeholder Saftplanter af Tofrøbladplanternes Klasse, for største Delen frit udplantede

i en af Tufsten dannet Stensætning. Middeltemperaturen i denne Afdeling er om Vinteren 12° C.

Det største Bidrag til denne Afdelings Indhold leverer ***Kaktusfamilien,*** med talrige Arter af Slægterne ***Opuntia*** med flade Grene, deriblandt ***O. Ficus indica,*** hvis Frugter spises under Navn af „indiske Figen“, ***Cereus*** med søjleformede Stængler, blandt hvilke de skjønt blomstrende ***C. grandiflorus*** og ***C. speciosus,*** den kjæmpemæssige ***C. peruvianus*** o. fl., ***Melocactus*** med næsten kugleformede, paa langs furede Stængler i Lighed med en Melon, ***Mammillaria*** med Stænglerne i hele deres Længde besatte med vorteformede Knuder, der ende med et Tornknippe, ***Rhipsalis*** med lange og tynde leddede Stængler uden Torne, ***Peireskia,*** den eneste af Kaktusfamiliens Slægter, der er forsynet med virkelige Blade, o. fl.

Af *Vortemælkslægten* (Euphorbia) dyrkes her en Del Arter, tilhørende en Gruppe, der ved saftige Stængler, hvor Torne ofte indtage de egenlige Blades Plads, have en skuffende Lighed med Cactus-Arter, fra hvilke de dog let kjendes ikke alene ved den aldeles forskjellige Blomst og Frugt, men ogsaa ved deres Rigdom paa hvid Mælkesaft. Blandt disse Vortemælksarter udmærke sig den søjleformede ***Euphorbia canariensis,*** som har vigtig medicinsk Anvendelse, ***E. splendens*** med tornede Stængler og Blomsterkoppen omgiven af et højrødt Kopdække, ***E. neriifolia, E. Caput Medusæ*** o. fl.

Stapelia-Slægten (af Fam. Aselepiadeæ) har ligeledes kjødfulde og bladløse Stængler, deres forholdsvis store, stjerneformede Blomster have en skiden graabrun Farve med mørkere Aftegninger og en ejendommelig, aadselagtig Lugt. De fleste Arter af denne Slægt voxe i Caplandet, kun én Art, ***Apteranthes Gussoniana,*** findes i de sydligste Middelhavslande.

Af ***Stenurtfamilien*** (Crassulaceæ) findes et Udvalg af Arter tilhørende Slægterne ***Crassula, Echeveria, Kalanchoë*** o. fl. Den mærkeligste af disse turde være ***Bryophyllum***

calycinum, hvis i Randen rundtakkede Blade, naar de lægges i fugtig Jord, fra Takkerne i Bladranden udvikle Yngleknopper, der frigjøres og udvikles til nye Planter.

Den **anden** Afdeling er omtr. 36′ lang, og bestemt fortrinsvis til capske Løgvæxter og Saftplanter af Enfrøbladplanternes Klasse. Middeltemperaturen er her ligeledes 12° C.

Af Løgvæxterne indtager Slægten ***Hæmanthus*** en fremragende Plads med forskjellige Arter, der i Spidsen af et bladløst Skaft bære en tæt hovedformet Blomsterstand omgivet af et Hylster. Fremdeles talrige capske Irideer af Slægterne ***Ixia, Tritonia, Antholyza, Babiana*** o. fl.

Saftplanterne ere især repræsenterede ved Slægterne ***Agave*** (af Narcisfamilien) og ***Aloe*** (Liliefamilien), hver med et større Antal Arter. Agave-Slægten, ejendommelig for de varmere Jordstrøg af Amerika, bærer i Midten af i Rosette stillede, kjødfulde, i Randen tornede Blade et højt Blomsterskaft med talrige Blomster i Top. I vore Væxthuse blomstre de dog kun sjeldent*), ofte først i en Alder af 40-60 Aar, medens de i deres Hjemstavn langt tidligere bære Blomst. *A.* ***americana,*** den mest bekjendte Art, dyrkes i Syd-Europa til Hegn, den indeholder desuden en Saft i Knoppen, der tilberedes til en velsmagende Drik, og i Bladene Basttrævler, der anvendes (Agavehør) til Beklædningsstoffer.

Aloe-Slægten, der, skjønt tilhørende en anden Familie, har en skuffende Lighed med Agaverne, især i Bladenes Form, hører især hjemme i den gamle Verden, hvor *A.* ***soccotrina*** (fra Øen Soccotora) og *A.* ***vulgaris*** (fra Cap) ere vigtige Lægeplanter. Foruden disse dyrkes her en Mængde Arter, hvoriblandt den høje, træagtige *A.* ***arborescens,*** *A.* ***ferox*** med Torne fordelte over hele Bladpladen, *A.* ***pulchra*** o. fl.

Den **tredie,** vestligste Afdeling er et capsk Hus, især

---

*) I Sommeren 1874 blomstrede en Agave lurida med et omtr. 16′ højt Skaft, som Haven skyldte privat Velvillie.

for yngre træagtige Arter med en Længde af circa 48' og en Middeltemperatur af 10° C. Af de urteagtige Planter, der i denne Afdeling have særlig Interesse, fremhæves Slægten ***Marsilea*** (af Rodfrugtvæxternes Familie) med langstilkede, firekoblede Blade og talrige Sporehuse paa Rodstokken. Kun et Par Arter af denne Slægt findes i Europa, de øvrige fordelte i andre Verdensdele, især Ny-Holland, hvor f. Ex. ***M. salvatrix*** benyttes som Næringsmiddel; ***Sarracenia*** med krukkeformet Bladskede og øreformet Bladplade, Sumpplanter især fra Nord-Amerika, og ***Cephalotus follicularis,*** hvis Blade tildels ere krukkeformede og forsynede med et Laag.

Væxthusene H og I

ere lavere, lige store Huse med Lys fra Øst og Vest (Sadeltag), hint for yngre tropiske Planter (Middeltemperatur 20° C.) dette for yngre middelvarme Planter (Middeltemperatur 10° C).

K. Akvariet

er et kredsrundt Hus, beliggende i kort Afstand N. O. for de øvrige sammenbyggede Væxthuse, men opvarmet og forsynet med Vand fra samme Centrum som disse. Det har et Tværmaal af 30', et Fladeindhold af omtrent 700 □', og dets største Højde, regnet fra Gulvet, er 12'. I Midten findes et Bassin med 3 Etager, hvis midterste Rum er 6' dybt. Middeltemperaturen i dette Hus er 20-25° C.

Det er Hensigten, naar Lejlighed tilbyder sig, at dyrke i dette Hus Victoria regia, men da denne colossale Vandplante i det Aar, samme dyrkes, vil optage det hele Bassin, kan dens Dyrkning kun finde Sted med større Mellemrum for ikke at skade de øvrige Vandplanter, der have Krav paa Opmærksomhed og som have Plads i Akvariet, men i det nævnte Tilfælde maa anbringes andetsteds.

Blandt de i Akvariet dyrkede Planter indtager ***Aakandefamilien*** den vigtigste Plads. ***Victoria regia,*** den største

og mest pragtfulde af disse, opdagedes 1801 i Amazonfloden og dens Bifloder, men den blev først beskreven 1833 og indført i de europæiske Haver 1849; her i Landet har den kun enkelte Gange blomstret i Privathaver.

Nær beslægtet med denne er *Euryale ferox* fra Ostindien og China, Bladene ere, ligesom hos V. regia, kredsrunde, rynkede paa Overfladen og med fremspringende Aarer paa Underfladen, Bladstilke og Frugter tornede. Da den dyrkedes i 1874 optog den over Halvdelen af Vandbassinet, men dens Dimensioner ere mindre end Victoriens, og navnlig ere dens Blomster langt mindre.

Foruden disse dyrkes flere Aakande-Arter (Nymphæa) fra de varmere Jordbælter, f. Ex. *N. rubra* fra Java og Ostindien, *N. scutifolia* fra Cap o. fl.

Nelumbium speciosum, som adskiller sig fra Nymphæa ved skjoldformede, langstilkede og ikke paa Vandet svømmende Blade og ved en Flerfoldfrugt, hvis Nødder ere indsænkte i den skiveformigt udvidede Frugtbunds Gruber, er vildvoxende i det tropiske Asien, og er en i Ostindiens Cultur hellig Plante, ligesom det efter Afbildninger paa ægyptiske Mønter maa antages at have været Tilfældet i Oldtiden i Ægypten, hvor den nu er forsvunden. Dens Rodstok og Frø ere melholdige og spiselige.

Limnocharis Humboldtii fra Syd-Amerikas Floder, en til Brudelysfamilien hørende Plante med svømmende, hjerteformede Blade og en smuk Blomst med 3 gule Kronblade.

Vallisneria spiralis fra Syd-Europa og Nord-Amerika med lange, linieformede, svømmende Blade og Tveboblomster, af hvilke de stilkløse Hanblomster frigjøres og svømme omkring paa Vandfladen, afgivende Støvet til de langstilkede Hunblomster, som under Blomstringen rettes ud og hæve Blomsten op over Vandet, men før og efter Bestøvningen ere spiralformigt sammenrullede under Vandet.

Pistia Stratiotes, svømmende Plante med talrige knippe-

stillede Trævlerødder og lysgrønne Blade i Rosetteform, Blomsterne af begge Kjøn indesluttede i et Hylster. Den formerer sig stærkt ved Sideskud, og ligner i Voxemaaden mest vor Andemad, mellem hvilken og Aroideerne den danner et Overgangsled.

Pontederea crassipes fra Brasilien, er især udmærket ved de nedenfor Midten stærkt opsvulmede Bladstilke.

Cyperus Papyrus, det gamle Ægyptens Papyrusplante, af hvis Stængler tyndt udskaarne og pressede Flader leverede Oldtidens Papir, er en ansélig Vandplante med ranke, trekantede, nøgne Blomsterstængler, i hvis Spidse Blomsteraxene ere samlede i Skjærmform, omgivne af en Mængde lange, traadformede og nedhængende Dækblade. Den voxer vildt i de østlige Middelhavslande. — ***C. dives*** fra Ægypten er en ligeledes ansélig og høj Halvgræs-Art med en udbredt, mangegrenet og flere Gange sammensat Kvast.

Risplanten (Oryza sativa), Vandplante af Græsarternes Familie, er oprindelig vild i Ostindien, men derfra udbredt ved Dyrkning i det hele varmere og middelvarme Jordbælte, hvor den er en af de vigtigste Næringsplanter.

Forklaring over Kortet.

. Hovedindgang.
. Portnerbolig.
. Botanisk Museum og Auditorier.
. Gartnerbolig.
. Medhjælperbolig.
. AstronomiskObservatorium.
. Væxthuse
 a. for Palmer o. fl. tropiske Enfrøbladplanter.
 b. for tropiske Tofrøbladplanter.
 c. for capske og nyhollandske Planter.
 d. for Planter fra Middelhavslandene o. s. v.
 e. for andre middelvarme Planter.
 f. for tropiske Orchideer, Brægner og tekniske Planter.
 g. for Saftplanter og Løgvæxter.
h-i. Mindre Væxthuse.
 k. Akvarium.
l-m. Hus til fysiologiske Forsøg og Formering.
. Varmebede og Bagger.
. Espaliermure.
. Sommerplads for Potteplanter.
. Forsøgshave.
. Mose.
. Kvarter for Lægeplanter.
. Kvarter for étaarige Planter.
. Kvarter for toaarige Planter.
. Kvarter for indenlandske Planter.
. Vandbassin.
. Jordmagasin.

Træer og Buske:

I. Coniferæ
II. Cupressineæ
III. Taxineæ
IV. Gnetaceæ
V. Myricaceæ
VI. Betulaceæ
VII. Corylaceæ
VIII. Cupuliferæ
IX. Salicineæ
X. Platanaceæ
XI. Moreæ
XII. Ulmaceæ
XIII. Celtideæ
XIV. Polygoneæ
XV. Laurineæ
XVI. Daphnoideæ
XVII. Elæagnaceæ
XVIII. Santalaceæ
XIX. Aristolochieæ
XX. Synanthereæ
XXI. Rubiaceæ
XXII. Caprifoliaceæ
XXIII. Jasmineæ
XXIV. Oleaceæ
XXV. Asclepiadeæ
XXVI. Solanaceæ
XXVII. Scrophularineæ
XXVIII. Bignoniaceæ
XXIX. Ebenaceæ
XXX. Styraceæ
XXXI. Vacciniaceæ
XXXII. Ericaceæ
XXXIII. Araliaceæ
XXXIV. Corneæ
XXXV. Hamamelideæ
XXXVI. Balsamifluæ
XXXVII. Ribesiaceæ

XXXVIII. Saxifrageaceæ
XXXIX. Crassulaceæ
XL. Ampelideæ
XLI. Menispermaceæ
XLII. Lardizabaleæ
XLIII. Magnoliaceæ
XLIV. Ranunculaceæ
XLV. Berberideæ
XLVI. Cistineæ
XLVII. Malvaceæ
XLVIII. Tiliaceæ
XLIX. Ternstroemiaceæ
L. Hypericineæ
LI. Tamariscineæ
LII. Acerineæ
LIII. Coriarieæ
LIV. Hippocastaneæ
LV. Sapindaceæ
LVI. Staphyleaceæ
LVII. Celastrineæ
LVIII. Rhamneæ
LIX. Ilicineæ
LX. Buxaceæ
LXI. Juglandaceæ
LXII. Anacardiaceæ
LXIII. Xanthoxyleæ
LXIV. Philadelpheæ
LXV. Calycantheæ
LXVI. Pomaceæ
LXVII a. Rosaceæ
LXVII b. Rosa (med dens dyrkede Afarter).
LXVIII. Drupaceæ
LXIX. Papilionaceæ
LXX. Cæsalpinieæ

Vedvarende Urter:

1. Gramineæ
2. Cyperaceæ
3. Commelynaceæ
4. Juncaceæ
5. Melanthaceæ
6. Liliaceæ
7. Smilaceæ
8. Dioscoreæ
9. Irideæ
10. Hæmodoraceæ
11. Hypoxideæ
12. Amaryllideæ
13. Cannaceæ
14. Aroideæ
15. Urticaceæ
16. Salsolaceæ
17. Polygoneæ
18. Nyctagineæ
19. Aristolochieæ
20. Plantagineæ
21. Plumbagineæ
22. Valerianeæ
23. Dipsaceæ
24. Synanthereæ
    a. Corymbiferæ
    b. Cynareæ
    c. Labiatifloræ
    d. Cichoraceæ
25. Lobeliaceæ
26. Campanulaceæ
27. Rubiaceæ
28. Caprifoliaceæ
29. Apocynaceæ
30. Asclepiadeæ
31. Gentianeæ
32. Labiatæ
33. Verbenaceæ
34. Asperifoliæ
35. Convolvulaceæ
36. Polemoniaceæ
37. Hydrophylleæ
38. Hydroleaceæ
39. Solanaceæ
40. Scrophularineæ
41. Acanthaceæ
42. Primulaceæ
43. Umbelliferæ
44. Araliaceæ

Saxifragaceæ
Ranunculaceæ
Berberideæ
Papaveraceæ
Cruciferæ
Resedaceæ
Datisceæ
Violarieæ
Cucurbitaceæ
Caryophylleæ
Phytolaccaceæ
Malvaceæ
Hypericineæ
58. Euphorbiaceæ
59. Diosmeæ
60. Rutaceæ
61. Zygophylleæ
62. Geraniaceæ
63. Lineæ
64. Oxalideæ
65. Oenothereæ
66. Gunneraceæ
67. Lythrarieæ
68. Rosaceæ
69. Papilionaceæ
70. Vaarflora

Register.

andefamilien pag. 110
brødtræ p. 99
es p. 15, - balsamea 16, - cephalonica 16. - pectinata 16, - Pinsapo 16
ld p. 61
ldsin p. 101
cia arabica p. 99, - longifolia 92, - Melanoxylon 92
cie, uægte, p. 77
r campestre p. 51, - dasycarpum 50, - macrophyllum 49, monspessulanum 51, - obtusatum 50, pensylvanicum 49, platanoides 50, - Pseudoplatanus 50, - rubrum 50, - saccharinum 49, - tataricum 50
rineæ p. 49
ras Sapota p. 99
nsonia digitata p. 99
iantum p. 98
hmea Weilbachii p. 88
ve americana p. 109, - lurida 109
orn p. 50
ntus glandulosa p. 58
us cordifolia p. 25, - glutinosa 25, - - var. laciniata 25, - incana 25, - ovata 25
Aloe arborescens p. 109, - ferox 109, - soccotrina 109, - pulchra 109, - vulgaris 109
Alperose p. 42
Amaryllis p. 89
Amelanchier ovalis p. 61, - vulgaris 61
Amorpha fruticosa p. 78
Amorphophallus p. 88
Ampelideæ p. 46
Ampelopsis quinquefolia p. 46
Amygdalus communis p. 72, - nana 72
Anacardiaceæ p. 57
Ananasfamilien p. 83
Angiopteris latifolia p. 98
Antholyza p. 109
Anthurium p. 88
Aprikostræ p. 72
Apteranthes Gussoniana p. 108
Arachis hypogæa p. 99
Aralia papyrifera p. 103, - spinosa 43
Araliaceæ p. 43
Araucaria brasiliensis p. 92, - imbricata 96
Arbutus Unedo p. 96
Arenga saccharifera p. 86
Armeniaca vulgaris p. 72
Aroideæ p. 87

Aronia arbutifolia p. 61, - melanocarpa 61
Arrow-Root p. 105
Artocarpus incisa p. 100
Asagræa officinalis p. 100
Ask p. 40, - Manna- 41
Asp, Bævre- p. 30
Asplenium p. 98
Atragene alpina p. 47, - sibirica 47
Aukuba japonica p. 44
Avnbøg p. 26
Azalea p. 43

Babiana p. 109
Bambusa Thouarsii p. 89
Banksia p. 95
Banyan p. 103
Baobab p. 99
Batatas edulis p. 100
Begonia heracleifolia p. 90, -manicata 90, - polygonata 90
Benved, -familien p. 52
Berberis, -familien p. 47, - caroliniana 47, - cratægina 47, - cretica 47, - Darwini 47, - dulcis 47, - vulgaris 47
Betula lenta p. 24, - nana 25, - odorata 24, - - var. pubescens 24, - papyracea 24, - verrucosa 24, - - var. dalecarlica 24, - - pendula 24
Betulineæ p. 24
Billbergia zebrina p. 88
Biota orientalis p. 21, - var. pendula 21, - pyramidalis 21
Birk p. 24
Bixa Orellana p. 100
Bjergmispel p. 62
Blaabær p. 42
Blaatræ p. 104
Blærebælg p. 78
Bomuldsplante p. 104
Bromelia Karatas p. 88
Bromeliaceæ p. 88
Broussonetia papyrifera p. 32
Bryophyllum calycinum p. 108
Brægner p. 89, 98
Brødfrugttræ p. 100
Bukketorn p. 41
Buxaceæ p. 55
Buxbom p. 55
Buxus sempervirens p. 55, - - var. arborescens 55, - - - suffruticosa 55
Bælgplanter p. 74
Bøg p. 28
Bølle, Mose- p. 42
Bøllefamilien p. 42
Bønnetræ p. 77

Caladium esculentum p. 88
Calluna vulgaris p. 42
Calycantheæ p. 59
Calycanthus floridus p. 59
Camellia japonica p. 92
Campechetræ p. 104
Camphora officinarum p. 100
Canna p. 88
Caprifoliaceæ p. 35
Caprifolium p. 35
Capsicum annuum p. 100
Caragana arborescens p. 78, - frutescens 78, - spinosa 78
Carica Papaya p. 105
Carpinus Betulus p. 26
Carya alba p. 56, - amara 56, - glabra 56, - tomentosa 56
Caryota urens p. 86
Cassia Fistula p. 101, -gruppen 74
Castanea vulgaris p. 28
Casuarina p. 92
Ceanothus americanus p. 54, - ovalis 54, - pallidus 54.
Ceder p. 17
Cedrus Deodara p. 18, 93, - Libani 18
Celastrineæ p. 52
Celastrus scandens p. 53
Celtideæ p. 33
Celtis australis p. 33, - occidentalis 33
Cephalanthus occidentalis p. 35
Cephalotus follicularis p. 110
Cerasus acida p. 73, - avium 73, - Laurocerasus 74, - lusitanica 96, - Mahaleb 73, - Padus 74, - serotina 74, - virginiana 74
Ceratonia Siliqua p. 96
Ceratozamia brevifrons p. 86, - robusta 86
Cerbera Lactaria p. 90
Cercis canadensis p. 75, - Siliquastrum 75
Cereus grandiflorus p. 108, - peruvianus 108, - speciosus 108
Chamæcyparis Lawsoniana p. 21, - nutkaensis 21

Chamærops humilis p. 95
Chimonanthus præcox p. 59
Christtorn p. 54
Chrysanthemum p. 96
Chrysophyllum Cainito p. 90
Chænomeles japonica p. 62
Cinchona p. 101
Cinnamomum zeylan. p. 101
Cistus ladaniferus p. 96
Citriobatus multiflorus p. 93
Citrus Aurantium p. 101, – Decumana 102, – Limetta 101, – medica 101
Clematis campaniflora p. 47, – cylindrica 47, – flammula 47, – glauca 47, – lanuginosa 47, – orientalis 47, – patens 47, – viorna 47, – vitalba 47, – viticella 47
Clethra alnifolia p. 42
Clivia p. 84
Cocos botryophora p. 87, – nucifera 87
Coffea arabica p. 102
Colocasia esculenta p. 88
Colutea arborescens p. 78, – cruenta 78
Comptonia p. 23
Coniferæ p. 15
Cookia punctata p. 90
Copernicea glauca p. 87
Corneæ p. 43
Cornus alba p. 44, – alternifolia 44, – florida 43, – mas 43, – sangvinea 43, – sericea 43
Coronariæ p. 89
Coronilla Emerus p. 78
Corylus Avellana p. 26, – Colurna 26, – tubulosa 26
Cotoneaster acuminata p. 63, – buxifolia 63, – frigida 63, – microphylla 63, – nummularia 63, – tomentosa 63, – vulgaris 63
Crassula p. 108
Crassulaceæ p. 108
Cratægus Calpodendron p. 64, – coccinea 64, – Crus galli 64, – Douglasii 64, – grandiflora 64, – monogyna 65, – nigra 65, – orientalis 65, – oxyacantha 65, – punctata 64, – sangvinea 64, – succulenta 64, – tanacetifolia 65
Crescentia Cujete p. 90
Crinum p. 89
Cryptomeria japonica p. 21
Cupressineæ p. 20
Cupressus p. 20, – funebris 93, – sempervirens 93
Cupuliferæ p. 27
Curcuma p. 88, – longa 102
Cycadeæ p. 86
Cycas circinalis p. 86, – revoluta 86
Cydonia vulgaris p. 62
Cyperus dives p. 112, – Papyrus 112
Cypres, -familien p. 20, 21
Cypresfyr p. 19
Cytisus alpinus p. 76, – elongatus 76, – fragrans 76, – hirsutus 76, – Laburnum 76, – nigricans 76, – purpureus 76, – sessilifolius 76

Daboecia cantabrica p. 42
Daddelpalme p. 87
Dammara australis p. 93
Daphne Cneorum 34, – Laureola 34, – Mezereum 34
Daphnoideæ p. 34
Deutzia crenata p. 59, – gracilis 59
Dicksonia antarctica p. 93
Diervilla amabilis p. 37, – japonica 37, – trifida 37
Dioon edule p. 86
Dioscorea alata p. 102
Diospyros Ebenum p. 102
Dorstenia Contrayerva p. 103
Dracæna Draco p. 103
Drageblodtræ p. 103
Drupaceæ p. 71
Dryadeæ p. 69
Dryandra p. 95
Dværgpalme p. 95
Dværgvidier p. 30

Echeveria p. 108
Echium giganteum p. 96
Edwardsia grandiflora p. 93
Eg p. 27
Elettaria Cardamomum p. 103
Elæagneæ p. 34
Elæagnus angustifolia p. 34 – argentea 34
Encephalartos horrida p. 86
Ene, Enebær p. 21
Ephedra p. 84
Erica arborea p. 96, – Tetralix 42
Ericaceæ p. 42
Eriodendron anfractuosum p. 90

Erythrina p. 91
Eucalyptus amygdalina p. 93, - colossea 93, globulus 94
Eucharis amazonica p. 89
Eugenia Pimenta p. 90
Euonymus europæus p. 52, - latifolius 53, - nanus 53
Euphorbia canariensis p. 108, - Caput Medusæ 108, - neriifolia 108, - splendens 108
Euphoria Longan p. 90
Euryale ferox p. 41
Excoecaria sebifera p. 103

Fagus Cunninghami p. 94, - ferruginea 29, - silvatica 29
Fatsia papyrifera p. 103
Ficus Carica p. 32, - elastica 103, - indica 103, - religiosa 103, - stipulata 91
Figenfamilien p. 31
Figentræ p. 32
Forsythia suspensa p. 40, - viridissima 40
Fraxinus americana p. 41, - angustifolia 40, - aucubæfolia 41, - excelsior 40, - heterophylla 41, - lentiscifolia 40, - Ornus 41, - pubescens 41, - rotundifolia 41
Fyr p. 18
Færskentræ p. 72

Gaylussacia frondosa p. 42
Gedeblad, - familien p. 35
Genista anglica p. 76, - germanica 76, - tinctoria 76, - - var. virgata 76
Geranium canariense p. 96
Ginkgo biloba p. 23
Gleditschia chinensis p. 75, - triacanthos 75
Glycine chinensis p. 78
Gossypium arboreum p. 104, - religiosum 104, - vitifolium 104
Gramineæ p. 89
Gran p. 16
Granattræ p. 96
Græsarter p. 89
Guldregn p. 76
Gummitræ p. 103
Gunnera scabra p. 94
Gurgumejeplante p. 102
Gymnocladus canadensis p. 75
Gyvel p. 77

Hakea p. 95
Halesia tetraptera p. 42
Hamamelideæ p. 44
Hamamelis virginiana p. 44
Hassel, - familien p. 25, 26
Hedelyng p. 42
Hedera Helix p. 43
Hedychium p. 88
Hemlock p. 17
Hestekastanie, -familien p. 51
Hibiscus Rosa sinensis p. 91, - syriacus 48
Hickory p. 56
Hippocastaneæ p. 51
Hippophaë rhamnoides p. 34
Hortensia p. 10, 45
Hura crepitans p. 104
Hvidtorn p. 63
Hydrangea arborescens p. 45, - hortensis 45, - quercifolia 45, - radiata 45
Hyld p. 37
Hypericum Androsæmum p. 49, - calycinum 49, - elatum 49, - hircinum 49, - patulum 49, - prolificum 49
Hæg p. 74
Hæmanthus p. 109
Hæmatoxylon campechianum p. 104

Ibenholttræ p. 102
Ildtorn p. 63
Ilex Aquifolium p. 54
Ilicineæ p. 54
Indigofera Dosua p. 78, - tinctoria 104
Ingeferplante p. 107
Ixia p. 109
Ixora coccinea p. 91

Jasminum odoratissimum p. 96
Jatropha Janipha p. 91
Johannesbrødtræ p. 96
Jordbærtræ p. 96
Jordnød p. 99
Judastræ p. 75

Juglandeæ p. 55
Juglans cinerea p. 56, - nigra 55, - regia 55
Juniperus communis p. 22, - Sabina 22, - virginiana 22

Kaffetræ p. 102
Kakaotræ p. 107
Kaktusfamilien p. 108
Kalabastræ p. 90
Kalanchoë p. 108
Kalmia p. 42
Kamfertræ p. 100
Kaneltræ p. 101
Kardamomeplante p. 103
Kartoffelfamilien p. 41
Kastanie, ægte p. 28
Katostfamilien p. 48
Kauri-Fyr p. 93
Kermes-Eg p. 96
Kerria japonica p. 71
Kinatræer p. 101
Kirsebærtræ p. 73
Kjælderhalsfamilien p. 34
Kjærnefrugtfamilien p. 59
Klokkelyng p. 42
Klynger p. 68
Knaldtræ p. 104
Koelreuteria paniculata p. 52
Koglebærende p. 15
Koglepalmer p. 86
Kokospalme p. 87
Korkeg p. 95
Kornel, - familien, - Kirsebær p. 43
Krageklo p. 77
Krapfamilien p. 35
Kryderurter p. 88
Kræge p. 72
Kurvblomstrede p. 35
Kvæde p. 62 - japansk 62
Kæmpferia Galanga p. 105

Larix europæa p. 17
Latania borbonica p. 87
Laurbærfamilien p. 33
Laurbærkirsebær p. 71
Laurbærtræ p. 33, 96
Laurineæ p. 33
Laurus nobilis p. 33, 96
Ledum palustre p. 42
Leguminosæ p. 73
Leucothoë axillaris p. 42
Libocedrus decurrens p. 21
Liguster p. 38
Ligustrum ovalifolium, - vulgare p. 38
Limnocharis Humboldtii p. 111
Lind, - efamilien p. 48
Lindera Benzoin p. 34
Liriodendron Tulipifera p. 46
Livstræ p. 20
Lonicera alpigena p. 36, - Caprifolium 35, - coerulea 36, - diversifolia 36, - Ledebouri 36, - Periclymenum 35, - sempervirens 35, - tatarica 36, - Xylosteum 36
Lycium ovatum, - vulgare p. 41
Lyngfamilien p. 42
Lyngtræ p. 96
Lærk p. 17
Løn, - familien p. 49

Maclura aurantiaca p. 32
Magnolia acuminata, - glauca, - grandiflora, - obovata, - Yulan p. 46
Mahagonytræ p. 107
Mahonia Aquifolium, - japonica p. 48
Malus acerba p. 61, - baccata 62, - floribunda 62, - prunifolia 62, - Ringo 62, - spectabilis 62
Malvaceæ p. 48
Mammillaria p. 108
Manihot utilissima p. 105
Mandeltræ p. 71, 72
Maranta arundinacea p. 105
Marattia alata p. 98
Marsilea p. 110
Maskeblomstrede p. 41
Mastixtræ p. 96
Melaleuca Cajeputi, - Leucadendron p. 94
Melianthus major p. 96
Melocactus p. 108
Melontræ p. 105
Mespilus germanica p. 63
Methonica superba p. 89
Metrosideros Candelabrum p. 94
Mimosa pudica p. 105
Mimusops Elengi p. 91
Mirabelle p. 73
Mispel p. 63
Mjødurt p. 70

Morbærtræ p. 32
Morenia chilensis p. 87
Moreæ p. 31
Morus alba, - nigra p. 32
Musa, Musaceæ p. 88
Mühlenbeckia complexa p. 96
Myrica cerifera, - Gale p. 23
Myricaceæ p. 23
Myricaria germanica p. 49
Myroxylon Pereiræ p. 105
Myrte, -familien p. 96
Myrtus communis p. 96
Mælketræ p. 90

Natskygge, bittersød p. 41
Naur p. 51
Negundo aceroides p. 51
Nelumbium speciosum p. 111
Nerium Oleander p. 96
Nymphæa rubra, - scutifolia p. 111
Nyzeelandsk Hør p. 95
Nældeagtige Planter p. 31
Nøgenfrøede p. 15

Olea europæa p. 38, 96
Oleaceæ p. 38
Oleander p. 96
Oliefamilien p. 38
Olietræ p. 38, 96
Ononis campestris, - procurrens, - rotundifolia p. 77
Opuntia Ficus indica p. 108
Orange-Morbær p. 32
Orchideer p. 97
Oreodaphne foetens p. 96
Orleantræ p. 100
Oryza sativa p. 112

Paliurus aculeatus p. 54
Pandaneæ p. 87
Pandanus odoratissimus p. 87
Papaya vulgaris p. 105
Papirmorbærtræ p. 32
Papyrusplante p. 112
Passiflora alata p. 91
Paulownia imperialis p. 41
Peberplante p. 106
Pebertræ p. 34
Peepul p. 103
Peireskia p. 108
Perikon, -familien p. 48
Persea gratissima p. 106
Persica vulgaris p. 72
Philadelphus coronarius p. 58, - latifolius 58, - pubescens 59, - *speciosus* 58
Phillyrea p. 96
Philodendron p. 88
Phoenix dactylifera, - spinosa p. 87
Phormium tenax p. 95
Phrynium p. 88
Physosiphon p. 98
Pibevedfamilien p. 58
Picea alba p. 16, - excelsa 16, - Khutrow 17, - Menziesii 17, - nigra 16, - orientalis 16
Pil p. 29
Pilefamilien p. 29
Pinie p. 95
Pinus Cembra p. 19, - excelsa 19, - Laricio 19, - - var. austriaca 19, - montana 18, - - var. Pumilio 19, - Pinea 95, - silvestris 18, - Strobus 19
Piper Cubeba, - longum, - nigrum, officinarum p. 106
Pisangfamilien p. 88
Pistacia Lentiscus, - Terebinthus p. 96
Pistia Stratiotes p. 111
Pittcairnia p. 88
Platan, - familien p. 31
Platanaceæ p. 31
Platanus occidentalis, - orientalis p. 31
Pleurothallis p. 98
Polypodium p. 98
Pomaceæ p. 59
Pompelmos p. 102
Pontederea crassipes p. 112
Poppel p. 30
Populus alba p. 31, - balsamifera 31, - candicans 31, - monilifera 31, - nigra 31, - tremula 30
Porliera hygrometrica p. 106
Pors, -familien p. 23
Post, Mose p. 42
Potentilla fruticosa p. 69
Pothos p. 88
Prinos verticillatus p. 55

Proteaceæ p. 95
Prunus domestica 73, - insititia 73, - Myrobalana 73, - spinosa 72
Psidium Cattleyanum p. 106
Ptelea trifoliata p. 58
Pteris p. 98
Pterocarya fraxinifolia p. 56
Punica Granatum p. 96
Pyracantha coccinea p. 63
Pyrus communis p. 61, - salicifolia 61
Pæonia arborea p. 47
Pæretræ p. 61

Quercus Cerris p. 27, - coccinea 28, - conferta 27, - imbricatia 28, - palustris 28, - pedunculata 27, - - var fastigiata 27, - Phellos 28, - rubra 28, - sessiliflora 27, - tinctoria 28, - Toža 27

Rakletræer p. 23
Ranunculaceæ p. 46
Ravenala madagascariensis p. 88
Rhamneæ p. 53
Rhamnus alpinus p. 53, - carolinianus 54, - catharticus 53, - Frangula 53, - infectorius 53
Rhapis flabelliformis p. 87
Rhipsalis p. 108
Rhododendron p. 42
Rhus Cotinus p. 57, - Toxicodendron 57, - Typhina 57
Ribes alpinum p. 45, - aureum 45, - caucasicum 45, - divaricatum 44, - floridum 45, - Grossularia 44, - lacustre 45, - nigrum 45, - niveum 44, - petræum 45, - rubrum 45, - sanguineum 45
Ribesiaceæ p. 44
Ribs, -familien p. 44, 45
Rispapirplante p. 103
Risplante p. 112
Robinia hispida p. 77, - Pseudacacia 77, - viscosa 77
Rosa alba p. 67, - alpina 67, - Banksiæ 68, - canina 67, - carolina 66, - cinnamomea 66, - lucida 67, - lutea 66, - microcarpa 68, - mollissima 67, - pomifera 68, - repens 68, - rubifolia 68, - rubiginosa 67, - rubrifolia 67, - rugosa 67, - sempervirens 68, - spinosissima 66
Rosaceæ p. 65
Rose, -familien p. 65
Royena lucida p. 95
Rubiaceæ p. 35
Rubus bellidiflorus p. 69, - cæsius 69, - glandulosus 69, - idæus 68, - laciniatus 69, - leucodermis 69, - nutkanus 69, - odoratus 69, - plicatus 69, - spectabilis 69, - vestitus 69
Rødgran p. 16
Rødpile p. 30
Røn p. 60

Saccharum officinarum p. 106
Salep, vestindisk p. 105
Salicineæ p. 29
Salix acutifolia 30, - alba 29, - amygdalina 30, - babylonica 29, Caprea 30, - fragilis 29, - incana 30, - pendulina 29, - pentandra 29, - purpurea 30, - repens 30, - viminalis 30
Sambucus nigra p. 37, - racemosa 37
Sapindaceæ p. 52
Saribus rotundifolius p. 87
Sarothamnus scoparius p. 77
Sarracenia p. 110
Sassafras officinalis p. 33
Sauromatum p. 88
Saxifragaceæ p. 45
Scitamineæ p. 88
Scrophulariaceæ p. 41
Selaginella p. 89
Sequoja gigantea p. 20, - sempervirens 20
Sevenbom p. 22
Shepherdia canadensis p. 34
Silkebomuldstræ p. 90
Siren p. 39
Skaalbærere p. 27
Skjørpile p. 29
Skyrækker p. 58
Slaaenbusk p. 72
Slangehoved p. 96
Smørblomstfamilien p. 46
Snebolle p. 37, 38
Snebær p. 36
Sneklokkebusk p. 42
Solanaceæ p. 41

Solanum Dulcamara p. 41
Sommercypres p. 20
Sonchus p. 96
Sophora japonica p. 75
Sorbus Aria p. 60, - aucuparia 60, - domestica 60, - fennica 60, - scandica 60, - torminalis 61
Sortgran p. 16
Spansk Peberplante p. 100
Sparmannia africana p. 96
Spiræa ariæfolia p. 71, - callosa 70, - canescens 70, - crenata 70, - lævigata 70, - Lindleyana 71, - opulifolia 71, - prunifolia 70, - salicifolia 70, - sorbifolia 71, - tomentosa 70, - trilobata 71, - ulmifolia 70
Stanhopea p. 98
Stanktræ p. 96
Stapelia p. 108
Staphylæa colchica p. 52, - pinnata 52, - trifoliata 52
Staphylæaceæ p. 52
Stenbrækfamilien p. 45
Steneg p. 95
Stenfrugtfamilien p. 71
Stenurtfamilien p. 108
Stillingia sebifera p. 103
Strangwaysia glaucescens p. 95
Strelitzia augusta p. 88
Styraceæ p. 42
Sukkerrør p. 106
Sumak p. 57
Swietenia Mahagony p. 107
Symphoricarpos racemosus p. 36, - vulgaris 37
Synanthereæ p. 35
Syringa Emodi p. 39, - Josikæa 39, - persica 39, - rothomagensis 39, - vulgaris 39
Sølvblad, -familien p. 34

Talgtræ p. 103
Tamarindus indica p. 107
Tamariscineæ p. 49
Tamarix gallica p. 49, - tetrandra 49
Tanghinia venenifera p. 107
Taxineæ p. 22
Taxodium distichum p. 20
Taxtræ p. 22
Taxus baccata p. 22, - - var. hibernica 23
Terebinth p. 96
Terpentinfamilfen p. 57
Theobroma Cacao p. 107
Thuja gigantea p. 20, - occidentalis 20
Tidse, Sand- p. 34
Tilia alba p. 48, - americana 48, - europæa 48, - grandifolia 48, - parvifolia 48, - tomentosa 48
Tornblad p. 75
Traadbund p. 43
Tritonia p. 109
Troldnød p. 44
Tsuga canadensis p. 17, - Douglasii 17
Tulipantræ p. 46
Tyttebær p. 42
Tørstetræ p. 53

Ulex europæus p. 75
Ulmaceæ p. 32
Ulmus campestris p. 33, - - var. Dampieri 33, - - purpurea 33, - montana 33, - - var. pendula 33, - suberosa 33
Ulvefødder p. 89

Vacciniaceæ p. 42
Vaccinium Myrtillus p. 42, - uliginosum 42, - Vitis idæa 42
Valbirk p. 50
Vallisneria spiralis p. 111
Valnød, -familien p. 55
Vanda multiflora p. 98
Vanilla aromatica p. 98, - planifolia 98
Vanilleplante p. 98
Vedbende p. 43
Vedbendfamilien p. 43
Viburnum dentatum p. 38, - Lantana 38, - Lentago 38, - *Opulus* 38, - - var. rosea 38, - Tinus 96
Victoria regia p. 110
Vidier p. 30
Vild Vin p. 46
Vinrankefamilien p. 46
Vinstok p. 46
Visse, Farve- p. 75, 76
Vitis Labrusca p. 46, - riparia 46, - vinifera 46, - - var. laciniosa 46

Vortemælk p. 108
Vrietorn, -familien p. 53

Wampi p. 90
Weichseltræ p. 73
Weigela rosea p. 37
Wistaria chinensis p. 78
Wellingtonsfyr p. 19

Xanthorrhiza apiifolia p. 46
Xanthoxylon fraxineum p. 58
Xylophylla angustifolia p. 92, - montana p. 92
Xylosteum p. 36

Yams p. 102
Ypern p. 33
Yucca gloriosa p. 96

Zelkowa crenata p. 33
Zingiber officinale p. 107

Æbletræ, sibirisk p. 61
Ædelgran p. 15
Æl p. 25
Ælm, Ælmefamilien p. 32, 33
Æretræ p. 50
Ærtegruppen p. 74, 75
Æsculus Hippocastanum p. 51, - lutea 52, -macrostachya 52, - Pavia 52, - rubicunda 51

TETS